

שנה ז' (תשפ"ג)

אוצר פניני גלוני הדורות והחסידות

פסח

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים ככתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

המסד והמבד

בהוצאת ישיבת "אביד יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהדיה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א

מסדרות קידו טהור בידו

ישיבת אביד יעקב
אור מאיר שמחה
נהדיה

מכון אור לישנים

ירושלים - נהדיה

יט

תחיית המתים בנפש
ניצוץ אורה חסידי לחג הפסח
ספיר ויהלום

יג

עבודת ליל הסדר
קבלת עול מלכות שמים
ברזא דאח"ד - מלתא חתא

ב

התעוררות והתרגשות הנפש
וההכנות האחרונות לחג הפסח
אוצר פניני החסידות

העלונים: אביד יעקב • מילתא חדתא • ספיר ויהלום
ובורתא בחיים • המניד ממעזריטש • מכותלי בית הדין • מערנות

אור המבאר

ניצוץ אורה
חסידי לחג הפסח
המקיבל האור והתורה
היבט מאיר
דין

חג הפסח

חסד לאברהם

רבי אברהם אזולאי זיע"א

הקדוש ברוך הוא חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וצוה לישאל בכל שנה שייעשו שבע מי פסח בהשבתת חמץ ובאכילת מצה. וסוד הענין הוא, כי היותר רשע שבישראל אף על פי שירבה לפשע ולהרע, אי אפשר לכנס בהיכל החמשים של טמאה עד שירשיע ויפשע ארבע מאות ימים רצופים זו אחר זו.

ובכל שנה ושנה שלשים יום קדם הפסח השם יתברך עושה להם לישאל משא פנים ברב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטמאה מעט מעט שיעור חלק אחד משלשים בכל לילה, באפן שבלייל בעור חמץ כל פושעי ישראל עומדים בפתח היכל החיצון מהחמשים שיעור חלק אחד משלשים משעור הפמות שהיו נכנסים ליל שלשים ואחת קדם הפסח, ובליל פסח אינם נכנסים כלל ועקר וכלם פטורים וכגי חורין, וגזרה חכמתו יתברך להיות חרות נפשות בשלשים יום מעט מעט שלא ירגיש סמא"ל כל כף צער ולא יקטרג (מעין ב נהר נז):

הכנה לחג

שם משמואל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

ככל שמכין עצמו ליום טוב נשארת ההארה לאחר כך

כל כמה שהאדם מכין עצמו ליום טוב בקדשה וטהרה, לעמתו נשארת הארת היום טוב אחר כך. מה גם ביום טוב של פסח, שכל ההארות של יום טוב זה הם רק בחסד ה' ואין לאדם חלק בו רק מה שמזמין את עצמו לקבל הקדשה, מוכן שהכל תלוי בהכנה, ובכל רגע ורגע מימי החג צריכים הכנה לקבל קדשת החג ששופעת כל ימי החג בלי הפסק (פסח תרע"ג):

הארת היום טוב גנוזה כמסכת

הגיד כבוד קדשת אבי אדמו"ר זצלה"ה, שעבוד לשמה בקלף לספר תורה רמז יש בו לעבוד הלב עד שיהיה ראוי לקלט דברי תורה, עד כאן דבריו וכו'.
ונראה שזה עצמו הוא הענין שקבעו לכל יום טוב מסכתא בפני עצמה. וכמו שהגיד כבוד קדשת זקני האדמו"ר

הגדול מקאצק זצלה"ה – שהחמשים גנוז האור של יום טוב בהמסכתא, עד כאן דבריו.

ולפי דרכנו יתפרש, שלקבל האור של יום טוב שיהיה קבוע על לוח לבו – צריך שיהיה הלב מעבד ומזכך ראוי לאותו האור, וזה משיגים על ידי התעסקות במסכתא של אותו יום טוב (נצבים תר"פ):

יציאת מצרים

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

כאשר מתנוצץ לאדם הארה היא בחינת יציאת מצרים ועליו למהר ולהאחו בה

כל אחד ואחד כל זמן שהוא משקע בתאוות והבלי עולם הזה זה בחינת 'צלות מצרים' פי' דוע. ויש אנשים שהם משקעים מאד בטמאת מצרים, בגלולי החטאים והעונות רחמנא לצלן, ומחמת שהוא משקע בתועבותיו מאד מאד, על כן אי אפשר להוציאו משם בשום תוכחה ומוסר, כי כבר נתקשר בשטותים וחסטאים שלו כל כף עד שאי אפשר להוציאו משם בשום פנים אם ירצו לדבר לו תורה ומוסר לפי מדרגתו.

אבל ה' יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ועל כן הוא יתברך ברחמי שולח לו לפעמים התנוצצות גדול והתעוררות גדול בלבו שישוב לה' יתברך, שזהו בחינת כרונא דלעלא כדדוע.

וצריך האדם שיחוס על נפשו, ותכף כשבא עליו התעוררות לתשובה, תכף ומיד ימהר להמלט על נפשו ואל יסתכל לאחוריו כלל. בבחינת מהר המלט על נפשו ואל תביט אחריו (בראשית יט יז), בחינת 'ארח חיים פן תפלוס וכו' (משלי ה ט). מחמת שהוא משקע בשטותים ובלבולים ותאוות כל כף.

על כן תכף כשמתחיל לחשב איך ומה, וכאיה אפן יכרח מתאוותו ובאיה דרך יזכה לתשובה וכו', בודאי יחזר וישוב לאולתו חס ושלום, מחמת שהוא משקע ומבלבל מאד מאד. על כן בתחלת התעוררות התשובה צריך לברח מיד שמתעורר ואל יביט לאחוריו כלל יהיה איך שיהיה, יחוס על נפשו ויכרח בחפזון ממה שהוא צריך לברח.

וזה בחינת פסח שאז היה 'יציאת מצרים', שאז נתגלה אור רב מלמעלה פנ"ל ואז תכף ומיד יצאו ישראל בחפזון גדול כי לא יכלו להתמהמה, כי אם היו נשארים שם עוד רגע אחד, היו נשארים משקעים שם כמובא:

אגרות קדש

רבי מנחם מענדל מליובאביטש זיע"א

משמעותה של יציאת מצרים בחיי היום יום

משמעותה של יציאת מצרים בחיי יום יום היא – ההשתחררות משעבוד האדם לגופו ונפשו בהקמת, מהשתעבדות לדרישות והרגלים גופניים ומהסביבה הקמית. חרות זו באה על ידי השמעות לקריאה הנצחית של ה', אלקי אברהם יצחק ויעקב והוצאתי אתכם מתחת סבלת וכו' והייתי לכם לאלקים – המתבטאת (כפימי יציאת מצרים) בקבלת התורה וקיום מצותיה.

יציאת מצרים היא נצחית ומתקנת בכל יום יום

הקריאה היא נצחית. יציאת מצרים חייבת להיות בכל יום ויום, וכך יום הוא בבחינת 'הגיע הקץ' ומשמש שעת כשר להשמע לקריאה. אלא שישנם כאלה 'המתעכבים', ואת שער הכשר שלהם הם דוחים לימים הנוראים (ראש השנה ויום הכפורים), או, לכל היותר, לשבתות וחגים.

ואפלו מבין אלה המזכירים ומקיימים את יציאת מצרים בכל יום בשעת התפלה – נמצאים כאלה המצמצמים אותה לתפלה בלבד, ומחמיצים את שער הכשר שבמשך היום (אגרות קודש כב עמ' תלב):

עבודת הבורא

רבי אהרן קאטה זיע"א

כרגע יציאת מצרים חשב הקב"ה על כל סוגי המצרים העתידיים לבוא על כל אחד מישראל

אמונת יציאת מצרים פרושו הוא כמו שמקבל מרבנו הבעל שם טוב זי"ע, שבכל ענין חשכות וטמטום מפל מיני צרות וחומות העומדים על האדם, יתן בלבו אמונת יציאת מצרים – שהקדוש ברוך הוא ברגע של יציאת מצרים חשב

על כל בר ישראל שלא ידח ממנו נדח, ונתן תקנה לכל בר ישראל, ומוציא את עמו בכל עדן וזמן מכל מיני מעיקין בגוף ובנפש, ובכח אמונה זה באמת תקף יתפרדו כל פועלי און ולכל בני ישראל היה אור במושבותם (שער העבודה):

בדיקת חמץ

דברי בינה

רבי יצחק יעקב מביאלא זיע"א
ליל בדיקת חמץ יש לשוב בתשובה על כל עניני הרשות מהשנה החולפת

אור לארבעה עשר בודקים את החמץ, הינו שצריך לקדש את עצמו בכל עניני הרשות שלו מכל ימות השנה שעברה אם היה בפונה הראוי, ולראות היטב אם אכילתו היה בבחינת אור הגר הרומז לאור וחיית הקדשה מהשם יתברך השופע בכל דברים הגשמיים.

כי כשסתפל האדם על חיות ואור הפנימי שפכל דבר, יוכל להעלות את דברי הגשמיים לשרש הקדשה העליונה – ולכן צריך האדם באור ליל י"ד לקדש את עצמו ולהתקשר באור הפנימי וחיית השם יתברך השופע בכל הדברים, ועל ידי זה יתעלו כל דברים הגשמיים לשרש העליון:

ערב פסח

בת עין

רבי אברהם דב מאבריקטש זיע"א
ערב פסח כשעה ששית הוא עת רצון הגדול יותר בכל השנה

כשאדם רוצה לשוב מחטאיו ולקבל עליו על תורה ומצוות, צריך מקדם כל דבר לתקן את מעשיו הרעים אשר עשה מקדם, הן מה שעבר על לא תעשה והן מה שפלט מצוות עשה, ובלתי זה אי אפשר לו לעסוק בעבודת השם, כי העון עצמו מקטרג ומבלבל אותו מעבודת השם יתברך. ואפשר לומר שזה ענין ערב פסח בשעה ששית, שאז מתחיל זמן הבעור ז' מדות הרעות. וכשאדם חוזר בתשובה שלמה לפניו יתברך מבער ומבטל בלבו כל מעשיו הרעים, אז הוא העת רצון לפני הבורא ברוך הוא יותר מכל השנה, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד):

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א
הצפיה בדורותינו להקרכת הפסח משפיעה כבעת הקרבתו

גם בדורותינו אלה שאין לנו מקדש להקריב הפסח, הקווי של כל נפש ישראל אשר מצפה לזה שאם היה ביכלת בכל לבו ונפשו היה מוכן להקריב הפסח, הרי זה חשוב לפני השם יתברך כאלו הקרבנו הפסח, להיות נשפע קדשתו זאת עלינו כמאז, ורחמנא לבא בעי (תג הפסח - אות ד):

חובת התלמידים

רבי קלונימוס קלמיש מפיסצנא זיע"א
התעוררות והתרגשות הנפש הנלויה להכנות האחרונות עת ממשמש ובא ערב החג

איש ישראלי, שגם בכל השנה יש לו זמנים שנפשו מתעוררת מתעלה ומסתפלת, והוא את מארעות נפשו מרגיש אכל בשכלו לא ידע מה הרגיש, ואחר ששב מן עליתו ונח מן התלהבותו, לא ישיג בדעתו מהו מהות המראה אשר ראה נרא והתענג כל כך ממנו, כי כולה ורגילה נפשו להתעלות ולהעלות גם אותו למעלה ממצבו ולהביט למעלה ממקסה העולם.

אז בהתקרב ימי הפסח, ימים שאינם בסוד ימות העולם הזה, בהתקרב ימים שהם של אורה, של שמחה ושירת גן עדן, כנשמה במרום גם נפשו עתה אל הגן עדן שואפת ואל הפסח משתוקקת. יום יום הוא מתקרב, גופו כבר מכין בפעל את צרכי וכשרות החג ונפשו כבר מתחממת כנגד אורו המופיע מרחוק, וכבר הגיע אל בדיקת חמץ דריכה ראשונה על מפתח החג.

קדושינו ו"ל אמרו שחג הפסח הוא בחינת אהבה, ואיש בלב אטום ישב ויחקר למצא טעם ויבכר למה דוקא אהבה, אבל הוא אינו צריך לחקר ולבקש רמזים, בעליל מרגיש הוא בלבו את כל מצות הפסח זהירותיו ודקדוקיו.

לא בלבד כמלך שגזור על עבדיו, רק גם פאב החובק את בנו הקטן, ומתוך חביבות ומתוך דברי אהבה ושהול אומר לו עשה נא זאת וזאת, והבן בכל כחו רץ, עושה ומביט על אביו ואין דעתו מתקררת בעשיותיו מן אהבה ויראת הפבור, ומוסיף בעצמו דברים במצות אביו, שמח עושה ומוסיף אהבה.

בכל הכנות הפסח מוסיף חמרות ודקדוקי דינים, מהרגשת נפשו את אהבת אבינו שבשמים ואת עיני החמלה המביטות עליו ועל כל מעשיו. גם במקום שמכניסין גם במקום שאין מכניסין בו חמץ, בכלם הוא בודק ומחפש, רוצה הוא להכניס גם בלו לחורים ולסדקים, קופץ הוא על התנור, מכניע ודוחק עצמו אל מתחת המטה, פי הלב עורג ודעתו אינה מתקררת.

ומעתה כמעט קשה לו כבר לדבר דברים שאינם מעניני הפסח. להכין על הפסח, להגעיל הכלים, לקנות מה על פסח וכו'. זהו כל דבוריו ומחשבותיו ובכלו כבר שקוע הוא בפסח, ומוסיף עתה ללמד דיני פסח, עניניו, רמזיו, ומזי הסדר וכו' וממהר לשכב ולקום לשרף החמץ ועל כלם לאפאת מצות מצוה. יש לו כבר מצה בביתו אף של שמירה.

אבל בזמן שבית המקדש היה קיים ובפלטרין המלך דרנו באנו בשעה זו אל היכל קדשו והקרבנו לו קרבן, את הוד קדשת אבינו מלפניו עין בעין ראינו, ויחד עם חבצלת השרון כנסת ישראל במרום שירה שרנו, והלל אל מלך הפבור וזמרו. ועתה הכל נלקח מאתנו.

אבל אבינו מאז גם עתה לנו, את אהבתו ואת ראתו, מן האש ומן הקרב הצלנו ובלבנו טמנו, ואת ההלל כמו מלפנים, גם עתה לפניו נשיר, לא אבלות ולא עצבות מתעוררת עתה, רק געגועים אל ראית הוד קדשתו ואל משפן כבודו מאז מתעוררים בנו.

הנפש מתגברת ואת כל המחצות שוכרת, הכדל המקום לא יעצרוה, ומרחק הזמן לא יפריעוהו אין גשם ולא גבול לה, ויחד עם יוצאי מצרים מלפנים ועם מקריבי הפסח במקדש, אנו עובדים עתה את עבודת קדשנו, גופנו את המצות אופה ונשמתנו עורגת כוספת ואת ההלל שרה.

בן הוא הדבר, רק מי שגם בכל השנה מתעורר ונפשו קמה ועולה מעט, מרגיש את הפסח מהו, אבל בכל השנה יש זמנים שלבו של האיש נופל בקרבו, במה אני ישראל, ואף ששומר אני את התורה, אבל מי יערכני שתורתי מתקבלת במרום, ומי יבטיחני שאני על כל פנים מקטני הקטנים של אותו ישראל, שהתנה הקדוש ברוך הוא עמנו והיייתם לי סגלה ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט ו).

הן מרגיש אני לפעמים התעוררות ואור של קדשה, אבל האם בטיח אני כבר

נסתר כו', ומי הם המביאים והמוזגין, למה נקטו בלשון הזה.

כל עניני הפסח ושלחן ליל הסדר עולים ונצבים לפני הקדוש ברוך הוא

אכן הנה יש לרמוז בדברים הללו כי זהו מוסב על ענין הלילה הזה של פסח, אשר כל המצות והסדר וארבע כוסות ואכילת פסח מצה ומרור כלם עולים לגבוה, וכל עריכת השלחן ותכונותיו פלו עולה בגופו לגבוה, וזה השלחן אשר לפני ה' (יחזקאל מא כב), וכמו שמבאר על דרך זה בזהר הקדוש (ח"ב רנב:) וכו'.

הנה זה המעלה העליונה יש לסדר השלחן והמצות בלילה זה, שכל השלחן גופו הוא נסתר למעלה לפני ה' יתברך. וזהו לשון המשנה 'הביאו לפניו', מוזגין לו, וכדומה. 'לפניו' הוא לפני הקדוש ברוך הוא, מביאים לפניו סדר מצות הלילה בפעם הזאת, וישראל הם המביאים והמוזגין לפני המלך הקדוש ברוך הוא, וזהו 'לפניו', כמו שאומרים (הגדה של פסח) 'ונאמר לפניו שירה חדשה'.

וזהו הוא לשון המשנה 'ובמקדש היו מביאים לפניו גופו של פסח'. מהו לשון 'גופו של פסח'. אף הנה שאר המצות ומעשים טובים של בני ישראל, הנה אף הרוחניות שלהם וכוונתם עולה למעלה לפני השם יתברך, אבל כאן היו מביאים לפניו גופו של פסח בלילה למעלה, כי פסח הוא לה'.

וכן כל סדר השלחן ואכילת מצה, הנה המצה הקדושה פלה לפני ה' פנ"ל. וזהו שאמרו 'ואפלו עני שב ישראל לא יפחתו לו מלמעלה' – להשפיע לו הטובות והישועות של גאלת ה' כוסות (שבת הגדול):

לבישת קיטל

דברי שמואל

רבי שמעלקא מניקלשבורג זיע"א

לעורר האדם כאלו שב בחונה מהעולם העליון

[נהגו] ללבש קיטל, כדי לצייר לפניו כאלו היה כבר בעולם הבא וראה התחיה שלו ופסק בעצמו הפסק לעשות לו כל הענין כפי הראוי לו, רק נתנה לו הברכה לשוב עוד כאן כדי לתקן מעשיו, וכבראי משם והלאה יראה להוסיף מחל על הקדש.

שקוע הוא בטהרה, קדשה, וצחצוח עליון כזה (שלושה מאמרים מאמר ב):

ליל התקדש חג

דברי מנחם

רבי מנחם מנדל מרימנוב זיע"א

ישנו רגע אחד כליל הסדר בו נכנסו עם ישראל לאמונתו יתברך ואם יטהר מחשבותיו כל הלילה יזכה להשיגו

פסח הוא זמן הגאולה השלמה לבני ישראל, ואז מתנוצץ אמונת ישראל עד שיכולים לבוא אל תכלית הידיעה השלמה באמתת מציאותו יתברך שמו, אף הוא סובב כל עלמין וממלא כל עלמין ולית אתר פנוי מניה, ואז יתביש לחשב מחשבות זרות – מחמת שיאמין באמונה שלמה שהקדוש ברוך הוא יודע כל מחשבותיו.

ויש רגע אחד באותו הלילה שבו נכנסו ישראל במצרים אל האמונה השלמה, כמו שנאמר 'ויהי בחצי הלילה כו' (שמות יב ט), וזה הדבר הוא נצחי גם לדורות, ואף עתה אם ישמר האדם את עצמו מתחלת הלילה משום פניה ומחשבה זרה, רק יעמיק את שכלו במחשבות קדושות וטהורות עד שיעבר עליו אותו הרגע, אזי יוכל לבוא אל האמונה השלמה שבאו אז בצאת ישראל ממצרים.

והדבר הזה הוא נצחי בכל שנה ושנה, לולא עונותינו המבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים, אשר בעבור זה אין אנו יכולים לעלות ולראות את כל זה:

תפארת שלמה

רבי שלמה מדומסק זיע"א

דיוקים בלשון המשניות בפרק ערכי פסחים

במשנה פרק ערכי פסחים (משנה א) ואפלו עני שב ישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות. יש לדקדק בלשון המשנה, למה נאמר בלשון נסתר ולא יפחתו לו, ולא נאמר אפלו עני שב ישראל לא יפחתו לו, כוסות וכו'.

אך הנה כל סדר הפרק הזה מדבר בלשון הזה, 'מזגו לו כוס ראשון'. וכן (משנה א) הביאו לפניו מצה כו'. וכן 'במקדש מביאים לפניו גופו של פסח' (שם). הנה כל סדר המשניות האלו מדברים בלשון

כזה, האם לבלעם להבדיל לא נתגלו נבואות יותר גדולות לעת הצרף, ומי יודע איזה צרף הוא בשעה שמעוררים אותי מפרום. אפשר חס ושלום עומד אני בשעה זו לשקע לגמרי בטיט הינו, ולבלתי ידח ממנו נדח בא מלאך ויאחזני בציצת ראשי ומעלני, ונפשי מרגשת אז מעט מאור העליון.

ואם כבלעם לעברות חס ושלום אינו נופל אחר כך, אבל מפל מקום הלא נופל אני ואור נפשי היתרה נעדר ממני, ובמה יודע איפה שפלן גם ירדתי עבודה הן. מיני עליות וירידות קטנות וגדולות העובד הן, ולא חס ושלום להפך שגם עליותי רק מיני הצלה הן, הצלה מלשקע חס ושלום לגמרי.

זהו רק בכל השנה, אבל בימי הפסח יודע הוא כבר בקרבו פי ישראל הוא. לא די לו הלל אחד שאמר ובשירה אחת לא שקטה נפשו הסוערת, הימים ימי קדם הם, הגן עדן ירד לו לעולם הזה והוא יושב בו, וכלו נהפך לאיש אחר על כל פנים לעקבי איש ישראל אמתי הגיע, לא זהו המוח ולא זהו הלב של כל השנה.

ליל פסח כבר בא והוא נעשה להר בוער, האש מתפרץ ואי אפשר לו להתאפק עד הסדר, ומכרח תקף במעריב לאמר הלל. וכמה חזק הוא הגוף שעומד על עמדו בשעה שהלב והנשמה כל כך מרקדים ומפזזים, הומים ורועשים בשירה לה'.

וכשמסים את ההלל ואומר נכח ה' כי לך טוב יהודות ולשמך נאה לזמר, כמעט נמס לבו בקרבו, רבונו של עולם זהו באמת הטוב האמתי הטוב שכל העולמות העליונים והתחתונים יהודות לך ולזמר לשמך, ויושב על הסדר, מקדש ואומר ההגדה ועורך השלחן, הסעודה אשר מעין סעודת עולם הבא.

גם אברי הגוף עוזבים כבר את גופם והחוששים את חושיהם וכלם משתחווים ומתבטלים לה' שכל כך התקרב אלינו עתה, אף השלחן הנרות והפתלים בלנו יחד נעשים חטיבה אחת ובלנו כורעים, בוכים, שמחים ומהללים להודו ותפארתו יתעלה, מעין עולם הבא נעשה בהם.

יעלו שדי וכל אשר בו אז וינגו כל עצי יער, כלם נשמות טהורות וכלם יחד עובדים ומשבחים להוד קדשתו אשר נתגלה לעיניהם. וכמה גדול האיש הישראלי, שממשיך הלילה הזה לכל השנה ותמיד

וגם ענין אכילת מצה הוא נקרא בזהר הקדוש מכלא דאסותא, כי הוא רפואת הנפש בפנים, והוא גם כן תועלת לאדם על ידי שמכין את עצמו בהכנה דרבה בתשובה ומעשים טובים שיהיה הגוף טהור ומוכן להכניס הקדשה בתוכו על ידי אכילת מצה.

וזהו שכתוב (ויקרא ו ט) 'מצות תאכל במקום קדש' בהכנה הראויה, אז 'בחצר אהל מועד יאכלוה' כמו אכילת קדשים בחצר אהל מועד:

ארבע כוסות

עבודת ישראל

רבי ישראל מסוּוֹנִיץ זיע"א

באמירת הלל מתגלה אור גדול וכדי שלא יעלם ממשיכים אותו במצה וארבע כוסות

בליל פסח נתגלה האור הבהיר, ובפרט בשעה שאומרים הלל, שאין זה כל השנה וימים טובים. הלל גמור בגימטריא שד"י, שהיה משדד מערכות, הלולא בביתא מרפסין איגרא (ראה פסחים פה:), רמזו בדרביהם פדרף המשל דאיתא בזהר הקדוש (ח"א קיד:) משל למלך שכעס על בנו ומרחקו ממנו ומטרוניתא עמו, לזמים בא המלך מחמת שרחמנותו על בנו ומשיגת מן החלונות ומציץ מן התרפים לראות מה שבנו עושה, ושרי געה ובכה. ועל כל פנים אם רואה שהבן בשמחה אין הבכיה כל כך גדולה.

ולזה צריך להיות בשמחה, וצריך בהלולא לרפס איגריין, רצה לומר לשבר כל איגריין וכתליון, שלא יצטרף עוד הקדוש ברוב הוא להשיגת מן החלונות, רק ונגלה כבוד ה' לעיני כל.

אלא שלאחר ההלל יכול האור הבהיר להסתלק ממנו, וצריך להמשיך עליו הקדשה אחר כך בקדוש ובמצה ובארבע כוסות שהן כנגד ארבע כוסות של (תמלה) וכנגד ארבע כוסות התרעלה שעתידי הקדוש ברוב הוא להשקות הרשעי ארץ.

וזהו פרוש חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל שלא ישנו הפרחים (פסחים ט), רצה לומר שתכף אחר ההלל צריך להמשיך עליו הקדשה, כדי שלא ישנו הפרחים וזהו המחין, האור הבהיר. וצריך להמשיך עליו הקדשה בכוס של קדוש כנגד בן חכם:

לאבדון, רק שנתזיק בה לעבדם בפעל בעזרת השם יתברך:

ספור יציאת מצרים

אוהב ישראל

רבי אברהם יהושע העטל מאפסא זיע"א

בליל הסדר מתגלה אור השכל והאמונה ונכנסים הדברים בלב הבן ומאמין בהם

כל ימות השנה אף אם יאמר להבן הספור יציאת מצרים לא יהיו אז הדברים מתישבים בלבו ולא יכנסו באזניו, כי זה תלוי באמונת הלב, ולא כל מחא סביל דא.

וזהו שאמרנו לנו התורה (שמות יג ח) 'בפבור זה', ודרש בעל ההגדה ל' אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך, רצה לומר ליל פסח שאז מתגלית הארת המוחין אשר רומזין זה המצה והמרור, וכוזו הלילה מתגלה אור השכל והאמת והאמונה, וחופף בלילה הזה על כל זרע ישראל.

ואז כשתשיב לבך תשובה זו ותגיד לפני כל הספור הלז אז בודאי יכנסו דברי האב באזני הבן ויאמין באמת ביציאת מצרים. מה שאין כן בשאר ימות השנה שאז החשכות גובר בעולם על ידי זה לא יוכל הבן לקבל דברי אביו ולהאמין בהם. ויהי רצון שיקים בנו במהרה בימינו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אמן:

אכילת מצה

תפארת שלמה

רבי שלמה מרדומסק זיע"א

אכילת מצה דומה לאכילת קדשים ומטהרת ומקדשת פנימיות האדם

גדל מעלות אכילת מצה שהוא דומה קצת לאכילת קדשים. כי הנה כל המצות הם נעשים בגופו של האדם מבחוץ, אף מצות אכילת מצה ואכילת קדשים הם נכנסים בגופו של האדם בפנים, לכן נקראו קרבנות, שמקרבת את האדם ברפואת הנפש בפנימיות.

כי הם תועלת גדול לקדש את האדם בפנים, כמו שכתוב (תהלים קג א) 'וכל קרבי את שם קדשו', כמו שאמרו חז"ל (ובחים צה:) הסקו בפנים, כי נכנס בכל האברים הפנימים לקדש ולטהר אותם.

משום זה צריך ללבש הקיטל, כאלו היה שם ובא לכאן שנית לחג עצמו. ובזה יהיה שמח וטוב לב לתן שבח והודיה על שפטרנו מדינו והולך לשלום, ומוסיף והולך ממדרגה למדרגה במהרה בימינו:

סדר הקערה

הגש"פ תפארת בנים

רבי צבי הירש ממזנקאטש זיע"א

סדר הקערה – עשית חפץ וכלי להארות העצומות המופיעות ממעל כנשמותינו בליל קדוש זה

הנה אחר התפלה מסדרין הקערה ומניחין המצה והמרור ושאר המצות ששייכים להסדר – שהם מרמזים לאורות הקדושים שמאירים בלילה הזה לתוך כלי.

ובהכנת הענין נראה, על פי דברי הרמב"ן (אמונה ובטחון) המובא בקדשת לוי (יתרו ד"ה פן יהסו), 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' (שיר השירים ב ו) – שפשהגיע אל האדם אהבת הבורא ויראת השם יתברך אז תכף יעשה איזה מצוה, ואז בזה מביא האהבה והיניאה בצמצום.

כי כל זמן שלא עשה מצוה יש לו מלחמות, אבל כשעשה איזה מצוה עם האהבה והיניאה אז מביא האורות הללו בצמצום ובטל ממנו כל המלחמות, והנה המצוה שעושה הוא כמו כלי שתנוח בו את ההתעוררות בזה שמגיע לו מלמעלה, וזה הוא עד שתחפץ, כי חפץ הוא כלי, עד כאן דבריו.

וזה שאמר דוד המלך עליו השלום 'לעשות רצונך חפצתי ותורתך בתוך מעי' (תהלים מ ט), והינו כי כאשר בא לו הרצון מלמעלה, שהוא 'רצונך' – כי אני לא עשיתי לי זה הרצון שיהיה נקרא 'רצוני', רק אתה שלחתי לי מלמעלה זה הרצון והוא 'רצונך', חפצתי – לקחתי אותו תכף לתוך כלי שלו הנקרא 'חפץ' כנ"ל, על כן ותורתך בתוך מעי ואינו הולך ממני לעולם.

וזהו הענין לדעתנו שבילי התקדש חג הפסח, שבאו האורות של אהבה ויראה ושאר המדות, שהוא סוד המחין דגדלות בפתאם, על כן אנו עושים פעל דמיוני שמשימין המצות והמרור ושאר המצות בקערה שהוא הכלי לעשות להם גבול – כדי לעשות צמצום שישארו לנו שיהיה לנו לכלי מעשה תמיד לעבודתו יתברך שמו, להשתמש בהם כל השנה כל אחד כפי מדתו ועבודתו ושלא ילכו

רמז סימני ההגדה

קדש ורחץ

מגן אברהם

רבי אברהם מטריסק זיע"א

'קדש' – הכנה והזמנה טרם אמירת ההגדה ככא לדבר לפני המלך גדול ונורא

קדש ורחץ וכו', הענין הוא, כי בחג הקדוש הזה צריך כל אחד ואחד מישראל להכין עצמו בהכנה גדולה, ונדע בשם הארז"ל שכל הפגנות של חג הפסח המה על עלית המלכות, שתתעלה מלכותו יתברך עד רום המעלות.

וכמו למשל במלך בשר ודם, כשהוא בא להעם המה מכינים עצמם בכל מיני ההכנות לקראתו, ובפרט מי שיש לו לדבר עמו הוא מכין עצמו ומסדר דבוריו היטב האף לדבר לפניו, כמו כן בחג הפסח שאז הוא עלית מלכות שמים צריך האדם להכין עצמו ולסדר הדבורים שמדבר לפניו יתברך שיבדע מה הוא מדבר ולפני מי הוא מדבר.

וזה מרמז לנו בעל מסדר ההגדה בסימנים האלו. 'קדש' הוא לשון הכנה והזמנה, שהיום בחג הפסח שבו הוא עלית מלכות שמים, ו'פסח' הוא 'פה' 'סח' שמרמז שיברו בני ישראל דבורי תורה ותפלה לפניו יתברך, על פן צריך האדם להכין עצמו בהכנה דרבה לבוא לפני מלך העליון מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ולדבר דבורי תורה ותפלה אמתיים מקירות לבו נכח פניו ה'.

'רחץ' – יש להודיך זכור רב טרם אמירת ההגדה

וכמה יכין עצמו. זה מרמז באמרו 'רחץ', שמרמז להכתוב (ישעיה א טז) 'רחצו הזכור', שצריך האדם לרחץ ולזכר עצמו בזכור רב ועצום לפניו יתברך, וכמו ההולך לפני המלך בשר ודם אינו הולך במלבושים מטופים שהם נגד כבוד המלכות, כמו שכתוב (אסתר ד ב) 'פי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק'.

כמו כן הפא לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, צריך לרחץ ולטהר ולזכר ולקדש את המדות שנקראים בשם לבושים כמאמר אליהו ז"ל (תקוני זוהר יז). לבושין תקינת לון וכו'.

יחז

הגש"פ שם משמואל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

בפריסת המצה נושאים עינינו השמימה ומרמזים שישלים חסרוננו

אמר ו"ל (פסחים קטז). 'לחם עני' מה דרכו של עני בפרוסה, פרוש שעני הוא חסר ומצפה להשלמה, והשם יתברך שדרכו להשתמש בכלים שבורים הוא שומע אל אביונים ושומר ומצפה להשלימו אחר כלות 'מי המרוק, וזה כלל בכל מי שנושא עיניו להשמים ומבקש השלמה מהשם יתברך. וכך היו ישראל במצרים, שלא היה להם שום דרך להצלה על פי דרך הטבע והיו עיניהם תלויות רק לשמים.

ועל דרך זה אנו מרמזים בפריסת המצה שאנו בעצמנו חסרים ועינינו תלויות רק אל ה' אלקינו עד שיחננו וישלים את חסרוננו, וכעין שאיתא בספרים הקדושים בטעם מחצית השקל שמרמזין שאנו חסרים ומצפים להשלמה מהשם יתברך, וכמו שראיתי בדברייהם ז"ל כטעם סנהדרין שהיו יושבין פחצי גרן עגלה, והוא חצי העגול, למען שהשם יתברך ישלים:

מגיד רחצה

דודאים בשדה

רבי ראובן מ'ארנובצה זיע"א

'מגיד רחצה' – להוכיח אחרים שירחצו לבם בתשובה

אף אם האדם הוא צדיק, אינו יוצא בזה, רק צריך לקום 'הוכח תוכיח כו' (ויקרא יט יז) וצריך להזהיר בני אדם על התשובה. וזהו שאמר 'מגיד רחצה' – רצה לומר שצריך האדם להגיד לאחרים שירחצו בתשובה מכתמיהם שעשו בחטאתם (דרשה לשבת הגדול):

מרור כורך

חלקת יהושע

רבי יחיאל יהושע מביאלא זיע"א

למור זכות שעל אף שאנו כבושים וכרוכים בגלות אנו עורכים שלחן ומשכחים לפני הקב"ה

על פי אמרי יקני וצלה"ה על ה'ושענא כבושה בגולה לומדת יראתך, הנה נודע שכל דבר שפבוש הרי הוא כמבשל שמקבל טעם, הרי אנו בגולה עדין ועדינים, ועל ארץ טמאה, וכבושים תחתם, אף על פי כן אנו צועקים אליך – לומדת

יראתך, שחפצים אנו ליראה שמך, ולא קבלנו חס ושלום שום טעם מהכבישה.

וזה 'מרור כורך' – אף שמרירות הגלות הוא 'כורך', כבוש, אף על פי כן 'שלחן עורך' – מקמים 'זה השלחן אשר לפני ה' (יחזקאל מא כב):

דרשות חתם סופר

רבי משה סופר זיע"א

רמז כל הסימנים בדרך עבודת הבורא יתברך

קדש ורחץ – המקדש ורוחץ עצמו מחלאת עולם הזה, על ידי זה 'כרפס יחץ' – רצה לומר פורקים ממנו על מלכות ועל דרך ארץ, כי כרפס הוא על מלכות פרך ס' פידוע [במגן אברהם סימן תעג], ואומר 'שה'כרפס' – 'יחץ' ונשבר נמס והולך לו, והינו פריקת על מלכות.

ועוד מרמז בו גם כן פריקת על דרך ארץ, כי תוציא לו הארץ גלוסקאות וכלי מילת על דרך משל, כלומר שתהא פרנסתו מזמנת לו, והינו 'יחץ כרפס' – נעשה כר-פס פרים של פסים ופסת בר בארץ.

וכל זה למי שקדש ורחץ עצמו, אמנם 'מגיד רחצה' להוכיח גם אחרים ויהיה באופן 'מוציא מצה' ומריכה כעובדא דאחרן אוהב את הבריות ועל ידי זה הוא מקרבן לתורה. ו'מרור כורך' – כלומר סובל מרירות עולם על עצמו ואינו קץ בסבל טרחם משאם וריבם.

זהו שיוכה לשלושה דברים, 'שלחן ערוך' בעולם הזה, ו'צפון ברוך' בעולם הצפון, ו'הלל נרצה' – שבחו והללו פני פל, כדכתיב (משלי כח כג) 'מוכיח אדם אחר, חן ימצא ממחליק לשון':

סדר ההגדה

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים

בגדי השרד

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

תחלת ההגדה נתקנה בלשון תרגום מעין אמירת הקריש בלשון תרגום להגן מהחצונים

נראה לעניות דעתי דמלין לצד עלאה ימלל בדרך סוד ורמז, וכל ההגדה

אמת שענש אותי יותר מדאי אכל אמנם חטאתי ומה מאד אנתה נפשי להתרצות עמו.

ויהי היום, הלכו שניהם בשוק זה ממזרח וזה ממערב, והביטו זה על זה בעינים צופיות ורחמניות ואהבה בלב וכו'. וכתב בספר הקדוש הנ"ל, באם אחד שואל את השני מדוע עשית לי כף וכף הוא סימן פיוס. ויפגשו זה בזה, וכל אחד אמר לחברו דברי פיוס ורצוי, והקטן הקשה להגדול ואמר, אמנם חטאתי וישר העויתי אכל למה ענשת אותי יותר מדאי, ואמר הישר הגדול, זה כמה שאני מתחרט על זה, ונתפסו וביא אצלו חזרה באהבה אחנה ורעות.

כליל הסדר מתעוררות הנשגת החרות שהיתה בזמן יציאת מצרים

ולפי זה מוכן הענין למה דוקא כליל פסח שואלים הקושיות. פי איתא בזהר הקדוש (רע"מ בא מ:) שהקדוש ברוך הוא מקבץ המלאכים אליו ואומר להם זילו ושמעו ספורא שבחא דילי מבני בכורי ישראל ונדאין בפורקנא וקודשא בריך הוא חדי מהאי ספור ההגדה, ומתחדש הקדשה הראשונה מליל זה שהיה במצרים אור גדול ובהיר מקדשה עליונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא בכל שנה ושנה.

ואז מרגישין ישראל הקדשה והחדוה והחרות, מתחילין פגסת ישראל לשאל שאלות וקושיות לפיוס פנ"ל - מה נשתנה גלות הלילה הזה מכל לילי הגליות, מתי תמלף בציון. וזה לשון המשנה הקדושה (פסחים טז) וכאן הבן שואל, 'הבן' בה' הדיעה, פגסת ישראל, הבן קריר לי, בני בכורי ישראל:

ואפלו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו זקנים כלנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים

בית אברהם

רבי אברהם מפלונים זיע"א

ואפלו כלנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר - לכל אחד רגש שונה בעבודת הכורא ועליו למסר זאת לרעהו

ואפלו כלנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. הטעם הוא, שאף על פי שהדבר ידוע לכל, אכל לכל אחד רגש מיוחד מה שאין לרעהו, ועל ידי שספרו זה לזה ימסר איש לרעהו את הטעם והרגש שמרגיש בזה.

שנבאו עליהם חז"ל, רק תכף ומיד יבא משיח צדקנו ויגאלנו.

וזה שמתפללים 'כל דכפין' - פרוש כל הרעבון שצריך לבוא טרם ביאת משיח, אנו מבקשים 'ייתי' - שמשח יבוא, 'ויכול' - שיהיה הרבה לאכל.

וכל דצריך' - כלומר כל הצרות שצריכין לבוא חס ושלום על כלל ישראל, 'ייתי' - שייבוא משיח, 'ויפסח' - שידלג על הצרות הללו, שלא יגיע עלינו חס ושלום, רק נזכה לגאלת אחישנה בחסד וברחמים:

מה נשתנה

אור גנוז

רבי שלום משאץ זיע"א

כליל הסדר מתעוררת אהבה בין הקדוש ברוך הוא וישראל ומתפסים על ידי שכל אחד מציע לפני השני את טענותיו ומענותיו

יש לשאל, מה נשתנה היום טוב הזה מכל הימים טובים שאין שואלין שאלות וקושיות רק כליל הסדר בחג הפסח.

ואדמה בעניי כן: רבון העולמים יתברך וישתבח יש לו טענות עלינו פי אין אנו בענינו עושין רצונו בלב שלם, 'יבכל נפשך' - דברים נפשיים חובת הלקבות, ואנחנו משטין את עצמנו. ואנו עם ישראל יש לנו גם כן טענות לשמים, הקושיא הישנה צדיק ורע לו רשע וטוב לו (ברכות ז), ועוד קושיות, ומכל שכן הגליות, ומכל שכן הגלות המר הזה, וזה קרוב מה שסבלנו בעונותינו הרבים קרחה גדולה וחוזה ונפלאה לעם ישראל בהמלחמה האחרונה, מהרשעים העמלקים (שהמה הפנענים כמו שכתב הרד"ק ו"ל) גלותיה אתמשך.

משל נפלא מבעל התולדות יעקב יוסף

ובספר הקדוש תולדות יעקב יוסף כתב משל, באם ב' אנשים מריבים זה עם זה, ונתרחקו זה מזה, אחד נעשה שר גדול והשני שר קטן ממשרתו, והטא הקטן לגדול וענשו בענשים קשים ומרים והלך מאתו, וזמן רב היו ברגו זה עם זה, ואחרי עבר שנה זה התחרט וזה התחרט, השר הגדול אמר, אמת כי חטא נגדי אכל ענשתי אותו יותר מדאי, מה מאד רצוני לפסו ולקח אותו חזרה אצלי ולקרבו, והשר הקטן התחרט גם כן, וחשב,

בדרך סוד היא. ושמה מעיד עליה, דכל לשון הגדה הוא על לשון הסוד הנסתר והנעלם, כמו שאמר בזהר הקדוש על פסוק (דברים ד יא) 'ויגד לכם את בריתו'.

ותקנו תחלתה בלשון תרגום, כמו שמצינו בקדיש דנתקן בלשון תרגום, ואמר בזהר הקדוש (ח"ב קכט:) שהוא מתבר שלשלאין דפרזלא, שהוא משבר כח הסטרא אחרא ומכניע אותם.

והנה הקדיש אנו אומרים אותו בעת שאנו רוצים להעלות העולם לעולם שלמעלה ממנו, באותה שעה אנו אומרים אותו להכניע הקלפות, כדי שלא יתאחזו הקלפות עם העולם ההוא, וכן נמי בשעת ירידת העולמות לשמורידים השפע אנו אומרים אותו, כדי שלא יוכלו גם הם לקבל השפע.

והוא הדין והוא הטעם הכא, דעל ידי קריאת ההגדה חוזרים כל המחזין שנכנסו בעת התפלה, ולפיקף אנו אומרים גרסא זו בלשון תרגום כדי לשבר כח החיצונים ולהכניעם ולבטלם כבטול חמץ.

כ"ח תבות כפסקא זו כנגד כ"ח תבות מאמן והא שמייה רבא עד סוף הקדיש

ונראה לעניות דעתי דהפסקא הזאת שהיא בלשון תרגום נתקנה בכ"ח תבות, דומיא דכ"ח תבות שיש בקדיש מאמן והא שמייה רבא עד לכסוף, ועוד מלת די הכתובה כאן שאמר 'די' אכלו אבהתנא היא משלמת לחשבון מ"ב, הרי הפסקא הזאת דומיא דקדיש:

כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח

דמשח אליעזר

רבי אליעזר מדז'יקוב זיע"א

'ייתי ויכול ייתי ויפסח' - שיבוא המשיח וידלג על הצרות והכלי משיח

כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח, יש לומר שנגמז תפלה בתבת הללו, דהנה חז"ל אמרו במסכת סנהדרין שקדם ביאת המשיח יעברו צרות רבות על בני ישראל, והן הן חבלי משיח אשר עליהם אמרו איהו אמוראים (סנהדרין צח:) ייתי ולא אתמיניה.

אמנם כתוב בספרים הקדושים דחבלי משיח יהיו רק אם תהיה הגאלה בכחינת בעתה, אכל אם יזכו בני ישראל על ידי מעשיהם הטובים לגאלת אחישנה אז לא יצטרכו לעבר על כל היסורים

שאם אָמר 'חֲכָם אוֹמֵר', 'רִשָּׁע אוֹמֵר', הִנֵּה מִשְׁמַע דְּ'חֲכָם' חֲכָם מִמֶּשׁ 'רִשָּׁע' רִשָּׁע מִמֶּשׁ, עֲכָשִׁיו דְּאָמַר 'חֲכָם' מֵהוּ אוֹמֵר' כִּי בְּנִיתוֹ, דְּמִפְּרֵשׁ אֲמִירְתּוֹ שְׂאָמַר 'אֶחָד חֲכָם', לֹא שֶׁהוּא חֲכָם מִמֶּשׁ אֲלֵא לְפִי שְׂאֵלְתוֹ קִרְאֵתִי אוֹתוֹ 'חֲכָם'.

ועל זֶה [אָמַר] 'חֲכָם מֵהוּ אוֹמֵר', כְּלוֹמַר מֵה שְׂקִירָתִי אוֹתוֹ 'חֲכָם' הִינּוּ עַל מֵה שֶׁהוּא שׂוֹאֵל, לֹא מִצַּד עֲצָמוֹ שֶׁהוּא חֲכָם רַק מִצַּד שְׂאֵלְתוֹ דְּנִקְא, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ חֲכָם (פִּרְשֵׁת בֵּא, וְרֵאָה מֵה שֶׁהֲאִירָךְ שֵׁם לִבָּא עַל דֶּרֶךְ הַקְּבֵלָה):

ושאינו יודע לשאול את פתח לו

מהר"י מפעלזא

רבי יהושע מפעלזא זיע"א

מאמר רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א:
השאינו יודע לשאל - מבחר מכלם

הרב הצדיק רבי צבי הכהן מרימנוב זצלה"ה אָמַר: "אויף מיין ווארט - וויא דער שְׂאִינוֹ יוֹדַע לְשַׂאֵל מֵאֲכֹט כְּעֶסְעַר וויא זיי אַלע" [עַל דְּבַרְתִּי - הַשְּׂאִינוֹ יוֹדַע לְשַׂאֵל פּוֹעֵל יוֹתֵר מִשְׂאָר הַבְּנִיִּים].

כאור הפתגם על דרך האמונה התמימה

ואפשר לְפָרֵשׁ פְּנֵי דְבָרֵי קִדְשׁוֹ ז"ל, כְּפִי הַמְּקַבֵּל בְּיַדֵּינוֹ מִתְּלַמִּידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל, אֲשֶׁר בָּאֵם חֵס וְשְׁלוֹם בָּאָה עַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אִיזוֹ צָרָה, כְּגוֹן מַחֲלָה לֹא עֲלִינוּ, אוֹ אִיזוֹ צָרָה אַחֲרָת, לֹא יַעֲשֶׂה עֵקֶר בְּקִשְׁתּוֹ בְּהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בְּהִגְיָעוֹ לְבִרְכָה הַנּוֹדְרֶשֶׁת לְהוֹשִׁיעַ מִצָּרָתוֹ, לְמַשֵּׁל בְּכִרְכַּת רְפָאנוֹ הַהִתְפַּלֵּל אֲזַי בְּשִׁבִיל הַחֻלָּה.

לא זו הַדְּרָךְ יִשְׁכַּן בְּה אור, כִּי אִם אָמַנְם לְמִרְאָה עֵינֵי הָאָדָם יִדְמָה לוֹ שְׂצָרִיף לְהַתְּפַלֵּל בְּשִׁבִיל הַחֻלָּה, אֲכַל בְּקַל יִכּוֹל הוּא לְטַעוֹת וְלַהֲחִטֵּא הַמְּטָרָה חֵס וְשְׁלוֹם, וְהַעֲצָה הַיְעוּצָה הִיא שִׁיכּוֹן בְּכָל בְּרִכּוֹתָיו בְּשׂוּה וְיִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר הוּא הַיּוֹדַע בְּטוֹב מֵה חֶסֶד לוֹ, שְׂמִילָא חֶסְרוֹנוֹ.

וזו הַכּוֹנֵה שְׂאִינוֹ יוֹדַע לְשַׂאוֹל - הִינּוּ שְׂמֵאָמִין שְׂאִין יוֹדַע עַל אִיזָה פְּרִט לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִכְּנֵן מְבַקֵּשׁ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲזֹר לוֹ בְּכָל הַעֲנִינִים וְיַעֲשֶׂה פְּרִי לְמַעֲלָה וְשֶׁרֶשׁ לְמַטָּה:

רִשָּׁע תָּם וְכוּ', וּמֵה נִפְקָא מִנָּה לְהוֹדִיעֵנוּ בְּזֶה. וְאִפְשָׁר שְׂבָא לְרַמּוֹ דְּאֶפְלוֹ חֲכָם וְצַדִּיק אֶחָד יִכּוֹל לְהַשְׁפִּיעַ בְּכָל הָעוֹלָם, לְהַעֲמִיד הַדָּת עַל תְּלָה וְלְהַרְחִיב גְּבוּל הַקְּדוּשָׁה, וְכִמּוֹ שֶׁהִנֵּה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְּדוּשׁ זי"ע וְהַחֲסִיד הַקְּדוּשׁ הַגֵּר"א זי"ע, וְכִמּוֹ כֵּן כְּמֵה צַדִּיקִים בְּדוֹרוֹתֵם שֶׁהֲאִירוּ כָּל פְּנֵי תֵּבֵל בְּאוֹר קִדְשָׁתֵם.

וזו לַעֲמַת זֶה לְהַפְּךָ חֵס וְשְׁלוֹם רִשָּׁע אֶחָד יִכּוֹל לְהַרְשִׁיעַ בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוּ. וְכִמּוֹ שְׂרָאִינוּ בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים שְׂבָא רִשָּׁע אֶחָד מְשֻׁלְחֵי הַס"מ, וְהַשְׁפִּיעַ עַד כְּדֵי כִּי שָׂרַב מִיִּשְׂרָאֵל נִגְרְרוּ בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים אַחַר דַּעוֹתָיו הַכּוֹזְבוֹת.

וכמו כֵּן 'אֶחָד תָּם', שְׂאֶפְלוֹ תָּם אֶחָד יִכּוֹל לְפַל בְּרִשְׁת הַיִּצָּר הָרַע וְלְהַשְׁתַּבֵּשׁ בְּדַעוֹת נַפְסוֹת, וְרַבִּים יִמְשַׁכּוּ אַחֲרָיו מְבַלִּי הַתְּבוֹנָנוֹת, וְכִמּוֹ כֵּן בְּשְׂאִינוֹ יוֹדַע לְשַׂאֵל יִכּוֹל לְהַשְׁפִּיעַ עַל זוֹלָתוֹ.

כי בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים בְּיַמֵּינוּ אֵלֶּה חֲסִרָה בְּחִינַת הַדַּעַת וְהַתְּבוֹנָנוֹת, וְכָל מִי שֶׁהוּא, יִכּוֹל לְהַשְׁפִּיעַ עַל רַבִּים זוֹלָתוֹ, וּנְגַרְרִים אַחַר דַּעוֹתָיו כְּסוּמָא בְּאַרְבֵּה מְבַלִּי שִׁים עַל לֵב וּמְבַלִּי תְבוּנָה, וְעַל כֵּן כְּנִגְד פְּלֵם דְּבָרָה תוֹרָה לְהַשְׁמַר וְלְהִזָּהַר מִכָּל אֵלוֹ בְּחִינּוֹת הָרַע, וְרַק עַל יְדֵי כַח הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְהַתְּדַבְּקוֹת בְּצַדִּיקֵי אֲמַת יוֹכַל הָאָדָם לְהַנְצִיל מִזֶּרֶם הָעוֹלָם וּמִרִשְׁת הַיִּצָּר הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּבְחִינּוֹת שׁוֹנוֹת, וְהִבֵּן:

חכם מה הוא אומר וכו'

מחשוף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

'חכם' 'דשע' וכו' מוסב על השאלה ולא על האדם

יש לְדַקְדַק, לְמַה הַמַּגִּיד דְּקָדַק וְאָמַר 'חֲכָם מֵה הוּא אוֹמֵר', 'רִשָּׁע מֵה הוּא אוֹמֵר', כִּינֵן שְׂבִתְחִלַּת דְּבָרָיו אָמַר 'כְּנִגְד אַרְבַּעָה בְּנִים דְּבָרָה תוֹרָה אֶחָד חֲכָם' וְכוּ', הִנֵּה לוֹ לִזְמַר 'חֲכָם אוֹמֵר', 'רִשָּׁע אוֹמֵר', לְמַה הוֹסִיף תַּבַּת 'מֵהוּ'.

אלא דְּבֵא לְהוֹרוֹת דְּ'חֲכָם' דְּקָאָמַר לֹא חֲכָם מִמֶּשׁ, רַק שְׂאֵלְתוֹ שְׂאֵלַת חֲכָם, וְ'רִשָּׁע' דְּקָאָמַר לֹא רִשָּׁע מִמֶּשׁ, אֲלֵא דְשַׂאֵלְתוֹ שְׂאֵלַת רִשָּׁע וְהוּא אִינוֹ רִשָּׁע. וּלְפִיכֵף דְּקָדַק הַמַּגִּיד בְּלִשׁוֹנוֹ וְאָמַר 'חֲכָם מֵהוּ אוֹמֵר', 'רִשָּׁע מֵהוּ אוֹמֵר', וְלֹא אָמַר 'חֲכָם אוֹמֵר', 'רִשָּׁע אוֹמֵר'.

וזוהו הַעֲנֵן שֶׁיִּדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ (מִלֵּאכִי ג טו), הֵן מִנָּה שֶׁיִּקְבַּל מִחֲבֵרוֹ וְהֵן מֵה שִׁישְׁפִיעַ, שְׂאִין שׁוֹם עֲשִׂית טוֹבָה אִישׁ לְרֵעֵהוּ חֲשׂוּבָה כָּל כִּי כְּמוֹ לַעֲשׂוֹת טוֹבָה שִׁיתַּעֲלֶה בְּעִבּוּדְתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא נַחַת רִיחַ גְּדוֹל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִכְּנֵן יִנְקָשׁב ה' וְגו'". וְחוּץ מִהַתּוֹעֲלַת שְׂרִישׁ בְּזֶה שֶׁנִּדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בְּאַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ יִתְבָּרַךְ, נִמְשָׁף עַל יְדֵי זֶה גַם הַשְּׁפָעוֹת טוֹבוֹת וְחֻסְדִּים נְגִלִים:

והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א

מרוע לא נמצא במדרשי חז"ל מה שחדשו התנאים כל אותו הלילה

המעשה שֶׁסִּפְרוּ כָּל הַלַּיְלָה, מִסְתַּמָּא גַם כֵּן הוּא מֵה שֶׁחֲדָשׁוּ לְדָרַשׁ בְּזֶה כָּל אֶחָד. וּמֵמָה שְׂלֵא נִמְצָא מִסְפּוּרֵיהֶם דְּבָר בְּמִדְרָשׁוֹת וּבְמִכִּילְתָא וּבְדוּמָה בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, נִרְאֶה דְלִפִּי שְׂלֵא הָיוּ תְלַמִּידֵיהֶם עִמָּהֶם נִרְאֶה דְהָיוּ עוֹסְקִים בְּסוּדוֹת וְנִסְתָּרוֹת שְׂאִין לְגַלוֹת לְתַלְמִידֵיהֶם. וְעַל כֵּן לֹא נִתְגַּלּוּ דְבָרֵיהֶם לְנוֹ (קוֹנְטַרס עִמְלָה שֶׁל תוֹרָה - אוֹת א):

שנאמר למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך - ימי חייך הימים

ארח לצדיק

רבי אליעזר ליפא מחמעלניק זיע"א

'ימי חייך הימים' - יום שאין עובדים בו את השם יתברך אינו יום

רבי אֲלַעְזֹר אוֹמֵר 'יָמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים' - רִצָּה לוֹמַר לְהֲאִיר לְנוֹ עַל יְדֵי יִצִּיאַת מִצְרַיִם כָּל יָמֵינוּ לְהֲאִיר וְנִשְׁמַתְנוּ לְעִבּוּדְתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי יִצִּיאַת מִצְרַיִם כְּנ"ל, שֶׁהָיוּ קְרוֹאִים יָמִים, שִׁיּוֹם שְׂאִין בּוֹ עִבּוּדְתוֹ יִתְבָּרַךְ אִינוֹ יוֹם (פִּרְשֵׁת בֵּא):

כנגד ארבעה כנים דברה תורה, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול

דברי יואל

רבי יואל מסטמיר זיע"א

'אחד' חכם ואחד' רשע - אדם אחד יכול לזכות ולהשפיע על כל העולם בקדושתו, וכו' להפך

מה שֶׁהִזְכִּיר הַמַּגִּיד בְּכָל אֶחָד מֵהַבְּנִים מִלַּת 'אֶחָד', וְנִסְפִיק לְמַנוֹתֵם חֲכָם

שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר

בית אהרן

רבי אהרן מסקלין זיע"א
'והגדת וגו' ביום ההוא' - לכל יום יש תפקיד מיוחד

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר. על דרך שכתוב ויברכם ביום ההוא לאמור (בראשית מח כ), שברכם שיאמרו מן היום ההוא דבר יום ביומו, כי איש הישראלי יש לו בכל יום מה שיאמר ולשבח להקדוש ברוך הוא, איש ישראלי צריך להיות אומר ועושה, לעבד השם יתברך במלולא ועובדא:

ועכשו קרבנו המקום לעבודתו

בית יעקב

רבי יעקב אב"ד אלכסנדר זיע"א
'ועכשו' - ברנע אחד התהפכנו מקצה אל קצה

מלת 'עכשו' הוא כמו מד. וירצה שאנו מספרים השבח הגדול שעשה השם יתברך עמנו, כי ברנע אחד נאמר לנו משכו מעבודה נרה וקחו צאן - לקרב עצמנו לכנפי השכינה, וזה הוא הנס הגדול שהוציאנו ברנע אחד מבירא עמיקתא לאגרא רמא:

ונם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי

נגדי השרד

רבי יעקב אביהצירא זיע"א
'ונם' את הגוי וגו' דן אנכי - הדין נעשה כשר של מעלה ואחר כן באמה למטה

מה שכתב וגם את הגוי ולא כתב רק 'אשר יעבדו', משום דקימא לן (שהש"ר ח יב) אין הקדוש ברוך הוא נפרע בשום אמה למטה עד שנפרע תחלה משר של מעלה, שנאמר (ישעיה כד כא) 'פקד ה' על צבא המרום במרום' ואחר כך (שם) 'ועל מלכי האדמה על האדמה'. לזה אמר וגם את הגוי הוא ושרו הממנה עליו, הכל עושה בו דין אנכי:

באור נוסף בקדוה ו'ונם'

אי נמי יש לומר דמה שאמר ונם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, מדכתב ונם, בזה הבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם שלעולם הוא שומר ישראל בכל דור ודור, וכל המענים אותם יעשה בהם דין ומציל את ישראל מידם. ולזה אמר היא שעמדה לאבותינו ולנו, דהינו אותה הבטחה שהבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם:

ואחרי כן יצאו ברכש גדול

רמתים צופים

רבי שמואל משינובה זיע"א
ענין המשא ומתן ללקט נוצות | מעשה באחד שנסע למסחר לארץ אחרת וחזר ללא רוח והתרעם עליו רבו

כל המשא ומתן הוא ללקט ניצוצות, כמו שנאמר (בראשית מז יד) ויילקט יוסף את כל הפסך, וכן (שם טו יד) 'ואחרי כן יצאו ברכש גדול' בנדע. וכמו ששמעתי מאדמו"ר זלה"ה שאמר לאחד שפא מארץ אשכנז, ושאל לו אם הביא מעות משם, ואמר לאו, והיה צווח ונאנח כי בודאי קלקלת שם פי אם היית מתקן שם היה לך להביא מעות משם, כי זה הוא הסימן, וכן מציינו יעקב אצל לכן וכו' 'לקח יעקב את אשר לאבינו וגו'' (שם לא א), וכן במשא ומתן אם מרויח בודאי תקן גם בן ברוחניות (תנא דבי אליהו - פרק ה):

והיא שעמדה לאבותינו ולנו

הגש"פ יציב פתגם

רבי יקותיאל יהודה מצאנז זיע"א
מגביהים הכוס לרמוז שמה שאנו כשכורים בגלות עומד לזכותנו

במנו אברהם (תע"ג סי' כ"ו) הביא מהש"ל"ה הקדוש שכתבאמר והיא שעמדה לאבותינו וכו' יאחו הכוס בידו, עין שם.

ואפשר לומר טעם לדבר, לפי מה שכתוב בש"ס ערובין ס"ה ע"א, אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן צוריה יכול אני לפטר את כל העולם פלו מן הדין וכו' שנאמר 'לכן שמעי נא זאת עניה ושכרת ולא מיין', ומסיק התם מאי כולני לפטר דקאמר נמי מדין תפלה, עין שם.

ועל זה רומזים פשמיגביהין את הכוס יין ואומרים 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו', כלומר שאנו כשכור הממשש כעור בצורהים ופונה אנה ואנה ואינו יודע באיזה דרך יחלה, ואפלו להתפלל איננו יודעים, והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שנה הוא הלמוד זכות עלינו, והבן:

ויגד שם מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם

זרע קדש

רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א
יש לזכר לא להשתקע אף רגע אחר בגלות

מלמד שלא ירד להשתקע. פרוש שלא

הוריד מחשבתו בבחינה של מצרים, שבה היה נשאר שם שקוע חס ושלום, רק היה פונתו לברר נוצות קדושות, ולא שכח רגע אחד ממש שלא ירד למצרים להיות שקוע חס ושלום. וגם עתה בהגלות צריך שלא ישכח אפלו רגע אחת ממש בהגרות שלנו, ולא להיות בבחינת שקוע חס ושלום:

ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה

ישמח משה

רבי משה מאהל זיע"א

אף אם אין האדם יכול להתפלל מרב כאב לב ודחק שועתו עולה לשמים

הנה ידוע דהשם יתברך שומע תפלת כל פה, והנה עבודה זו תפלה, כמו שדרשו רז"ל (תענית ב.) על הפסוק וילעבדו בכל לבבכם (דברים יא ג).

והנה תפלה בעת צרה היא מצות עשה שתפלה דאורייתא לכלי עלמא, לכך המתפלל בעת צרה עובד השם יתברך וראוי שיענוהו, מה שאין כן כשאנו מתפלל להשם יתברך, רק שואג ומתאנח מכאב לבו ואינו קורא להשם יתברך כלל, ודאי אינו ראוי שיענוהו השם יתברך, רק אם מרב עבודה נסתם עינו ולבו ודעתו ושכלו עד שאין לו לב להבין לקרא להשם יתברך, אנס רחמנא פטריה ונחשב כאלו צועק להשם יתברך.

והינו 'ויאנחו' סתם, וכן 'ויזעקו', ולא נאמר אל ה', כי מגדל הלחץ והדחק שמעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו, לא שמו אל לבם לצעק אל ה', רק סתם כצועק מכאב לב, אף על פי כן יתעל שועתם אל האלקים מן העבודה, רצה לומר מן בחינת עבודה זו תפלה, והבן (פרשת שמות):

ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה

ישמח ישראל

רבי יחזקאל ישראלי יצחק מאלכסנדר זיע"א
ככל שנה צריך להרגיש כאלו הוא פסח ראשון ואנו מתחילים לעבדו יתברך ככריה חדשה

כתב בזהר הקדוש (ח"א טו.), ובתקונים (דף ג.) דראש השנה הוא בבחינת שמאל דוחה, ובפסח הוא ימין מקרבת, הינו אף מי שנדחה בראש השנה בשמאל, נחקרב בפסח בלמין, שאז התגברות התקדים ביותר, בבחינת 'וימינך תסעדני' (תהלים יח ל). לכן בכל פסח צריך להרגיש האור

כאלו עתה הוא פסח ראשון, כמו בראש השנה שאומרים 'חלים כמבכירה' (סליחות ליום א').

וזהו 'ונאמר לפניו שירה חדשה' – הינו נקבל האורות של פסח מחדש כאלו לא היה מעולם פסח, ותקנתנו ובטחוננו תזקה שבלילה הזה אנחנו נזכה לגאולה שלמה:

כן ה' אלקינו ואלקי אבותינו גיענו למועדים ולהגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום

שמועת יצחק

רבי יצחק מנאוקא זיע"א
המועדים נקראים 'רגלים' כי הם יסוד ורגלי האדם

מה שקורין המועדות של השנה בלשון 'רגלים', הינו כי כמו שרגלים המה יסוד האדם הנבנה עליהם, כן המה הימים טובים הם הרגלים ויסוד ובסיס לכל השנה. שעל ידם בא התעוררות לעבודת השם ותפירה בכל השנה מכל איש ואיש, לפי הבחינה ששייך לו.

ואם האדם מקדש ומטהר עצמו ביום טוב אז הוא לו לסימן טוב שיוכל לקדש ולטהר עצמו בכל השנה. וכמו שעל ידי עשיית יציאת מצרים להבגד כל הבגד, ועל ידי קביעת מזוזה להפית בא קדשה לכל הפית – כמו כן על ידי המועדים בא קדשה והתעוררות עבודה לכל ימי השנה:

סגלת החג

מאור עינים

רבי נחום מטשורנוביל זיע"א
אלולא חג הפסח בכל שנה לא היה באפשרות האדם להתחזק

בחג המצות צאנו ממצרים, והעקר שיצאנו מן מ"ט שערי טמאה, וכמו כן בכל עת בא חג ה' יוצאים אנחנו בני ישראל כל אחד מקלפיות, כי לולא היה חג המצות בכל שנה לא היה באפשרי לאדם להתחזק בהשם (פרשת מקץ):

בית אברהם

רבי אברהם מסלונים זיע"א
'פסח' מלשון דלוג | ביכולת האדם לרלג על העבר ולהתחדש

אפלו פגם כל כך עד שאין בכל גופו מתם ושביר לשברים, בכל זאת אל יפל רוחו בקרבו ויתיאש חס ושלום, והזמן גרמא

ב'פסח' שהוא בחינת דלוג – לרלג על העבר ולקבל על להבא לעשות רצונו ותפירה:

מתשבות חרוץ

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א
הקדשה שלעתיד מתעוררת בחג זה בכל נפש מישראל

כל אחד מישראל משיג אור זה בניסן בכל שנה וכל דור, שאף על פי שמשקע במקום שמשקע, יכול להתעורר פתאום לה' ותפירה ולצאת מכל מיני השתקעות, שהוא מצרים המצרים לים החכמה האמתות הנפשות בני ישראל, והוא מצד הקדשה ללעתיד וכו' (אות ח):

כל בר ישראל במדרגה הנמוכה ביותר ביכולתו לשוב

שיהיה דבר זה נקבע בעמק לב כל ישראל – שבאם חס ושלום יהיה משקע באיזה תאוה וסאוב רחמנא לצלן ולא יוכל לשית עצה בנפשו, אל יתיאש עצמו, רק שיאמין ויצפה להשי"ת ויציאו מהסגור, כי יתחזק לכבו שאיננו משקע יותר ממה שהיו אז ישראל משקעים במ"ט שערי טמאה, והשי"ת הוציאם משם בלי אתערותא דלתתא, כן גם לי יעזר השי"ת, ולזה נצטוינו לזכר יציאת מצרים (פרי צדיק פסח אות כד):

ביעור חמץ

מגן אברהם

רבי אברהם מטריסק זיע"א
ביאור השאור וחמץ – הכנה דרכה בזכור וטהרת הגוף והנפש לדבובי השבח לפני הקב"ה

צריך כל אחד ואחד מישראל להכין עצמו קדם חג הפסח, שיינקה ויטהר עצמו מכל פתמי העונות ומכל הפאנות ומדות רעות – שהם בחינות השאור וחמץ, בכדי שיוכל לעמד לפניו ותפירה לדבר דבורי תורה ותפלה ושירות ותשבחות והלל והודיות לפניו ותפירה:

שפת אמת

רבי יהודה לייב מגור זיע"א
הבטול הוא על ידי התלהבות ויקוד אש בלב וממילא נשרפים המשכות הזרות

אין בעור חמץ אלא שרפה וכו', הרמז, כי זה הבטול בלב – מרב התלהבות הרצון לה' ותפירה נשרף ומתבטל המחשבה זרה וכו', מרב אהבה ודבקות וכלות הנפש לעשות רצון ה' ותפירה – עד שכל הרצונות יתבטלו בהמש דונג מפני אש.

בימים אלו מתעורר כח לבטל את החמץ הרוחני

ובנדאי בימים אלו קדם פסח מתחדש אהבה ורצון בלבות בני ישראל, הם הימים שבוחר בנו ה' ותפירה ועשו בני ישראל מצוה הראשונה בשמחה, לכן עדין בימים הללו מתעורר אהבת בני ישראל לה' ותפירה, לכן ככה זה יכולים להשכית ולבטל החמץ (צו תרמ"ד):

אפית מצות

זרע קדש

רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א
על ידי טרחה ושמור בלישת המצות מתבררים הניצוצות

כל עקר עבודתנו בפסח הוא לכרר נצוצות קדושות, וזהו שאנו עושים שמור להמצות וטורחים בהם בלישה ואפיה ושמור, שבכל זה יתבררו נצוצות קדושות שנפלו בחטא אדם הראשון:

ליל התקדש חג

בית אהרן

רבי אהרן מסרלין זיע"א
כל אדם ביכולתו לקחת תועלת מרבה מליל הסדר

מי שהוא עובד ה' באמת יכול לקח מלילות הללו של סדרים הרבה והרבה, הן בגשמיות והן ברוחניות. לאו דוקא אנשים גדולים יקרי הערה, אלא אף האנשים הנסים פחותי הערה, יכול כל אחד ואחד לקח לפי ערכו וכו'.

הכנה לעולם הבא

'השיר' יהיה לכם (ישעיה ל כט), שיר הוא לעתיד, 'פליל התקדש חג' – כדרך הסדר שיש לו כך הוא העולם הבא שיהיה לו:

הגש"פ צמח מנחם

רבי אהרן מנחם מנדל מראדזימין זיע"א
תאור מראה הרה"ק רבי יעקב אריה מרדזימין זיע"א בעת עריכת הסדר

כך שמעתי מפה קדשו של כבוד קדשת זקני הקדוש זיע"ע, מה שאמר בעת ששיבה על הסדר, שהיה פניו בוער כלפיך אש ודומה למלאך ה' זכאות, וכל כך היה נאמר בהתלהבות גדול, אשר אף שהייתי אז טליא וקטן מכל מקום נכנסו אז הדברים האלה הקדושים לתוך לבי כאש בעורה:

אוצרות גאוני הדורות

אכילת כורז

מאור הקטן

רבי מאיר מטארנופול זצ"ל

מצות אכילת הכריכה זכר לעבודת והחרות שהיו ברנע אחד

הנה טעם הפריכה שאנו עושין פה לזכר למקדש לאכל מצה ומרור בחד, נראה לפרש על דרך שכתב בעל צלי אש על שאלת מה נשפנה הלילה וכו', ששאלתו למה אנו עושים כמה דברים בלילה זו, קצתם מורים על עבודת כגון אכילת מרור, וקצתם מורים על חרות כגון הסבה וכיצא בו.

והתרוין לזה, עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' וכו', רצה לומר שבלילה זו היינו עבדים עד חצי הלילה, ויהי פחצי הלילה וה' הפה כל בכור וגו' ויקם פרעה ממשתו ויקרא למשה ולאהרן ואמר צאו מתוך עמי וגו', נתן לו רשות לצאת. הרי היינו עבדים בלילה זו עד חצות הלילה, ומשם והלאה נעשינו בני חורין, לכך אנו עושין בלילה זו מקצת דברים המורים על עבודת, ומקצת דברים המורים על חרות.

ואם כן מטעם זה יש לומר הקפידה התורה לאכל מצה ומרור בחד, זכר לעבודת וחרות שהיה ברנע אחת, דהיינו בחצות הלילה כאמור. (פר' בא)

אכילת הכרפס

עץ הדעת טוב [מפתח יד]

רבי חיים וויטאל זצ"ל

אכילת הכרפס זכר לנס הצלת התינוקות שהיו מבצבצין ויוצאין כעשבי השדה

ורחין, אמרו רז"ל (שהש"ר ב א) כי עקר השעבוד והוא הענוי לא התחיל אלא כשנולדה מרים, כי על כן נקרא שמה מרים על שם וימררו את חייכם, ועל הזמן הנזכר כתיב (שמות ב כג) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך וכו' ויאנחו וכו' ותעל שועתם וכו', כי אחר שעברו ימים רבים שהיו ישראל במצרים משפירדו שם, אז נולדה מרים והתחיל השעבוד העצום והוא הענוי, והוא על ידי כי וימת מלך מצרים, רצה לומר שנצטרע והיה הורג ק"ן תינוקות של ישראל בפקר וק"ן בערב ורחין בדמם, וכנגד זה אנו רוחצין עתה, ולפי שהיא

רחיצה רעה אין בה ברפת נטילת ידיים וזה שאומרים ורחין.

כרפס, הכרפס יש בו שני מינים כמו שיתבאר, והנה, כרפס שבהרים, וכרפס שבנהרות, כמו שאמרו ז"ל במסכת שביעית (פ"ט מ"א). [גזרה] השנית, כי אחר כך הגידו החרטמים לפרעה כי קרוב הדבר להלדת משה מושיען, וצוה למלדות להרג כל תינוקות ישראל הנולדים, והיו הולכות הנשים ויולדות בשדות ופי הארץ נפתחת ונבלעים שם, ואחר כך יצאו מעיר כעשב הארץ כמו שאמרו ז"ל (סוטה י"א), ודומין אל המין האחד, והוא הכרפס החררי הנולד בשדות.

זכר לנס הצלת ילדי ישראל שהשלו לאור

ועוד אחרת שלישית היתה, כי ביום עצמו שנולד משה, צוה כל הבן הילוד היארה תשליכהו (שמות א כב), והשלו עם משה ששים רבוא תינוקות, וכלם עלו עמו כמו שאמרו ז"ל (ב"ר צו א), וזה גם כן ענין כרפס שהוא אותיות פ"ר ש"ו, כי ששים רבוא תינוקות השלו לאור ואין עבודת פ"ר קשה מזו, ועם כל זה חזרו לצוץ כעשב הארץ וככרפס הגנאי, כמו שאמרו (במדבר כד ו) 'כגנת עלי נהר', וקראוהו רז"ל כרפס שבנהרות.

ועל שם כל אלו הדמיונות אנו אוכלין כרפס לזכר הנזכר, וטובלין אותו בחמץ, זכר לדם שהיו הורגין ושופכין דם התינוקות ההם. ואל זה רמזו רז"ל (פסחים קיד:) בענין הכרפס שהוא כדי שישאלו התינוקות, והוא כי הוא זכר שלהם עצמן, וכששאלו יודיעום אבותיהם מה שארע להם. ולכן אכילתו פחות מקניית שהוא שעור סתם כל אכילה, וזה להיותו רמז לתינוק שלא הגיע לשעור הגדול הנקרא איש. (אות תפה)

מצות ארבעה כוסות

לב אריה

רבי יהודה אריה לבי האשקי זצ"ל

ארבעה כוסות כנגד ארבעה פעמים פ"ו שנה שנצולו מן השעבוד

שמעתי אומרים הקדמה מעלה על שם המקבל הגדול מוהר"ר אלחנן ז"ל והוספתי מדילי כי ה' הטובה עלי,

דמצינו שישראל היו ראויים להיות בגלות מצרים בשעבוד הקשה ארבע מאות ושלשים שנה, שנאמר (בראשית טו ג) 'ועבדום וענו', כנגד חמשה פעמים 'אלהים' שהוא בגימטריא ארבע מאות ושלשים שנה, שהם עשרה ספירות הקדש, חמש מימין שהם רחמים גמורים, וחמש משמאל שהם אלהים, שהם מדת הדין הקשה.

והנה בהיות שהקב"ה צופה כל הנסתרות, וראה שלא יוכלו ישראל לסבל ולהתקיים בגלות המר והשעבוד כל כך חמשה פעמים 'אלהים', ויהיו חס ושלום פלים שם ונשקעים שם, על כן ברב רחמי וחסדיו דלג את הקץ שלא היו בשעבוד הקשה רק פ"ו שנה כנגד פעם אחת אלהים, ונשארו ארבעה פעמים אלהים מדת הדין הקשה שהוא בגימטריא שמ"ד, כדי שיצאו ישראל מן שמ"ד לחרות וכו'.

ושמעתי אומרים על שם הרב הגדול המפלג בדורו כמהור"ר וואלף ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק פונא, דהנה היה מהראוי להיות ישראל בגלות חמשה פעמים פ"ו שנה שהוא ת"ל שנה, והנה עקר השעבוד והמרור היה רק פ"ו שנה משנולדה מרים, וארבעה פעמים פ"ו שנה לא היו בשעבוד, שחשב הקב"ה להביא את הקץ, והנה 'כוס' הוא בגימטריא פ"ו, לכן תקנו רז"ל ארבעה כוסות בפסח כנגד ארבעה פעמים פ"ו שנצולו מן השעבוד. (פר' וארא)

מצות הסבה

פירוש הגדה של פסח

רבי טענדל באנדי זצ"ל

זכר ליציאת מצרים בשלנו כדרך המלכים שרכוצים על מטותיהם

טעם הסבה כתבו שהיא דרך חרות, כן דרך בני המלכים להסב. עוד טעם נראה לי שהיא לזכרון יציאת מצרים, כדאיטא במדרש רבה (במב"ר א ב) אמר הקב"ה לישראל על שאמרתם למשה למה העליתנו ממצרים המדבר הייתי לישראל, וכי כמדבר עשיתי עמכם, בנהג שבעולם מלך בשור ודם שיצא למדבר שמא מוצא הוא שם שלוה כשם שהיה מוצא בפלטין שלו, או אכילה או שתיה, ואתם הייתם עבדים למצרים והוצאתי אתכם משם והרכבתי אתכם בסיגמטין, רצה לומר מטות

רבי יהודה היה נותן בהם סמנים דצ"ד
עד"ש באח"ב

לב אריה

רבי יהודה אריה ליב האשקי זצ"ל

סימני המכות נרשמו כגופיהם של המצרים

איתא במדרש רבה פ' רשת כי תבא (ו ט),
'המסת הגדלת אשר ראוי עיניך'
(דברים ז ט), מהו 'המסת', המכות שממסות
גופיהן של מצרים. מהו 'והאחת', רבנן
אמרו שהיו נרשמים על גופיהן, דם, צפרדע,
כנים, וכו', עין שם.

ואפשר לומר זה היה פונת המגיד, רבי
יהודה היה נותן בהם סמנים
דיקא, 'דצ"ד עד"ש באח"ב', רצה לומר
שהמכות היו סימנים על גופן כל עשרה
מכות. (פר' בשלח)

אלו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את
ממונם דינו

יפה נוף

רבי חיים גבריאל בלוק זצ"ל - בן בעל הגניז
יוסף

זכו ישראל כממונם של מצרים לאחר
מיתת הבכורים

מה שאמר ענין נתינת ממונם אחר הריגת
הבכורים, הלא מקדם היה וישאלום
וינצלו את מצרים' (שמות יב לו), ואחר כך
היה הריגת הבכורים.

אך באמת קדם הריגת הבכורים היה
הממון רק בדרך שאלה ולא בדרך
מתנה, אבל אחר הריגת הבכורים שפרעה
בעצמו הלך אל משה ואמר לכו מקאן,
וכל עם מצרים צוחו אל משה ואל ישראל
שילכו לחרות עם כל מה שיש בידם, אז
היה לישראל הכל במתנה ולא בדרך שאלה,
דאגב אנס גמרו ומקני להו לישראל הכל,
ולזה אמר המגיד ונתן לנו את ממונם בתורת
מתנה, וזה היה אחר הריגת הבכורים.

לא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך
הוא אלא אף אותנו גאל עמהם

בית פינחס

רבי פינחס חיים הורוויץ זצ"ל

אנו ואבותינו שוים בשמחת קבלת התורה

לא את אבותינו בלבד גאל אלא אף
אותנו גאל עמהם, מלשון זה משמע
דעקר גאלה הוא לאבותינו, ורק גם אותנו

ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסבין בבית
ביתוס בן זונין בלוד והיו עסוקין בהלכות
פסח כל הלילה עד קרות הגבול.

וצריך עיון מה שייטיה דהלכות הפסח
לספור יציאת מצרים, ומכרח
מדברי התוספתא דלא רק בספור הגס
דיציאת מצרים מתקנים הספור דיציאת
מצרים, אלא גם בלמוד ההלכות, ועל כן
הוא חייב לעסק בהלכות הפסח כל הלילה,
(ועיין גם כן בטור סי' תפא שהביא כן בשם רבי יונה,
יעיין שם).

ובזה יש לבאר מה דאיתא בהגדה של
פסח 'חכם מה הוא אומר מה
העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה'
אתכם, ואף אתה אמר לו כהלכות הפסח
אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן'. וצריך
עיון דהא ארי בספור יציאת מצרים, ומה
זה שאומר 'ואף אתה אמר לו כהלכות
הפסח', דמאי שייטיה דהלכות פסח לספור
יציאת מצרים. ולהנ"ל מבאר היטב, דלא
רק בספור הגס דיציאת מצרים מתקיימת
המצוה דספור יציאת מצרים, אלא גם
בלמוד הלכות פסח מתקיים המצוה דספור
יציאת מצרים, אחי שפיר זה שמשיב לו
כף.

ויסוד לדברים אלו הוא ממה דאיתא
בספרא (בחוקותי פ"א), וכן הוא אומר
(דברים כה יז) 'זכור את אשר עשה לך עמלק',
יכול בלבה, כשהוא אומר (שם כה יט) 'לא
תשבח הרי שכחת הלב אמור, הא מה
אני מקים זכור' שתהיה שונה בפיה. וכתב
הראב"ד בפרושו, זכרון עמלק שתהא שונה
בפיה הלכות מגלה, עכת"ד, הרי מבאר
דבלמוד ההלכות מתקיימת מצות הזכירה.

(ס' ריד)

מנהג אכילת ביצים

יד יוסף

רבי יוסף צרפתי זצ"ל

זכר לפטירת אברהם אבינו בערב פסח

ידוע דאמרינן בירושלמי דצריך לקח
ביצה בליל פסח עם הצלי, והטעם
שמעתי וגם ראיתי משום אבלות דאברהם
אבינו, ובקצת מקומות קדם הכל אוכלים
הביצה וזכר לאבלות אברהם שמת בערב
פסח. והנה ידוע שאותו הנזיד של עדשים
היה לסבה שמת אברהם אבינו ע"ה, והאבל
אסור לאכל משלו סעודה ראשונה, וכא
יעקב ובשל נזיד עדשים כדי להאכיל
לאביו, וזה היה ערב פסח כנ"ל. (פר' תולדות
דרוש א)

מכבודות, שנאמר (שמות יג יח) 'ויסב אלהים
את העם דרך המדבר', מהו 'ויסב' שהרביצם
בדרכי המלכים רבוצים על מטותיהם. ועל
כן גם אנחנו רבוצים בהסבה בליל פסח
על מטות מכבודות לזכר יציאת מצרים.

ספור יציאת מצרים

שני לוחות הברית

רבי ישעיהו הורוויץ זצ"ל

התעוררות הנסים על ידי ספור הנסים /
דבקות בה' ותברך על ידי ספור יציאת
מצרים

ידוע לה' חסדו ונפלאותיו לכני אדם (תהלים
קו ח). עוד יש לפרש, לפי מה שמובן
ממאמר הזהר הנזכר לעיל, כי כשמשבחין
להשם יתברך בחסד שעשה, אז בא
התעוררות שישפע עוד, על כן התחיל
בלשון יחיד 'חסדו', ומסים בלשון רבים
'ונפלאותיו', אלא כשיודה על החסד שעשה,
אז יבא מצד התעוררותו עוד השפעה
להוסיף על הראשון, זהו ונפלאותיו.

וכלל הענין הוא, כי מצד ספור נפלאותיו,
אז נעשה דבקות בינו יתברך לבינינו,
ומסתלק החשך והענן המפסיקים ומבדילים
בינו לבינינו, והו הגאלה האמתית, כי אז
יתגלה לנו, הוא לנו לאלהים, ונאנחנו לו
לעם, כמו שנאמר (ישעיה כה ט) 'ואמר ביום
ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו
זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו'.
ותבת 'זה' הוא כמורה באצבע זה הוא,
'ונשמחה בישועתו', כלומר, הישועה שהיא
מאתו להושיענו.

וגם פרוש 'בישועתו', בישועת עצמו
כפיכול כמו שכתבתי, כי אז יתגדל
יתקדש שמה רבא כו', זהו הרמז 'כל'
המספר ביציאת מצרים הרי זה משבח',
כלומר, 'זה' ה' יתברך הוא, וישתבח
ויתפאר ויתקדש ונאנחנו דבוקים בו להראות
זה אלי, זה ה' קוינו כו', וזהו סוד 'ויסב
אלהים את העם' (שמות יג יח) שסבב אותנו
ואין הפסק בינינו. (מס' פסחים מצה שמורה אות
קסא)

חדושי הגרי"ז

רבי יצחק זאב הלוי סולוביצקי זצ"ל

מצות ספור יציאת מצרים על ידי למוד
הלכות פסח

בתוספתא דפסחים (פ"ה ה"ח) איתא, חייב
אדם לעסק בהלכות פסח כל
הלילה אפלו בינו לבין בנו וכו'. מעשה

לכל התורה כלה, וכזה אנו שוים לאבותינו, לכן אמר 'לאבותינו ולנו', שאנחנו שוים לאבותינו, דלענין קבלת התורה אנחנו שוים לאבותינו.

ואחר כף כשאנו מברכים ברכת הגאולה ואנו מודים על גאולת נפשנו הרוחנית, פי עבודת הפרך של אבותינו נשפח, ועקר שמחתנו על גאולת הנפש, אנו מקדימין אותנו לאבותינו ונאמר 'אשר גאלנו וגאל את אבותינו'. (ליקוטים, אות לט)

ולעניות דעתי יש לומר, דהנה יציאת מצרים הוא יסוד לכל התורה כלה, כמו שאומרים בכל המצוות זכר ליציאת מצרים, לכן בתחלת היציאה שהיו אבותינו עובדים בפרך במצרים, היה עקר הגאולה לאבותינו, ולכן אמר מקדם הלשון 'אף אותנו גאל עמהם'.
אולם אחר שיצאו אבותינו ממצרים ונתן לנו התורה הקדושה ותרי"ג מצוות, שהם באו מלח יציאת מצרים כמו שהבאתי מדברי המהר"ל יציאת מצרים הוא יסוד

גאל עמהם. אמנם אחר כך בפסקא 'לפיכך אנחנו חייבים להודות כו' למי שעשה לאבותינו ולנו את הנסים כו', מלשון זה משמע שאנו שוים לאבותינו, דלשנינו נעשו הנסים, דלא כתיב לאבותינו ואף לנו כמו שאמר מקדם, רק 'לאבותינו ולנו'. ואחר כך בפסקא של הברכה 'ברוך אתה ה' מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו' כו' בכאן משמע דאנחנו העקר, דכתיב מקדם 'גאלנו', ואחר כך 'וגאל את אבותינו', והוא פלא.

מעשי צדיקים

ואל תראה, אמר לו רבי בצלאל, אני אוציא אותו מכאן, ואם לא שימו אותו, תטיל את האשמה עלי.

אחרי וכוחים רבים והפצרות ואחרי שרבי בצלאל הבטיח לו מתן שכרה בצדה, הסכים הקצין לשחררו. כך הצליח רבי בצלאל להציל את היהודי, תוך שהוא מזהיר אותו שמיד עם צאת החג יעלם מן הארץ. (אילני היחס)

חפצה להאמין בכו, פיון שמוצאה לא היה מהונגריה, ולא האמינה ולא היתה רגילה לכאלה תאורים, והיתה מפטירה כששוחחו מכר בהתבטאותה "סאיז א גזמא" (זוהי גזמא) אולם, כשנעשתה פלתו של ה"חתם סופר", כאשר חלף 'ליל הסדר' הראשון שלאחר נשואיה, הודתה ואמרה, אכן, לא יכלתי להביט בפניו, כשם שאינני יכולה להביט באור החמה. (מדור לדור)

בדיקה בחורין ובסדקין...

אחד מחסידי הרב הקדוש הסבא קדישא **רבי מרדכי מלכוביץ'** זיע"א נפרד מרבו, קודם חג הפסח, כשהוא שם את פעמיו לביתו בערב ליל בדיקת חמץ אור לארבעה עשר.

בהפרדו, אמר לו הרבי: הנה בדרךך עובר אתה דרך העיר מוש (פיס בבלויסיה) . פרס שם בשלום אנשי שלומנו, ובפרט בשלום תלמידי רבי יחיאל, ואמר להם: בודקין בחורין ובסדקין.

אותו חסיד מהר מאד לדרך, וכאשר הגיע למוש, נגש לבית הפנסת, דפק על החלון מבחוץ, וקרא בקול גדול: הרבי אמר בודקין בחורין ובסדקין.

היה זה לפני תפלת ערבית. בעקבות הדברים הללו, נכנסו הרורי תשובה בלבם, שהרי ידעו כי בדיקה זו משמעה לבדק את חורי הנשמה ולבער את היצר הרע... והם התפללו מעריב במשך כמה שעות בבכיות ובצעקות. (מעטת אבות, כח)

ליל הסדר במחיצת החתם סופר

את האוירה רויית שגב והקדשה האלקי ששררה בליל הסדר במחצתו של הגאון הקדוש **החתם סופר** זיע"א נתן להשפיל על פי עדות נאמנה.

משבאה הצדקת הרבנית מרת חנה לאה ע"ה בת הגאון הקדוש רבי **יצחק נייס** זיע"א, לימים אשת חבר של הגאון הקדוש **הכתב סופר** זיע"א בברית הארוסין, ספרו לה בנות משפחת ה"חתם סופר" את תאר פניו בליל הסדר' כאמור, ולא

חכמים העמידו דבריהן יותר משל תורה

מספר, פי אחד מנכדי הרב הקדוש רבי **מנחם מענדל מווארקא** זיע"א בא פעם אחת אל הרב הקדוש רבי **יששכר דב מבעלזא** זיע"א בימי פסח. ובקש הרבי ממנו לומר איזה דבר תורה או ספור מזקנו, ואמר ששמע פעם מזקנו שפרש מה שכתוב בהגדה לפני אמירת והיא שעמדה: "מכסין את המצות ולוקחין את הכוס", ופרש כך: "מכסין את המצות" מכסים את ה"דאורייתא", שמצות הם מצות עשה דאורייתא, "ולוקחין את הכוס" ולוקחים את ה"דרבנן" דד' פוסות הם מצוה דרבנן, "ואומרים, והיא שעמדה לאבותינו ולנו" דמה שעמד לאבותינו בכל הדורות, זה מה שגזרין ומחזיקים בגלות המר בגזרות חז"ל ותקנותיהם שזהו סוד קיומנו.

כששמע הרב הקדוש מבעלזא את הפרוש הנ"ל הפליא מאד את דבריו וצוה לבנו הרב הקדוש **מבילגורייא** זיע"א שהיה אז בחור שירשם את הדברים, ושאלו האם גם בחל המועד מתר לו לרשם הדברים, וענה לו כן, אפילו בחל

מוציא אסירים...

בירושתים עיר הקדש בליל הסדר של חג הפסח בימי מלחמת העולם הראשונה, פרצה אשה לביתו של הגאון רבי **בצלאל ישעיה ברנשטיין** זצ"ל המכנה **רבי בצלאל דין** בבכיות וזעקה, "רבי אתה יושב ועורר את הסדר, ואני ובני ביתי אנה אנו באים, לעת ערב נתפס בעלי כשבידו שני פספורטים חשודים, והשלף לכלא הקישלה, ומי יודע להיכן הוא עלול להגיע. בימים ההם ימי מלחמת העולם הראשונה היה הענש על דברים כגון אלו תליה.

רבי בצלאל לא חשב הרבה, עזב מיד את שלחן הסדר, וצעד לעבר הקישלה. כשהגיע לשם, קדמו קצין בית הסהר בחביבות ושאלו, מה לחכם רבי בצלאל בליל החג כאן. באתי לראות אם איו כאן יהודי ענה רבי בצלאל, עליו גם כן לחגג את חג החרות.

ישנו יהודי אחד הנאשם בעברה חמורה, ענה הקצין, אף אני מצטער מאד, אין ביכלתי לעזור לך חכם בצלאל, זה מעשה חמור מאד. הסב פניו אל הקיר

המועד כי זה ממש דבר האבד, וזה יבא לך עוד לשמוש גדול. (הגש"פ טדה צופים)

מעלת השאינו יודע לשאל

הרב הקדוש רבי יהושע מבעלזא זיע"א אמר בשם הרב הקדוש רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א, שאמר: "על דברתי, זה שאינו יודע לשאל עושה יותר טוב מכלם", והסביר הרבי מבעלזא את דבריו, דמקבל מתלמידי הבעל שם טוב הקדוש זיע"א אשר באם חס וחס וחס וחס על אדם מישראל איזו צרה, כגון מחלה לא עלינו או איזה צרה אחרת, אזי כשמתפלל תפלת שמנה עשרה לא יעשה עקר בקשתו להושע מצרתו בהגיעו דייקא לברכה הנדרשת כי הוא אינו יודע מה אכן הטוב עבורו. אלא העצה היעוצה היא "שיכון בכל ברכותיו בשוה" ויתפלל להשם יתברך שהוא הרי ודאי היודע מה חסר לו ובמה צריך להושע, ויחלה פני עליון שיעזרו וימלא חסרונו.

וזו הפנה שאינו יודע לשאל, הינו שאין יודע על איזה פרט לבקש מה יתברך, ולכן לא שאל על ענין מסים אלא מבקש שהשם יתברך יעזר לו "בכל הענינים" הוא זה שעושה הוא את הטוב והראוי ביותר. (מציון יסעודך, סיפורי מן הרמ"ח)

ובמורא גדול זה גלוי שכינה

ספור נורא הוד היה מספר רבי שמואל הלר זצ"ל רבה של צפת, שהתמצא גם בעניני רפואה, וכה אמר: יש התמהים מניו לי ידע באברים הפנימיים של האדם. ברם, ראיתי גם ראיתי את האברים הפנימיים יפה כשהייתי נער גלוי פעם אל סבא ואבא בנסיעתם ללובלין אל החוזה לחג הפסח, בליל הסדר מסבים היינו על שלחנו של החוזה, הוא קרא את פרקי ההגדה בהתלהבות עצומה ובדבקות רבה שהטילה עלי פחד רב ואימה נוראה, האימה שהשתררה עלי הגיעה לשיאה בשעה שהחוזה קרא מתוך ההגדה בהתלהבותו הרבה את המלים 'ובמורא גדול זה גלוי שכינה', לא יכלתי להחזיק מעמד ונפילתי ממקום מושבי אל מתחת לשלחן.

בשכני שם הבחנתי לתדהמתי הגדולה וחרדתי הרבה כי חלל גופו של החוזה מואר פלו בשלהבת אש וכל אבריו הפנימיים נראים יפה, מראה זה לא מש

מזכרוני, ועד היום עומדים לנגד עיני אבריו הפנימיים של האדם בפעלתם. (הרב המנהיג והרופא)

להזהר מאד בטבילת המקוה

בשנה האחרונה קודם פטירת אור שבעת הימים הבעל שם טוב זיע"א בשנת תק"כ, בא הרב הקדוש רבי פנחס מקוריץ זיע"א לימים האחרונים של חג הפסח, לחוג את החג במעוזיבוז' אצל הבעש"ט זיע"א, ומפני רבוי הגשמים וקלקול הדרך לא התאחר מאד בדרך, עד כי בבאו למעוזיבוז' לא היה לו עוד פנאי לטבל במקוה בערב החג של שביעי של פסח, ואחר התפלה בקבלו את פני הבעש"ט זיע"א שאל אותו הבעש"ט, האם היית היום במקוה?, והשיב לו 'לא!' אז נאנח הבעש"ט אנחה מרה עמקה, והוא זיע"א לא ידע את טעם האנחה הזאת, ואחרי שעות אחדות אמנם נודע לו כי נגזר על הבעש"ט להסתלק מהעולם הזה ולו היה הוא זיע"א טובל במקוה כי אז היה יכול לבטל בתפלתו גזר דינו.

ולכן הזהיר רבי פנחס מקוריץ זיע"א

לזרעו אחריו להזהר מאד בטבילה זאת הינו בערב שביעי של פסח, ואמר אחרי כי חיי הבעש"ט היו תלויים בטבילה זאת, חוב קדוש הוא להיות נזהר מאד בטבילה זאת.

חשיבותו ורום ערכו של הרב הקדוש

מקוריץ בעיני כל תלמידי הבעש"ט היה גדול ויקר מאד, ומספר כי רבים מהם באו אליו להתיעץ על צפונותיהם וכלם נתנו כבוד לשמו וזכרו. (תורת אבות)

מסעו של הבעש"ט הק' לא"י

מקבל בקרב חסידים כי מן אור שבעת הימים, הבעל שם טוב הק' זיע"א, שם פעמיו לעלות לארץ ישראל, אלא שמהשמים עקבו בעדו, ורק בגס נצול מטביעה בים בדרך מסעו, וכך נאלץ לחזור למעוזיבוז עירו, למגנת לבו הטהור. **לפי** אותה מסרת ארע הגס בשביעי של פסח, ויש שקשרו זאת עם תקנתו שנתקבלה בקרב כל תלמידיו ותלמידי תלמידיו, לומר בערב שבת לפני תפלת המנחה, את הפרק ק"ז שבתהלים: הודו לה' כי טוב וגו', 'יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר וגו', שבו נזכרו ארבעת

החגים להודות וביניהם: יודי היים באניות וגו'.

אם כי פרק זה לא נאמר בערבי שבתות של חול המועד, הרי קים מנהג של חסידים שונים, לומר אותו בערב שביעי של פסח, לזכר אותו נס שארע בשביעי צדיקי בית אפטא, רויזן, טשערנאביל, וכן גזע קדש צאצאי הבעש"ט הק' זיע"א לערף באחרון של פסח סעודה שלישית - למרות שגיוס טוב לא נהגו לאכול סעודה שלישית - ובסעודה זו היו מספרים את ספור הנסיעה ונס ההצלה, וידועה היתה בגלל זה להקרא בשם סעודת הבעש"ט.

וכך נהג הרב הקדוש רבי ישראל דב

מזילענדין זיע"א - תלמידו של הרב הקדוש רבי מרדכי מטשערנאביל זיע"א - שהיה מספר בשביעי של פסח, כל ימיו, על נסיעתו של הבעש"ט לארץ ישראל, כפי שהעידו השומעים מפה קדשו. [נעי' במדור 'אחרון של פסח' המעשה הנ"ל באריכות]. (עדת צדיקים - לעמבערג)

מקום הקרע עדין נכר

להרב הקדוש השר שלום מבעלזא זיע"א היה חסיד שנסע לרוסיה והתמנה שם לרב, ונדרכו היה לבוא תכופות לבעלזא, לאחר זאת היתה תקופה שהיה קשה לחצות את הגבולות ועבר זמן רב שלא בא לבעלזא, פעבור כמה שנים והשר שלום זיע"א כבר נסתלק מהאי עלמא ובגו הרב הקדוש רבי יהושע זיע"א מלא את מקומו, הצליח הרב לחצות את הגבול והגיע לבעלזא, ובאותו זמן הדפיסו את הסדור 'תפלה למשה' לרמ"ק ובסופו 'המדרש בחדוש' ונתן לו רבי יהושע זיע"א את הסדור במתנה, כשפתח הרב את הסדור ראה שכתוב שם בענין קריעת ים סוף שהיו שם י"ב קרעים, קרע לכל שבט ושבט, וכתב המדרש בחדוש 'שקום הקרע עדין נכר', הראה הרב לרבו רבי יהושע את הדברים והתפלא על שהמחבר כותב דברים כאלו, אמר לו הרבי זיע"א: אז מען האט לעכטיגע אויגן (כאשר יש עינים מאירות) ויהודי בא למקום הגס ומברך בדחילו ורחימו את הברכה 'ברוך שעשה נסים לאבותינו' כולל לראות את הקרעים גם היום הזה וגם בירדן אפשר לראות את הקרע במקום שעברו בני ישראל בהכנסם לארץ. (אוהליד יעקב)

מלון יקרון והיהושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הֵיאָה חֻזְרָא

חֻזְרָא דְאִזְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

לילה כיום יאיר בהירות האמונה המתגלה בליל התקדש החג

וההליכה בתמימות אפשר ללכת לבטח ללא מחסור וללא דאגה, כמו שאמר דוד (שם כו א) 'אני בתומי הלכתי ובה' בטחתי לא אמעד'.

יציאת מצרים בזכות האמונה והבטחון ובחג המצות הזמן להתחזק בהם

והנה חג הפסח הוא הזמן הראוי להתחזק במדת האמונה והבטחון, שהרי רק בזכות האמונה והבטחון של אבותינו במצרים זכו לגאולה השלימה ולקריעת ים סוף, כמו שאמר השם יתברך למשה רבינו (שמות יד טו) 'מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו', ואיתא **במכילתא** (הובא ברש"י שם) 'כדאי זכות אבותיהם, והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הימים'.

וכך נאמר על ימי צאתנו ממצרים (ירמיה ב ב) 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', כי ביציאת מצרים הגיעו בני ישראל לעוצם דרגתם באמונה ובבטחון בה', וכמו שאומרים בהגדה של פסח 'ואומר לך בדמיון חיי, ואומר לך בדמיון חיי (יחזקאל טז ו), 'בדמיון חיי' עולה בגימטריא 'אמונה'. גם 'פסח' בגימטריא ב' פעמים בטחון, והזמן גורם להתעורר ולהתחזק ביתר שאת וביתר עוז במידות טובות אלו, שהם הא"ב של איש יהודי, א' אמונה ב' בטחון, ועל ידי ההתעוררות וההתחזקות במידות אלו נזכה גם עתה להיושע בגאולת עולמים.

ושלום, ועל ידי זה נזכר בקדוש ברוך הוא. וזוהי עיקר בקשת דוד המלך ע"ה, 'ה' רועי לא אחסר', שלא אחסר מידיעה והכרה כי ה' הוא רועי וממילא 'לא אחסר', לא יחסר לי מאומה ולא יצטרך לתזכורות שונות חס ושלום, שידע ויכיר כי ה' רועי.

בכח האמונה ממשיך האדם ישועות על עצמו

ואכן על ידי הבטחון והאמונה בה' יתברך ממשיך האדם על עצמו את כל הטובות ללא מחסור, כי אמונה הוא לשון המשכה וגידול כדכתיב (אסתר ב ז) 'ויהי אומן את הדסה', וכך כתוב מפורש בתהלים (לב י) 'והבוטח בה' חסד יסובבנו', ואכן כך העיד דוד המלך ע"ה על עצמו 'ואני בחסדך בטחתי' (שם יג ו) על ידי הבטחון בחסדו יתברך, באתי לידי 'יגל לבי בישועתך', ואכן 'אשירה לה' כי גמל עלי', כי על ידי הבטחון בה'

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (כג א) 'ה' רועי לא אחסר', ופירש הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז ע"ה (הובא בספר תולדות יצחק לבנו מהר"י מנעשכיז תהלים שם) הכוונה שביקש דוד המלך ע"ה שלא תחסר לו ידיעה זו כי ה' הוא רועי, כי צריך האדם לזכור תמיד כי הקדוש ברוך הוא אשר מלא כל הארץ כבודו הוא הרועה ואנחנו צאנו עמו ומרעיתו, וכל אשר יש לאדם הכל מידו הרחבה, אין זולתו ואין עוד מלבדו.

מי שזוכר ה' רועי לא יחסר לו מאומה ולהיפך חס ושלום

כאשר זוכר האדם פרט זה הרי שאין חסר לו מאומה, בבחינת 'ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב' (שם לד יא), אך כאשר חס וחלילה אדם שוכח זאת וממעט את מדת הבטחון בה', מיד מזכיר לו זאת הקדוש ברוך הוא, על ידי שמסתיר את עצמו מהאדם, ומרגיש האדם חסרון חס

מילתא דפליאה

מצות פסח שקולה כתר"ג מצוות

מצות הפסח כוללת בתוכה את כל מצוות התורה, מאחר שבה הכניעו את כוח עבודה זרה של מצרים, ומכוחה נכנסו בקבלת עול תרי"ג מצוות. רמז לדבר כי 'פסח' במילואו - פ"ה סמ"ך ח"ת עולה במספר תרי"ג, לרמז שכולל כל תרי"ג מצוות, וזהו גם הרמז בדברי חז"ל (זבחים פ"ה מ"ח) הפסח אינו נאכל אלא למנוייו, שיש למנות את ה'פסח' במילוי אותיותיו כדי לעמוד על סודו המכוון כנגד תרי"ג מצוות.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

עבודת ליל הסדר - קבלת עול מלכות שמים

לו עד שיטבילנו לשם עבדות, ואם קדם העבד והתכווין בטבילתו לשם חרות הרי הוא בן חורין, ולפיכך העצה היא שבעוד העבד בתוך המים יטיל עליו האדון מלאכה, כדי שלא יוכל העבד לומר לאחר הטבילה שהיתה הטבילה לשם חרות.

בצאתנו מתחת יד המצרים נהיינו עבדי ה'

וכיון שכל עיקר הוצאתנו ממצרים היתה כדי שנהיה עבדי ה', והרי הקב"ה מקיים בעצמו את המצוות שציוה לישראל, וכמו שפירשו בזה את לשון הברכה 'אשר קדשנו במצוותיו' שהצטוינו 'במצוותיו' של הקב"ה שהוא בעצמו מקיים, לכן מיד באותו הלילה ליל שימורים בעודנו בארץ מצרים הקדים לצוותנו בכל מצוות אותו הלילה, בעסק קרבן פסח ומצות המילה שקדמה לו, ונמצא שתיכף עם יציאתנו מתחת יד מצרים היינו משועבדים לו יתברך.

המשתמט מקרבן פסח פורק עול מלכות שמים

לפיכך שתי מצוות אלו פסח ומילה הן מצוות עשה היחידות שיש בהם כרת בביטולם, כי המבטל מצוות אלו מראה בעיניו שלא הוטב בעיניו קבלת העבדות שקיבלנו במצרים, ובכך הוא מבקש להפקיע עצמו מעול מלכות שמים, ועל כך נענש בעונש כרת לפי שבקש להכרית עצמו מעול מלכותו יתברך.

שהוזכר שם הוי"ה בתורתנו הקדושה, והוא רמז ליסוד הגדול של ליל השימורים להגיע להכרה וידיעה בשם הוי"ה יתברך שמו לעד ובהשגחתו, ולכן כל תיבה ותיבה מכוונת כנגד שם הוי"ה ב"ה, והוא כענין שכתב הרמב"ן זלה"ה (הקדמה לפירוש התורה) כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, ויש לדעת כי כל תיבה ותיבה בסיפור יציאת מצרים היא מצוה עצומה ונפלאה ומאירה בכל העולמות ומכוונת כנגד שמותיו של הקדוש ברוך הוא ומוסיפה עול מלכות שמים.

ואף במצות ביעור חמץ יש זכר לקבלת עול מלכות שמים, כמו שנצטוינו (שמות יב טו) 'אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם', 'תשביתו' בגימטריא 'שמע ישראל הוי"ה אלרינו הוי"ה אחד', כי כאשר משביתים החמץ והשאור והיצר הרע מקרבנו, זוכים לקבל עול מלכות שמים שלימה, זה לעומת זה.

יציאת מצרים הכנה לקבלת עול מלכות שמים

בהקדמה זו מבואר מה שהחמירה התורה בעונש המבטל קרבן פסח לחייבו כרת, מה שלא מצינו בשאר מצוות עשה לבד פסח ומילה, וכך פירש בבני יששכר (ניסן מאמר ד דרוש ה): מעלת יציאת מצרים שזכינו לצאת בה מתחת שעבוד הסטרא אחרא ולהיכנס תחת עול מלכות שמים, והנה הלכה פסוקה היא שהלוקח עבד מן הגוי אין גוף העבד קנוי

עיקר עבודת בני ישראל בליל הסדר הוא קבלת עול מלכות שמים שלימה, ועל כך הביאו בהגדה של פסח את המעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית, כי זהו עיקר ותכלית קיום מצות ההגדה וסיפור יציאת מצרים, ואכן זכו רבותינו התנאים ע"ה להגיע לתכלית קיום המצוה עד שאמרו להם תלמידיהם הגיע זמן קריאת שמע, שהגיעו לקבלת עול מלכות שמים אמיתית.

כך גם מסיימים את ליל הסדר באמירת הפיוט 'אחד מי יודע', הרומז גם הוא לקבלת עול מלכות שמים, אחד מי יודע, היינו אחד יחיד ומיוחד, אחד אלקינו שבשמים ובארץ, קבלת עול מלכות שמים שלימה שהוא שליט בעליונים ובתחתונים בז' הרקיעים ובארץ, ולהכיר בהשגחתו הפרטית בכל תהלוכותיו, כי זה עיקר התכלית בלילה הגדולה ליל הסדר.

רמז יקר בנוסח הגדה של פסח לקבלת עול מלכות שמים

ורמז יקר מובא בספר אהבת עולם (לרבי פנחס זלמן הורוויץ ז"ל) כי בהגדה של פסח יש מ'הא לחמא' עד 'גאל ישראל' אלף ושמונה מאות ועשרים תיבות, והוא כמנין הפעמים

יציאת מצרים בזכות האמונה והבטחון ובחג המצות הזמן להתחזק בהם

טז ו), 'בדמך חיי' עולה בגימטריא 'אמונה'. גם 'פסח' בגימטריא ב' פעמים בטחון, והזמן גורם להתעורר ולהתחזק ביתר שאת וביתר עוז במידות טובות אלו, שהם הא"ב של איש יהודי, א' אמונה ב' בטחון, ועל ידי ההתעוררות וההתחזקות במידות אלו נזכה גם עתה להיוושע בגאולת עולמים.

לקרוע להם הים'. וכך נאמר על ימי צאתנו ממצרים (ירמיה ב ב) 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', כי ביציאת מצרים הגיעו בני ישראל לעוצם דרגתם באמונה ובבטחון בה', וכמו שאומרים בהגדה של פסח 'ואומר לך בדמך חיי, ואומר לך בדמך חיי' (יחזקאל

חג הפסח הוא הזמן הראוי להתחזק במדת האמונה והבטחון, שהרי רק בזכות האמונה והבטחון של אבותינו במצרים זכו לגאולה השלימה ולקריעת ים סוף, כמו שאמר השם יתברך למשה רבינו (שמות יד טו) 'מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו', ואיתא במכילתא (הובא ברש"י שם) 'כדאי זכות אבותיהם, והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו,

אמונה בדברי חכמים גם כשאינם מדברים בשם ה'

דבר שאין הדעת סובלת אותו, ואף על פי כן התחזקו בני ישראל להאמין בדבריו, כמו שאמרו 'אין לנו אלא דברי בן עמרם', כלומר אף אם אין אנו יודעים במעלתו שכל דבריו נבואה, עם זאת נאמין בכל דבריו גם שהם מפי עצמו, ובכוח אמונתם זו זכו לגאולה שלמה ממצרים בקריעת ים סוף.²

את דברי הצדיק כמו שהם, ואף אם הדברים נוגדים את ההיגיון מבטל דעתו בפני דברי צדיקים. והמאמין בכל ליבו בדברי צדיקים זוכה לגאולה אמיתית, וכמו שמצינו שקודם קריעת ים סוף הוצרכו בני ישראל להתנסות במידה קדושה זו של אמונת חכמים, כשציוה אותם משה רבינו לחזור לאחור לצד המצרים, וזהו

ויאמינו בה' ובמשה עבדו (יד לא). בגודל מעלת אמונת חכמים הפליא לבאר בעל התפארת שלמה (בשלח ד"ה וישובו) שאמונת חכמים אין פירושה רק להאמין בדברי ה' הנמסרים לנו מפי חכמיו, כי זו אמונה בדברי ה' ולא בדברי הצדיקים, ועיקר מעלת אמונת חכמים היא כשמאמין בדברי הצדיק הנאמרים לו אף שלא בשם ה', ומקבל

א. וזו שלמות מעלת האמונה, כמו שאמרו במכילתא (בשלח מס' דויה"ו): 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', אם במשה האמינו קל וחומר בה', בא זה ללמדך שכל מי שמאמין ברועה נאמן כאלו מאמין במאמר מי שאמר והיה העולם.

ב. וראה גם בשפת אמת (בשלח תרל"ח ד"ה בפסוק): ויש לדקדק כי על פי הענין היו הולכים ולמה הוצרך לצוות למשה רבינו ע"ה, אל מקום שהענין ילך ילכו בני". אבל נראה כי הש"י רצה שיאמינו בו"ל למשה רבינו ע"ה לחזור לאחוריהם, ולא הראה להם על ידי הענין רק האמינו למשרע"ה, כמו שכתב רש"י להגיד שבחן, ולכן הרהרו אחר כך אותן שאמרו 'המבלי אין קברים' כו', שסברו שמשרע"ה אמר כן מדעתו, אף על פי כן הואיל והאמינו מתחילתו בכל לב לכן זכו אחר כך לישועה, וחזרו והאמינו במשה גם כן.

בטעם סיפור יציאת מצרים וחינוך הבנים דווקא בליל פסח

הדבר הנורא הזה לא היה יושב בחיבוק ידיים, אלא היה מזניח כל הפיתויים שמפתה בהם בני אדם, והיה משקיע כל כוחותיו ומשתמש בכל תחבולה שתחת ידו אך ורק להפריע את העבודה הקדושה הלזו ר"ל, ואז חס ושלום לא היינו יכולים לעמוד כנגדו. על כן נקבע שיהיה סדר לימוד התורה על ידי רב עם תלמידו ולא מאב לבן, כדי שהבעל דבר יניח לנו להמשיך בעבודה הקדושה הזאת של העברת המסורה לדורות הבאים, ולא ישים מכשולים בדרכינו, וממילא יהיה קיום לתורה עד סוף כל הדורות. עכ"ד הנפלאים.

בליל הסדר שביערנו החמץ והסטי"א נצטוונו לספר לבנים

עפ"י דברים אלו אמר כ"ק מרן האדמו"ר מהר"ש מאבוב ע"ה, דעת לבנון נקל מה שנצטוונו במצות סיפור יציאת מצרים וחינוך הבנים דווקא בליל פסח. דהנה ידוע מספרן של צדיקים דבליל התקדש החג יש בחינת חירות מהסטרא אחרא, כי כבר ביערנו את החמץ הרומוז ליצר הרע וכת דיליה כמו שאמרו בזוהר הקדוש (קפב.), וכמו שנוהגים לומר בשעת ביעור חמץ 'כשם שאני מבער החמץ מביתי וכו' כך תבער כל החיצונים ואת רוח הטומאה תבער מן הארץ'. ונמצא שבליל הסדר לית שולטנא אחרא בכולהו עלמין ואיהי אישתארת ביחודא דנהירו קדישא. וכיון שבליל הקדוש הזה אין שטן ואין פגע רע להפריע אותנו מעבודתנו הקדושה, קבעה תורה די"קא בזו השעה מצות 'והגדת לבנך', שילמדו האבות בעצמם עם בניהם ולמסור להם את דרך הסלולה לנו מאבותינו.

כאשר רואים אנו עד כמה רבתה ועד כמה שגבה מעלת חינוך הבנים, עד שמוני המצוות מנו מצות לימוד התורה של האדם עצמו, ולימוד התורה שמצווה ללמד את בנו, שניהם במצוה אחת, וכפירושו של האדמו"ר מבעלזא הנ"ל. יקשה עלינו ביותר, מדוע עם ישראל לדורותיו לומדים בדרך של תלמיד מפי הרב, ולא כמו עיקר ציווי התורה שילמד האב את בנו תורה.

בשאלה זו עמד הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא ע"ה, וכך הם דברי קדשו: הגם שמצות לימוד התורה היא ממצוות הבן המוטלות על האב (קידושין כט.), עינינו רואות בכל הדורות מקדמת דנא עד היום הזה, שאופן הלימוד עם הבנים היה מרב לתלמיד ולא מאב לבנו, מה שלא מצינו כן בשאר מצוות התורה, שאפילו מכשירי מצוה כגון עסק בנין סוכה ואפיית מצות וכדומה, מחמירים בהם ישראל קדושים, ועושים כל מיני השתדלות וטרחות מרובות לקיים המצוות בגופם מבלי סיוע מאחרים, דמצוה בו יותר מבשלוcho (שם מא.), וכאן במצוה חשובה זו של לימוד התורה מלמד הרב את תלמידיו. הלא דבר הוא.

מפני גודל הפעולה בלימוד אב עם בנו, חששו לטרדת היצר בזה

וביאר, דאחד מעיקרי יסודות היהדות הוא העברת המסורה מדור לדור, והנה, אילו היה כל אב לומד תורה עם בנו בעצמו, היו הדברים יורדים עמוק עמוק בחזרי בטן, והיו נחלקין בלב הילד כיתד תקוע, עד שהיו משמשים לו כמגן ותריס בפני כל חטא ועון במשך כל ימי חייו. וכראות היצר הרע את

הנביא אומר (ישעיה כז ו) 'הבאים ירש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה'. כתב לבאר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ע"ה, ששאל אביו ז"ע הלא כתוב (במדבר יז כג) 'והנה פרח מטה אהרן וגו' ויוצא פרח ויצץ יציץ' וגו', שהפרח קודם הוא לציץ. ומדוע כאן כתיב 'יציץ ופרח'. ותירץ על פי מה שכתב האר"י הקדוש ע"ה (ליקוטי תורה נצבים) בפסוק (דברים כט כח) 'הנסתרות לה' אלקינו', שאהבת ה' יתברך ויראתו צריך להיות רק לה' אלוקינו, כי האדם צריך להסתיר את עבודתו הפנימית, כדי שרק ה' היודע תעלומות לב ידע האמת, ושום אדם אחר לא ידע.

אך 'והנגלות' - מעשה המצוות צריך להיות בנגלה, לנו ולבנינו - כדי שילמדו הבנים. עד כאן דברי האר"י"ל בתוספת ביאור של הרה"ק מבעלזא. ממשיך רבי אהרן מבעלזא ואומר, וישנם אנשים אשר אינם משגיחים על הבנים שלהם ללמד אותם תורה ומצוות, והלא מוני המצוות אינם מונים לימוד התורה ולימוד הבנים לשתי מצוות, אלא במצות לימוד התורה הם מביאים המצוה של 'ושנתתם לבניך'. וזאת, כי מצות לימוד התורה של האדם אינה נשלמת אלא כשלומד גם עם בניו.

וזה הרמז בפסוק 'הבאים ירש יעקב', כאשר רוצים להשריש קדושת יעקב אבינו בדורות הבאים. נצרך שיהיה 'יציץ' - האדם עצמו, כשיהיה בבחינת 'יציץ' שהיא מדריגה מאוחרת מפרח, ומורה על מעשיו הטובים ועבודת ה' יתברך שלו, אז יתקיים בו 'ופרח ישראל', שעל ידי שיראו בניו את מעשיו הטובים ילמדו ממנו ויעשו כמעשהו. מדוע מצוה רבה שכזו מתקיימת ע"י שליח

קריעת הים בזכות אברהם אבינו ויוסף הצדיק

דרכו של יוסף הצדיק בסור מרע

ומאיך גיטא יוסף הצדיק לימד את בני ישראל דרך ב'סור מרע', להיות ממאן בדבר איסור בזריזות נפלאה, ולא לתת מקום ליצר הרע להסיתנו לאיסור, כמו שנאמר בו שהיה ממאן ביצרו הרע שהיה מתחדש עליו בכל יום, וכשבא לידי ניסיון לא התמהמה אלא מיהר להימלט על נפשו 'וינס ויצא החוצה'. ומכוח שניהם יחד, גם 'עשה טוב' וגם 'סור מרע' בזריזות ובהתלהבות, זכינו להגיע למדרגת 'היתה יהודה לקדשו', ועל ידי כן נבקע הים לפני בני ישראל, לרמז שאין הטבע יכול להסתיר ולעמוד בפני ההתלהבות וההתעוררות לעבודת ה'.

השורה לרוב חשקו והתלהבותו, וזהו שאמרו חז"ל שבשכר שבקע עצי עולה לעקידת יצחק נבקע הים לפני בניו, והרמז הוא על פי דברי הנועם אלימלך ע"ה (פר' וירא ד"ה א"י פירוש), שאברהם אבינו הזדרז לבקע עצי עולה קודם צאתו לדרך, ולא המתין עד שיבוא להר המוריה, כי בהיות התלהבות המצוה בוערת בקרבו ביקש להתחיל מיד במעשה המצוה, קודם שתצטנן התלהבותו בלכתו בדרך, ולפיכך הקדים לחטוב עצים כדי להביא את התעוררות ליבו לידי מצוה מעשית, וכל זה לרוב אהבת ה' הבווערת בקרבו. ובכוח התלהבות ונדיבות ליבו נבקע הים לפני ישראל.

במעמד קריעת ים סוף זכו בני ישראל להיכנס בגדר הקדושה, כמו שכתוב (תהלים קיד א-ג) 'בצאת ישראל ממצרים וגו', היתה יהודה לקדשו וגו', הים ראה וינס' וגו', ומצינו במדרש דעות חלוקות אם מכוחו של אברהם אבינו זכינו לקריעת ים סוף, או בזכותו של יוסף הצדיק.

דרכו של אברהם אבינו בעשה טוב

והנה אברהם אבינו ויוסף הצדיק הנחילו לבני ישראל שתי דרכים בעבודת ה', ואברהם אבינו לימד לדורות את העבודה בבחינת עשה טוב, והוא הראשון שנדבו ליבו לעבודת ה', והיה מזרז עצמו בכל עוז לעבוד את בוראו עד שהיתה אהבת ה' שבקרבו מקלקלת את

לקט נפלא וזהרורי אורה

לדגל יומא ההילולא

במשנה

כ"ק מרן אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זי"ע

י"ז ניסן תשמ"ג – ארבעים שנה להסתלקותו לשמי מרום

אדם הגיע למו"ר אבי הקדוש ע"ה והתאונן שאין לו זיכרון בתורה

תמיד. וסימן זה בידך, מי שיש לו זיכרון טוב, הוא אומר שזכה לקדש נפשו ורוחו בקדושה עליונה. כמו שהיה מעשה, שהגיע אדם למו"ר אבי הקדוש ע"ה והתאונן שאין לו זיכרון בתורה. אמר לו מו"ר אבי ע"ה, 'זכור ושמור בדבור אחד נאמר' (ר"ה כז.), כשיש 'שמור' ששומר עצמו בקדושה, יש גם 'זכור' יש בו הכח לזכור את התורה שלומד. כי הזכירה באה מכח הקדושה, ממילא כשיש לאדם קדושה יש לו גם זכירה.

וזה מה שרמזה לנו תורתנו הקדושה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אם תשמרו עצמכם בקדושה שלא לתור אחרי מחשבת הלב וראיית העין, למען תזכרו יהיה זה הדבר סגולה בדוקה לזכור את התורה.

זוהי בחינת מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ט) 'כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת', שיש להקדים יראת שמים ללימוד התורה שהיא החכמה האמיתית חכמת התורה. ואף שאי אפשר לבוא ליראה בלי תורה, כמו שאמרו (שם פ"ב מ"ה) 'אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד', מכל מקום אין להתחיל בלימוד התורה מבלי להקדים תחילה את היראה, כלומר, יקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו, שיחשוב בליבו אלמד בשביל שאהיה ירא חטא (רע"ב אבות פ"ג מ"ט).

הזיכרון בתורה תלוי במידת שמירתו

בכלל 'חכמתו מתקיימת', הוא שכלל שיתעלה האדם בקדושה כך יזכה שהתורה הקדושה תישאר אצלו בזיכרון

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו' למען תזכרו (טו לט-מ). הרב הקדוש רבי חיים ויטאל ע"ה אומר משמו של האר"י הקדוש ע"ה (ספר הליקוטים תהלים נ), על האדם לטהר עצמו בקדושה כדי שיוכל לבוא ללימוד התורה, כי קדושת התורה אינה חלה באדם קודם שיכין עצמו כראוי, להיות כלי מוכן להארת התורה בנפשו. כדוגמת האש שאינה נאחזת יפה בשמן ופתילה שאינם נקיים, כך גם נצרך הכנה מתחילה להיות ראוי לקדושת התורה, והרמז לכך הוא, שקודם אותיות 'תורה' באות האותיות 'קדשה', שקודם האות ת' נמצאת האות ר', קודם ה' האות ה', וכן על זה הדרך יוצא אותיות 'קדשה', לרמז לו לאדם שיקדש עצמו מתחילה כדי שיהיה כלי מוכן למעלת התורה.

קריאת שמע בבוקר מיד לאחר ברכת התורה

קורא קריאת שמע מיד בבוקר לאחר ברכות התורה, ובוה אני מאחד את כל האברים שיהיו ליחידה אחת.

שמע. והסביר, כשאני קם בבוקר אני מרגיש שכל האברים שלי מפורקים, ולכן אני

שמעתי ממו"ר אבי ע"ה, שכשבעל הדברי חיים ע"ה היה קם בבוקר, עוד לפני שהיה מניח תפילין היה קורא קריאת

כסף המשכן מבני ישראל בדווקא

כיון שאנכי 'אלקיך' וייחדתי שמי עליך ביותר, לכן צריך להיזהר ביותר שלא לעבוד אחר זולתו וכו', שלא יעבדו כביכול בנשמה שהיא חלק ה' יתברך. כטעם זה הטעים מו"ר אבי, שכדי שלא יבואו להשתמש במעשה ניסים שבו ניכר ביותר שמו יתברך, ואם היו לוקחים ישראל ממעשה ניסים לעגל היה זה חמור ביותר. לפיכך לא ירד הזהב מן השמים, והביאו ישראל משלהם, ואז כשהביאו זהב לחטא העגל היה זה פחות חמור מאילו היה נעשה במעשה ניסים.

אברהם השריש אהבתו לבוראו לכל זרעו

מעשה אבות סימן הוא לבנים (ראה תנחומא לך לך ט), ולכן נמצא כח פלאי זה בכל יהודי, שאף הוא יוכל להתעלות על טבעו ומשיכותו ויתן כל חיותו

ח"ו בעגל, ואם היה יורד זהב מן השמים היו מביאים ממנו גם לעשיית העגל, ולא היה רצון לפניו שזהב הבא במעשה ניסים ישמש לחטא העגל. וכי תקשה מה זה משנה אם זה מגיע במעשה ניסים או מבני ישראל עצמם, הלא בכל מקרה זה דבר אסור וחמור כל עניינו של עגל הזהב.

אלא, כי חומרה יתירה יש בכך שדבר רוחני משמש לחטא ועוון, על דרך שהחמירה תורה מאוד שלא יעבדו ישראל עבודה זרה, ופירש האלשיך הקדוש ע"ה (לעיל כ ה) שנסמט ישראל היא 'חלק אלוה ממעל' (איוב לא ב), בבחינת 'חלקי ה' אמרה נפשי' (איכה ג כד), וכשמכניע את נשמתו הקדושה לעבודה זרה, הרי הוא כביכול כופה על המלך שישתחוה לפני אחד מעבדיו. וזהו שכתוב 'אנכי ה' אלקיך וגו', לא יהיה לך אלהים אחרים,

אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת (כה ג). התורה מאריכה מאוד בכל ענין המשכן וכליו שיהיה הכל מתרומותיהם של בני ישראל, וצריך להבין, הרי העולם ומלואו לה' המה, וגם 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות' (חגי ב ח), ולכאורה כמו שגילה הקב"ה למשה באהלו מחצב של סנפירינן לצורך הלוחות, וכן מצינו שהאבנים הטובות לאפוד ולחושן באו עם ענני השמים, מדוע אם כן לא הגיעו משמים אוצרות של כסף וזהב וכל הנצרך לבנין המשכן.

שלא ישתמשו במעשה ניסים לחטא העגל

טעם נפלא שמעתי ממו"ר אבי הקדוש ע"ה לבאר מדוע לא ירד עם המן מן העננים זהב לעבודת המשכן, כי גלוי וידוע לפניו יתברך שעתידים לחטוא

המעשים ההם להתקרב אל ה' יתברך קרבה גדול, כי תכלית כוונתם כל ימי חייהם להמציא אומה שתדע השם ותעבדהו, 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת בניו אחריו'.

ביתו אחריו ושמרו דרך ה', ופירש רש"י 'כי ידעתי' לשון חיבה, שאת האהבה שהיתה בליבו יצוה את בניו. וכמבואר מעלת האבות בדברי הרמב"ם ע"ה (מו"נ ח"ג פנ"א): שתכלית כוונתם היתה בכל

באהבת אמת לבוראו. כי עבודתם של האבות לא היתה עבור עצמם כלל רק היתה בשביל זרעם אחריהם, וכנאמר באברהם אבינו ע"ה (בראשית יח ט) 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת

הקדושה נשארת לדורות רק במקום מסירות נפש

ולכך הדיבור 'ואתנה בריתי ביני וביניך' כביכול לא סיפק אותנו, כי אברהם אבינו שעליו נאמר 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת בניו אחריו ושמרו דרך ה' היה מבקש ללמד ולהורות, לשעה ולדורות, לצוות את בניו ואת בניו אחריו שאף הם יוכלו למסור נפשם ורצונם על קדושת שמו יתברך.

ולפיכך חזרו ונשנו והודגשו שוב ושוב תיבות 'ברית' גם בהקשר של הדורות הבאים, 'והקימותי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחרריך', ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחרריך לדורותם', 'זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחרריך' ועוד, להודיע כי מעשה אבות סימן הוא ומורה דרך לבנים. כי אברהם אבינו ביקש להותיר לדורות אחריו ברכה, לעורר ולהשפיע על בניו קשר אהבה לבורא יתברך, שיהיו גם הם באים בבריתו במדרגה גבוהה של 'יג מידות הרחמים הנרמזות בפרשה זו.

י"ג הבריתות שנשנו לברך את ישראל שיכרתו ברית עם הקב"ה

אפשר להוסיף בזה על פי ששמעתי ממנו"ר אבי ע"ה ביאור על הפסוק (לעיל יט ב) 'קדושים תהיו', שלכאורה היה צריך לומר 'היו קדושים' שהרי זה ציווי. אך הוא הדבר שבאה תורה ללמדנו כי הקב"ה אומר שאתם תהיו קדושים בכל מקרה, דהיינו, לא רק ציווי מונח כאן, אלא הוראת העתיד שכן יהיה. הרי זה כמו 'רבי' המברך את תלמידיו 'ברוכים תהיו', כך כביכול הקב"ה פונה אלינו ואומר לנו: 'אני מברך אתכם שתהיו קדושים'. וכן כתוב בברכת משה רבינו לבני ישראל (דברים לג א) 'וזאת הברכה אשר ברכך משה איש האלקים את בני ישראל', וביארו צדיקים ע"ה, שזאת היא הברכה שבירך משה רבינו את ישראל שיהיו 'איש האלקים' כמותו. וכן גם כאן, ה'ברית' שחזרה ונשנתה בפרשה הרי היא בבחינת 'שנה עליו הכתוב לעכב', לרמז באה, שברית זו אינה רק ציווי אלא לומר ולברך את בני ישראל שיכרתו ברית עימו, שאף הקב"ה כורת עמנו את הברית, לקדשנו ולטהרנו בקדושה עילאה, כשם שאנו מבקשים וחפצים בבואנו בבריתו.

וזאת בזכות העקידה עצמה ללא שבאמת הוקרב לקרבן, ועם כל זה יש לבני ישראל זכויות בלא סוף וגבול, אם היה קרב בעצמו לפני ה' יתברך - ריח ניחוח אשה לה', הרי גדולים ועצומים היו זכויותינו פי עשרת מונים, מדוע אפוא לא היה כך. ואם תאמר מהיכן היה יוצא עם ישראל - עם ישראל היה יוצא מכן אחר שהיה נולד לו לאברהם אבינו ע"ה.

אולם הביאור בזה - אמר מו"ר אבי ע"ה דבר נפלא על פי דברי המקובלים, כי רצה הקב"ה שזרע אברהם עבדו זרע יעקב בחירו היו בניו של יצחק אבינו שפשט את צווארו בעקידה ומסר את נפשו על גבי המזבח, וכיון שאילו היה קרב לא היה יוצא ממנו זרעו, נמצא כי כלולים בו כל זרעו העתיד לצאת ממנו לדורי דורות, ואף אנחנו כולנו מסרנו נפשנו בהיותנו כלולים בו, משכך בניו דבוקים ברושם הקדושה ממסירות הנפש הלוז עד שנהיה אצלם כטבע הטבוע בנפשם עד סוף כל הדורות.

אילו היה נקרב יצחק ע"ה, ובני ישראל היו באים מכן אחר של אברהם, או אז לא היה זה מוטבע בנפשם ובטבע תולדתם. כפי שידועים המה דברי הרה"ק בעל התניא ע"ה (לקוטי אמרים פ"ח), מנין בא כוחם של כל אחד מישראל למסור נפשו לפני ה' יתברך, לפי שכך זה טבוע בבני ישראל בכח אבותינו הקדושים, וכך זה הוטבע בבניו ובני בניו עד סוף כל הדורות. שמכך מסירות נפשו של יצחק אבינו ע"ה נמשך כח הקדושה לדורות עולם ומעשה אבות סימן לבנים שנמשך כח מסירות נפש בעזרת ה' יתברך לדור דורים עד סוף כל הדורות.

י"ג בריתות כח למסור נפש בכל הדורות

מעתה נתנה ראש ונשובה למה שהיה רבי ישמעאל דורש גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות, כלומר, שלוש עשרה בריתות נכתבו בפרשת המילה, בפרשה חזרו ונשנו ה'בריתות' שוב ושוב, ומדוע, הרי את האדם מלים פעם אחת בלבד. אלא אברהם אבינו שהיה אז בן תשעים ותשע שנים לא ביקש גדולה רק לעצמו,

חידוש גדול יש בה במסירת הנפש, אשר מלבד שכל מעשי אבות היו לזרעם, יתירה עליהם מסירות נפש, אשר מושרשת בקרב זרעם לדורות והיא העומדת לדורות עולם, וכמסופר בפי חסידים שפעם נפגש הרה"ק הדברי חיים מצאנז ע"ה עם הגה"ק בעל כתב סופר ע"ה בעת ששהו יחדיו במקום אחד לצורך מנוחה, והנה עודם מדברים בשיחת מלאכי השרת בא לקראתם בעל צמח צדיק מוויז'ניץ ע"ה שהיה אז צעיר לימים משניהם, מיד פסק הדברי חיים מדבריו והלך לקבל את פניו.

לימים שאלו את הדברי חיים מה ראה על ככה להפסיק בשיחה עם אדם חשוב כמו הכתב סופר שהיה מגדולי פוסקי הדור וגם גדול הרבה בשנים מהצמח צדיק. השיב הרה"ק מצאנז, הטעם שלא נבנה בית המקדש על הר סיני ששם קיבלנו את התורה הקדושה משום שבחר הקב"ה בהר המוריה שבו פשט יהודי את צווארו למען קדושת שמו יתברך, ולכן דווקא במקום של מסירות נפש נשאר קדושה לתמיד ולכן שם בחר הקב"ה להשרות שכינתו בבית המקדש. מה שאין כן בהר סיני אמרו חז"ל (תענית כא:): 'במשוך היובל המה יעלו בהר' (שמות יט יג), משהסתיים מעמד הר סיני לא נשארה בו קדושה.

המשיך הרה"ק מצאנז ואמר: יכולני להעיד על הרה"ק מוויז'ניץ שפושט את צווארו בכל רגע ורגע למען קדושת שמו יתברך, לפיכך מיד כשהבחנתי בו הלכתי לקבל פניו כי דרגה זו של מסירות נפש היא הערובה לקדושה והיא הנותנת חותמה לדורות.

בעקידת יצחק נכללו כל דורותיו ונשרש בהם כח מסירת הנפש בתולדתם

ניתן להבין את זה יותר בדברים ששמעתי ממנו"ר אבי צוק"ל, כי אברהם אבינו ע"ה ביקש להקריב את יצחק אבינו ע"ה לקרבן, ואמרו חז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א, במדב"ר יז ב) שאפרו של יצחק אבינו ע"ה צבור לפני ה' יתברך, בעוד שלא נקרב, והאיל הוא שקרב תחתיו. אם כן ננסה לאמוד מה היה שכרו של עם ישראל אם היה קרב יצחק בעצמו. הרי כל מה שאנו זוכים אף בדורנו ובכל חייו הוא בזכות עקידתו של יצחק אבינו,

יצא לאור ע"י מכון אור לישורים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להצטט ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישורים
ניצוב ועימוד: שוקי קנר

חג הפסח

תחיית המתים בנפש

כתב הרה"ק בעל 'היכל הברכה' מקומרנא זיע"א בספרו 'מגילת סתרים' מעשה נפלא אשר סיפר לו חמיו הרה"ק רבי אברהם מרדכי מפניטשוב זיע"א ("ומעיד אני עליו שלא היה משנה בעל כל חללי דעלמא") את אשר הוא שמע באזניו מפה קדשו של הרה"ק מסדליקוב, בעל 'דגל מחנה אפרים' זיע"א, נכדו של אור שבעת הימים רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, אשר 'בדידיה הוה עובדא' והוא זה שראה את נפלאות זקנו להחיות מתים למעלה מזרזר הטבע.

בעיירה מעז'בוז', סמוך ונראה לביתו נאווה קודש של רבינו הבעש"ט, התגורר יהודי עשיר מופלג, ר' ליפא, אשר "כדרך הפתאים בני הכסילים" היה מתנגד מובהק לתורת החסידות בכלל ולרבינו הבעש"ט בפרט. בעקשנותו הרבה סירב ר' ליפא לראות באור החיים ולילך בדרך האמת, וברוחב לבבו וגאות רוחו התעקש להחזיק בהתנגדותו זו. אמנם היה ר' ליפא יודע ספר ומתנהג כאורח גוברין יהודאין, אמנם שנאתו הנוראה לתורת החסידות העבירתו על דעתו וככל שניסו לשדלו בזה, שיפקח את עיניו ויכיר בטעותו, לא הועיל מאומה.

היה זה בתחילת ליל הסדר, כאשר אשתו של ר' ליפא יצאה לרגע אל חצר הבית. שולחן הסדר היה ערוך בטוב טעם ודעת, נברשות הפיצו אור יקרות, והמסובים אמרו את ההגדה בקול נעים ושתו מארבעת הכוסות. תוך כדי עריכת הסדר הבחינה בעלת הבית כי ראוי להוסיף עוד נרות לבנים ארוכים בפמוטות הכסף, והיות והנרות היו מונחים במחסן שבחצר, יצאה בעלת הבית אל החצר בדרכה אל המחסן, כדי להביא משם נרות.

לא חלפו דקה או שתיים עד שאשת ר' ליפא חזרה אל הבית, כשפניה חיוורות. היא בקושי הספיקה להשמיע קול צווחה עד שנפלה מעולפת על הרצפה. הקול נשמע בסלון הבית, והכל רצו לראות מה אירע לבעלת הבית. בראותם אותה שוכבת על הרצפה חסרת אונים, החלו לשפוך עליה מים צוננים ולנסות להעירה, עד שבקושי רב הצליחו להחזירה לחיים.

ישבה בעלת הבית על הכסא, רועדת כולה, וסיפרה בלחש את הסיבה שהתעלפה: דעו לכם, כי גופת ילד נכרי מת מונחת אצלנו בחצר... כל בני הבית הבינו היטב את משמעות

הדברים. באותם הימים היו שונאי ישראל עסוקים בלהעליל עלילות דם על בני ישראל החפים מפשע וטוענים כלפיהם כי היות והם זקוקים לדם עבור אפיית מצות המצווה שלהם בחג הפסח הרי הם חוטפים נער נכרי ומקזיזים את דמו.

ההמון הנכרי, הנבער מדעת, האמין לעלילה שפלה זו באמונה שלמה. משכך, היו שונאי ישראל משיגים פגר של ילד נכרי מת, אם שהיו הורגים אותו בעצמם, ואם שהיו מוציאים אותו מקברו, ואת הפגר היו מכניסים לביתו או לחצירו של אחד היהודים. המצאות פגר כזה, הייתה הוכחה ברורה ומוחלטת כי היהודי הוא זה שהרג את הילד הנכרי, ומכאן הייתה הדרך קצרה לפוגרומים שערכו הגויים בכלל היהודים שכאילו השתמשו בדם הילד עבור המצות.

העושים במלאכה בזויה ומרושעת זו היו בעיקר הכמרים האנטישמיים שהיו פזורים בערים ובעיירות. את מלאכתם הרעה היו פותחים בחדשים הסמוכים לניסן, בניסיון להשיג טרף לשיניהם. ומשעלתה בידם, היו מוצאים דרך פתלתלה להשליך את הפגר בביתו של יהודי, ותיכף היו מזמינים את השוטרים המקומיים לערוך חיפוש בביתו של החשוד, וכמובן שהשוטרים היו תמיד מוצאים את מבוקשם, וחיייו של היהודי האומלל ובני משפחתו היו הופכים לגיהנום עלי אדמות.

בעלת הבית שמצאה את הפגר בחצר ביתה הבינה נכון את אשר מצפה לה, ובאותה מידה הבינו זאת גם בני הבית. האשה הוסיפה וסיפרה כי היא ראתה דמויות חשודות המסתובבות ומפטרלות סביב הבית. אין אלו, הסבירה, אלא שומרים מטעם המעלילים הרשעים, אשר הם משגיחים שלא 'נעלים ראיות' ולא נוציא את הפגר מביתנו.

אוירת החג הנהדרת שהייתה בבית הפכה לשוד ולשבר. כל בני המשפחה החלו לבכות ביודעם כי אין זה אלא זמן קצר מאוד עד אשר יבואו השוטרים לחפש את גופת הילד הגוי, ומני אז והלאה חייהם לא יהיו חיים. כל מחשבותיהם למצוא פתרון לצרה הנוראה לא הועילו מאומה, עד שדווקא בעלת הבית היא זו שהעלתה רעיון מקורי ואמרה לבעלה ר' ליפא: רוץ מהר אל הצדיק הבעל שם טוב, הגר בסמוך אלינו, ותבקש את ברכתו. הלא תדע כי בעל מופת הוא ודבריו חיים וקיימים.

ר' ליפא עמד משתומם מול ההצעה, וטען לאשתו: וכי אינך יודעת שאנכי מראשי

המתנגדים לצדיק?! מה פנים יהיו לי, כשאני המתנגד המובהק, יבוא ויבקש את ברכת הבעל שם טוב?! האשה החלה לזעוק מולו: האם משחקי כבוד מבקש אתה לנהוג כעת בשעה שחיך וחיי כל משפחתך מצויים בסכנה מוחלטת?! אולי תסיר מעמך את גאוותך ותסכים סוף סוף להודות על האמת כי מדובר בצדיק יסוד עולם אשר הוא גוזר והקב"ה מקיים!?

נבון כולו היה ר' ליפא מהדברים ששמע, ואף הוא בסתר ליבו ידע כי הם צודקים בהחלט, והוא החל להצטדק: חלילה וחלילה, בוודאי שאיני מסרב ללכת אל הבעש"ט, אלא שחושש אני כי דווקא הבעש"ט הוא זה שלא יסכים לראות את פני, שהרי הוא יודע כי כבר רבות בשנים אנכי עומד בראש המתנגדים לו במעז'בוז', ואולי הוא יחליט עכשיו לגבות את חובו ויסקלני מביתו בבושת פנים.

האשה, שהתגלתה לפתע כיודעת דבר או שניים בהליכות הצדיקים, נענתה ואמרה לו בתוקף רב: לא מחשבותיו של הבעש"ט מחשבותיך ואין הוא עסוק בעניינים טפשיים ואסורים של נקימה ונטירה. הבעש"ט הוא צדיק הדור ונשמתו כוללת את כל יהודי דורנו, ואף נשמותינו בכלל זה, והגם כי חטאת נגדו, בוודאי יקבלך בסבר פנים יפות. ועתה, דחקה להתמהמה, כי בעוד זמן קצר מאוד עתידים השוטרים כבר להגיע אל בתינו, לך אל הבעש"ט, ובוודאי הוא יפעל לנו ישועה בקרוב.

מצא ר' ליפא דרך כלשהוא להתחמק מעינים הפקוחה של השומרים שהשגיחו על מבואות ביתו ורוץ במהירות אל ביתו של הבעש"ט שערך את הסדר בקדושה ובטהרה, כשצאצאיו ותלמידיו עוטרם את שולחנו. ר' ליפא התפרץ ובקול בוכים החל לצעוק: רבי, סלח לי ומחל לי על כל שחטאתי ופשעתי נגדך כל השנים, כי בצרה גדולה אנחנו, רבי, אל תזכור לי עוונות ראשונים, כי מקבל אני עלי מכאן ולהבא לחדול מכל מעשי הרעים נגדכם. ועתה, יואיל רבינו לקרוע שערי שמים עבורנו, כי סכנת מיתה משונה וייסורים קשים מרחפת עלי.

הבעש"ט ביקש מר' ליפא להרגע ולספר בשפה ברורה את הסיבה שהביאתו הלום, והוא פתח וסיפר שלפני מספר דקות יצאה אשתו לחצר ומצאה שם גופת ילד נכרי, מוכנה ומזומנת לעלילת דם שתעמיד את כולנו בסכנה מוחלטת.

אם פגר נכרי זה זכה לשעה של תחיית המתים בליל הסדר, הרי שמידה טובה מרובה היא שבוודאי כל אחד ואחד מישראל יכול לזכות בליל הסדר לתחיית המתים אמיתית בנפשו וברוחו.

וכך למדנו הרה"ק הישמח ישראל מאלכסנדר זיע"א (שבת חוה"מ פסח, אות קלט): הנה אמרו חז"ל (מגילה לא.) אפטרתי בפסח העצמות היבשות (יחזקאל לז)... ובטור (או"ח סי' תצ) בשם רב האי זו"ל: שמעתי מפי חכמים כי תחיית המתים עתידה להיות בניסן, ע"ש, ולכן מפטרין בפסח העצמות היבשות. והנה עתה כי לא זכינו עדיין לתחיית המתים בגוף, עם כל זה בכל ליל התקדש חג הוא בחינת תחיית המתים בנפש, כי נתעורר רוח החיוני, בחינת 'אתערותא דלעילא', ומפיה רוח חיים לנפשות ישראל שהם בחינת מת... ועל ידי ההארה נפלאה ואתערותא דלעילא מקדושת חג הפסח משיב ומחיה את נפשו בחיים האמתי לידע הדרך האמת כי הכל הוא מצדו ית"ש, וזהו ענין תחיית המתים בפרטות, שהחג הקדוש הזה מסוגל לזה, כמו שאנו אומרים (בפיטו לפרשת החודש) 'אמיץ לעורר מרדם ישנים', וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד) כלומר עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וכו' אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ומצפים ומחכים אנחנו בכליון עינים בכל רגע ורגע לתשועת ד', ולתחיית המתים בכללות להחיות מתים ממש.

וכיוצא בזה גם כתב הרה"ק השם משמואל זיע"א (שבת חוה"מ פסח תרע"ב): בשבת חול המועד של פסח מפטרין בעצמות היבשות, וכתבו הגאונים משום דקבלה בידיהם שתחיית המתים תהיה בפסח. ונראה הטעם, משום דתחיית המתים הוא מצד חסד לבד, ובמדרש (ב"ר מד טז) שאמר השי"ת לאברהם: לכשיעשו בניך פגרים בלי גידין ועצמות זכותך עומדת להם, וזוהי מדת אברהם אבינו ע"ה שמדתו חסד, ועל כך בברכת 'מחיה מתים' יש נוסחאות 'מחיה' בצירי, ובנוסח הרב דהוא תנא דווקא כתיב בסגול, כי נקודת סגול הוא בחסד כידוע. ועל כן תהיה תחיית המתים בפסח שהוא זמן החסד, ומתיחס היום טוב לאברהם. ונראה דכמו תחיית המתים האמיתית יש דוגמתה בכל שנה, שאף לאנשים שהם פגרים בלי גידין ועצמות, היינו בלי התקשרות הרומז לגידין ובלי התחזקות הרומז לעצמות, זכות אברהם עומדת להם ביו"ט הזה לקיים בהם ונתתי רוחי בכם וחיייתם אף שאין להם זכות לזה כלל, אם אך רוצים מהיום ולהלאה לשוב לתחיה.

בביתו של ר' ליפא, קפצו על המידע החדש כמוצאי שלל רב ומיהרו אל ביתו של הבעש"ט כדי לחפש שם את הפגר.

תיכף כששמע הבעש"ט את הקולות של השוטרים בדרכם אל ביתו, הוא לקח את כובעו של נכדו השני, הלוא הוא הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זיע"א, אחיו של בעל 'דגל מחנה אפרים', והניח אותו על ראשו של הפגר, אף הוסיף ונתן בידו 'הגדה של פסח' והורה לפגר: נהום! השמע קולות!

הפגר החי ציית כמובן לדברי הבעש"ט והוא החל להתנועע אנה ואנה במרץ רב ולהשמיע קולות משונים אותם כביכול הוא קרא מתוך ההגדה שהייתה בידו. גם שאר בני הבית המשיכו לקרוא את ההגדה בהתלהבות אש קודש, וכשהשוטרים נכנסו אל הבית הם לא יכלו כמובן לזהות אותו ולהכירו. הם חיפשו הדק היטב בכל הבית, אך גם בזו הפעם הם נאלצו להודות כי אין הם מוצאים מאומה.

רק כשון הסערה הגדולה, כשהגויים התפזרו מאוכזבים על טרפם שנמלט מהם, קרא הבעש"ט לר' ליפא שבחצירו הושלך הפגר ואמר לו: עתה שהכל הסתיים, יצא שוב רוחו של הפגר ועליך להשיבו לאדמתו! קח את הפגר בחשאי והבא אותו לקבורה, מבלי שמישהו יבחין במעשיך.

עד כאן סיפר הרה"ק בעל 'דגל מחנה אפרים' 'להרה"ק מפינטשוב, את אשר חווה בעצמו. ממקורות אחרים שמע הרה"ק מפינטשוב את המשך הסיפור: הכישלון הצורב לא הרפה את ידו של הכומר הרשע במעז'בוז שהיה אדריכל התוכנית להעליל את עלילת הדם על היהודי החף מפשע, והוא החליט לחזור ולעשות שוב כדבר הזה.

היה זה בזמן אפיית המצות, כשהבעש"ט עזב את המאפייה והלך בפתאומיות ובהפתעה לביתו של הכומר הרשע, ואמר לו דברים כדורבנות: מדוע לך לחזור ולעשות רעות לעם ישראל? מפני מה אתה מחפש את רעתם ומבקש לשפוך דם נקיים? וכי אינך יודע שאני נמצא בעולם ואני יודע ומכיר את כל מעשיך שעשית ואת כל המעשים שאתה חפץ לעשות? הרי גם בשנה שעברה נסית לעשות כך, ולא עלתה בידך! הגיעה השעה שתדע כי הפגר שמת שהשלכת אל חצר ביתו של ר' ליפא, אני החזרתי אותו לחיים, והוא ישב על יד שולחן הסדר וקרא מההגדה בקול גדול.

הכומר נרתע מדברי הבעש"ט והוא נשבע כי יותר לא יחזור לסורו, ולא יהין לעשות עוד כדבר הזה. ואכן מני אותו היום והלאה לא נשמעו עלילות דם שקריות במעז'בוז, בזכות כוחו הגדול של הבעש"ט.

הבעש"ט התהרהר לרגע ופנה אל נכדו, הוא שלימים נודע כבעל 'דגל מחנה אפרים', ואמר לו ברגש קודש: אפרים, נכדי היקר, אל תתמהמה עתה וזאת אשר תעשה: קח את מקלי המונח כאן בפנינת החדר, ולך יחד עם ר' ליפא אל חצר ביתו. שם תיגש לפגר ותאמר לו כך: זקני שלח אותי אליך לומר לך שתקום תיכף ומיד על רגליך ותבוא יחד עמי אל ביתו.

בראות הבעש"ט את ההלם המוחלט שתקף את נכדו לשמע שליחות זו, אמר לו הבעש"ט: אפרים יקירי, אל תירא ואל תחת, אל תחשוש מהפגר המת. עשה ככל אשר אנכי מצווך, ושוב לכאן במהירות יחד עם הפגר. ואל ר' ליפא אמר הבעש"ט: יכול אתה להמשיך בעריכת הסדר כתיקונה, לספר ביציאת מצרים ולקיים את כל מצוות החג, כי הלילה הזה הוא 'ליל שימורים' והוא מוכן ומזומן לניסים ולנפלאות.

במהירות רבה פנה ר' ליפא יחד עם נכדו של הבעש"ט אל החצר שם שכב הפגר, והנכד עשה ואמר ככל שאר ציווהו הבעש"ט. ואכן, למרבה הפלא, הפגר כאילו התנער משינה עמוקה, נעמד על שני רגליו והלך יחד עם הנכד אל ביתו של הבעש"ט, שם הורה לבעש"ט לפגר שהקם לתחייה שישב יחד עימו על מיטת ההסבה.

דקות ספורות לאחר שהפגר הלך אל ביתו של הבעש"ט, נשמעו מהלומות על דלתות וחלונות ביתו של ר' ליפא שבחצירו הושלך הפגר. הייתה זו קבוצת שוטרים גדולה שבסבר פנים חמורות אמרה לבעל הבית: הגיעה לידיעתנו שמועה ברורה כי הייתם מעורבים בהריגת ילד נכרי כדי להשתמש בדמו עבור אפיית המצות. הנה אנחנו רואים על השולחן את המצות, ובוודאי שנמצא אצלכם גם את גופתו של הילד. איש אל יעז לזוז ממקומו, במשך כל זמן החיפוש!

במשך שעה ארוכה סקרו השוטרים את כל הבית והחצר, כשהם מחפשים את גופת הילד, ולשווא. הם היו בכל חדרי הבית, פתחו את הארונות והמגירות וחיפשו בכל מקום אפשרי, אך העלו חרס בידם.

הגויים, שהשליכו את גופת הילד אל החצר של ר' ליפא, לא ידעו את נפשם מפלא ומהשתוממות. הלא הם בעצמם הכניסו את גופת הילד לחצר, וכיצד נעלם הילד כאילו לא היה. לפתע, צעק אחד מהם, דעו לכם כי ראיתי את בעל הבית מתחמק מקודם מהבית והולך לבית שכנו הבעל שם טוב. בוודאי הוא לקח אתו יחד את הגופה והטמינה בביתו של הבעש"ט, שהיה שותפו למעשה זה.

השוטרים שנואשו מלמצוא את הגופה

אורה הצייר

במשנת מרן הגה"ק המקובל האלוקי המלוב"ן רבי מאיר שלום אביחצירא זי"ע המכונה ה"בבא מאיר" זי"ע

גליון מיוחד - מתחברים לצדיק | ערב פסח | תשפ"ג

פנינים 'צאירים' מדברי תורתו:

צאתים לנטרים את פריו

חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום (מנחות מג:)

בשבת קודש שאנו מחסרים ממנין הברכות בתפילה (שכן בתפילת העמידה יש שבע ברכות ולא תשע עשרה), אנו משלימים אותן במגדנים ובפירות, כמאמרם "בשבתא וביומי טבי טרחו וממלי להו באיספרמקי ומגדלי".

והנה מצינו בגמרא (חולין פז.) "מעשה באחד ששחט וקדם חברו וכסה, וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים", ומסיקה שם הגמרא, שעשרה זהובים אלו הושתו עליו כ'שכר ברכה' ולא כ'שכר מצוה' - ומכאן ששוויה של כל ברכה נאמד בעשרה זהובים. לכשנחשב נמצא, שכל המשלים לברך מאה ברכות בכל יום, יש בידו ערך אלף זהובים. ובשבת קודש שחסרות עשרים ברכות להשלמת המנין, נמצא שערך הפירות הוא מאתיים וזו.

הוא שאמר שלמה המלך ע"ה (שיר השירים, ח, יב) "הָאֵלֶּף לָךְ שְׁלֹמֹה" - למשלימים מאה ברכות בכל יום - "וּמֵאֵתֶיךָ לְנֹטְרִים אֶת פְּרִיִּי", על ידי פירות ומגדים.

ברכה עשולשת - בני חיי ומזוני

בְּרֵאשִׁית בְּרָא (בראשית א, א).

שלוש ברכות יש שהמתברך בהן יש לו הכל - בני בריכי, חיי אריכי ומזוני רוויחי. ושלושת הדברים רמוזים בתחילת התורה הקדושה.

'חיי' זו בריאותו של אדם, 'בְּרָא' הוא בן ו'בר' הוא תבואה - הרי לנו 'בני חיי ומזוני'.

מפליא לראות, כי 'ברא' בגימטריא 'בני חיי ומזוני' ---

המשך בעמוד הבא

זכרון לצדיק:

מרן הגה"ק המקובל האלוקי המלוב"ן רבי מאיר אביחצירא זי"ע

י"ז בניסן (ב' דחומ"ס) תשמ"ג-תשפ"ג ארבעים שנה להסתלקותו

שבעה קני הענורה

שבעה פרקים נבחרים מימי חייו - על קצה הקולעוס

פרק א' - אשרי יולדתו | פרק ב' - שחר ילדותו | פרק ג' - הרבצת תורה וזיכוי הרבים | פרק ד' - בית נאמן בישראל | פרק ה' - בנתיבי הנהגה | פרק ו' - טיהר את עיר אשדוד! | פרק ז' - אחרית ימיו.

פרק א' - אשרי יולדתו

סתם תנא רבי מאיר

כ"ק מרן אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זי"ע נולד לאביו הקדוש, כ"ק מרן אדמו"ר רבי ישראל 'בבא סאלי' זי"ע, ולאמו הצדקנית מרת פריחה ע"ה, בעשרה בטבת תרע"ז, כתרסר שנים לאחר נישואיהם.

קודם שנולד ביקר בתאפיללת שליח 'כוללות רבי מאיר בעל הנס' אשר בטבריה, הצדיק רבי עמרם זצוק"ל, שהיו מכנים אותו 'רבי עמרם חסידא'. 'בבא סאלי' סח בפניו את צרתו וצערו על שלא זכה להעמיד בנים, ורבי עמרם השיב לו: "סגולה בדוקה יש בידי, ואם תעשנה - מובטח לך שהרך הנולד יהיה זרע של קיימא. יש בידי עגיל קטן מנחושת, שיש לתלותו באזנו של התינוק מיד עם היוולדו. ואם יהיה זה בן זכר, יש לקרותו בשמו של התנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס זיע"א.

ועוד יסופר, כי בטרם נולד רבנו, נגלה לאביו בחלום אדם בעל פנים מאירות וזוהרות. "אני תנא", אמר ונעלם. למחרת היום, ניגש 'בבא סאלי' לרבו המובהק, הגה"ק רבי משה תורג'מאן זצוק"ל ('בבא סא'י') וסח בפניו את דבר החלום. פתר לו 'בבא סא'י' את החלום, כי בן גדול עתיד להיוולד לו והוא יהיה גדול כמו תנא. ומה שסתם שמו ולא פירש מיהו, אין זאת אלא משום ש"סתם תנא רבי מאיר הוא"

ובהיוולדו, נקרא שמו בישראל 'מאיר'.

לימים, כאשר יבקר כ"ק האדמו"ר מסקולען זצוק"ל בהיכלם של 'בבא סאלי' ו'בבא מאיר', סח לאחר מכן למקורביו: "בנתיבות ראיתי תנא ובאשדוד ראיתי אמורא... וכן התבטא פעם הגאון הגדול רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל, בצאתו מבית רבנו כהרגלו לפקוד את היכלו לעתים תכופות: "מרבי מאיר אביחצירא, ניתן לקבל מושג ולהבין שגב קדושתם ורוממותם של תנאים ואמוראים" ---

רק בכח התורה יכולים לנצח את הנחש

הוא יְסוּפֶּךָ רֵאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עֶקֶב (בראשית ג, טו)

הנחש מנסה ללכוד את האדם במצוה הראשונה שבתורה, והאדם אינו יכול לו אלא בכוח המצוה האחרונה, האמורה בפרשת וילך (דברים לא, יט) "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. כי רק בכח התורה אדם יכול להישמר בקדושה באותה מצוה.

העפיים את עני - זוכה בי"א ברכות

כִּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֶאָה קְטָרֶת (במדבר ז, יד)

בדרך דרש ורמז יש להעמיס במאמר הכתוב: "כף" ראשי תיבות כ"ספ פ"יוס, לרמז על הנותן פרוטה לעני ומפייסו בדברים, שאמרו חז"ל (בבא בתרא ט:): "מתברך בי"א ברכות", וכן רמזו בתיבות "אחת עשרה".

הטעם שיין הנשפך הוא סימן ברכה

אמר רבי חנין בר פפא, כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה (עירובין סה).

סיבה וטעם לכך שיין הנשפך הוא סימן ברכה, לפי שהכתוב אומר (משלי לא, ו) "תָּנוּ שֶׁכֶר לְאוֹבֵד וַיֵּן לְמֶרִי נַפְשׁ", ואם כן היין הנשפך הוא ביטול מרירות הנפש ואין לך ברכה גדולה מזו. וכך יובן מפני מה נהגו, שכאשר המברך על הכוס אומר 'סברי מרנן' עונים לעומתו 'לחיים?' כדי שלא יחשבו הבריות ששתיית היין מסמלת את השוטה כמר נפש. לפיכך, קוראים 'סברי מרנן', שישמעו כולם את הסברה, שהיין הזה אינו למרי נפש אלא דווקא 'לחיים'.

שלום שלום... אמר ה'

ורפאתי

יש אומרים, שבבילילה שקדם לברית ראה 'בבא סאלי' בחלומו את המקובל האלוקי הגה"ק רבי שלום שרעבי (הרש"ש) זי"ע, וביקש שיקרא את הרך הנולד בשמו, ועל כך נקרא שמו 'מאיר שלום'. אך במשפחה מקובלת מסורת אחרת:

כשהיה בן חודשים ספורים, חלה התינוק במחלה אנושה והגיע עד שערי מוות. תפילות רבות נישאו לשלום, והדאגה שהציפה את הלבבות הדירה שינה מעיניהם של כל בני המשפחה, שהתינוק הזה היה מחמל נפשם.

משראה אביו שהתגברה המחלה ומצבו מחמיר והולך, אזר אומץ ונקש על דלת עליית ההתבודדות של אחיו הגדול, כ"ק מרן אדמו"ר 'עטרת ראשנו' הגה"ק רבי דוד זי"ע הי"ד, וביקש שיתפלל בעד התינוק ויגזור לו שנות חיים. מששמע 'עטרת ראשנו' כמה חמור המצב, ירד

מעלייתו ונכנס לחדר שבו שכב התינוק החולה, שקדח מחום וכל גופו עוויתות כאב. הוא נטל את הילד בשתי ידיו ויצא עמו למרפסת הבית, שם נשא עיניו למרום ואמר: "ריבונו של עולם! יסורים רבים הבאת עלי ואת כולם קיבלתי באהבה ובשמחה, מעולם לא הרהרתי אחר מידותיך שכולם רחמים, וגם כשמרבית ילדי נפטרו על פני ולא זכיתי לראות מהם נחת והמשכיות, לא הרהרתי ולא ערערתי. ברם, אבקשך עתה, שתשאיר בחיים את התינוק הזה ואל תקחהו מן העולם". לאחר מכן, פנה לאחיו הצעיר והורה לו להוסיף לרך את השם 'שלום'.

לא חלפו אלא רגעים אחדים, וחום גופו של הילד ירד במדה ניכרת והטבה גלויה אובחנה במצבו הכללי. הלך והבריא וידע שנות חיים כאחד האדם. לימים, פתח רבנו כולל אברכים באשדוד וקרא שמו 'משכיל לדוד', על שמו של 'עטרת ראשנו', בהטעימו, כי כל קיומו עלי אדמות בזכות תפילתו.

פרק ב' - שחר ילדותו

ילד קדוש בבית קדוש

בקושי מלאו לתינוק הרך שלושה חודשים, נטלו אביו הקדוש למקווה הטהרה והטבילו להרבות בו קדושה. ומני אותו יום, שמר עליו מכל משמר, לבל יחזו עיניו בשום מראה שאינו טהור. ואף הוא, מאז היותו ילך רך שמר מאליו את עיניו בתכלית השמירה, תוך גזירת הרחקות נדירות והטלת סייגים מפליגים. אף אמו הרבנית ע"ה, הנהיגה הפלגות עצומות בשמירתה על בנה, ולא הרשתה לאדם זר שלא מבני הבית אפילו לגעת בעריסתו של העולל הרך.

סיפר רבנו איך שבהיותו ילד רך בשנים כבן שבע בלבד, היה אביו הקדוש נוהג לקחתו עמו בכל לילה לאחר חצות למקווה טהרה אשר מימיו קרים היו כקרח, כדי להרגילו כבר בקטנות לחיי קדושה וטהרה. אמו הרבנית הצדקנית ע"ה אשר ראתה זאת נכמרו רחמיה על בנה אהובה ובלב פועם ונגרש פנתה לבעלה הצדיק באומרה: "בננו מאיר הרי הינו קטן ורך בשנים, וכיצד יתכן לקחתו לעת שכזאת למקוה שמימיו קרים מאוד, ומידת הזהירות מה תהא עליה?!", ה'בבא סאלי' שמע את דבריה באורך רוח וענה לה בנעימות: "הסירי דאגה מלבך, שהרי איני עושה לבננו זה כי אם את המועיל לו".

לימים, בעת עלותו לארץ ישראל, ביקש רבנו מבנו שיאתר עבורו מקווה טהרה כדי לטבול לפני תפילת שחרית. הבן עשה כמצוות אביו ובצאת רבנו מהמקווה נשבה רוח קרירה וביקש רבנו מבנו שיביא לו את הצעיף כדי שיתכסה

מפני הרוח. שאלו בנו: "הרי במרוקו היית טובל במים קרים ובקרח ולא היית חושש מהתקררות?!". ענה לו רבנו: "היא הנותנת, בחו"ל שהמקוה היה קר הטבילה היתה בו לשם שמים ולא לשם הנאה כלל וכלל, על כן לא יצא ממנה נזק, אבל בארץ ישראל שהמקוה חם ויש בו הנאת הגוף יתכן שהטבילה לא לגמרי לשם שמים אלא אף במקצת להנאת הגוף ולכן יש חשש של התקררות".

עוד סיפר רבנו, כי מגיל שבע הקפיד אביו הקדוש להעירו לאמירת 'תיקון חצות', כשהוא מדרבנו להשאר ער עד עלות השחר. כששאלו בני המשפחה את 'בבא סאלי', האם הוא לא חושש לשלומו של הילד, ומדוע ידרוש ממנו דרגה כזו שאנשים בוגרים מתייגעים עליה, ענה להם בלשון הכתוב (משלי כב, ו) "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו", והוסיף: "אם לא יורגל עתה

בקימת חצות, לא יקום גם בגיל מבוגר"

ואכן לימים מקפיד היה רבנו על אמירת 'תיקון חצות' בתחנונים כשעל ראשו אפר לאות אבילות על חורבן בית המקדש, וכשהיה צריך לנסוע ולהיות מחוץ לביתו היתה הרבנית מכינה לו שקית עם אפר והיה לוקח את השקית ומחביאה בבגדיו כמו ארנק כסף, וכן נהג שלא להכניס את אותו האפר לבית הכסא והיה אומר שלא יתכן שדבר שנתייחד לזכור על ידו את בית המקדש המקודש לא ינהגו בו קדושה...

אחד ממקורבי המשפחה שאל פעם את רבנו, אם הוא יודע את השפה הצרפתית שדוברת בפי רבים מבני מרוקו. נרתע רבנו והגיב: "צרפתית?! חלילה, הלא הייתי מסוגר ארבע עשרה שנים עם מור אבי על התורה ועל העבודה..."

כשהגיע רבנו לאשדוד, נכנסו אליו כמה יהודים חשובים כדי לקבל פניו בבואו ארצה, ובין היתר הניחו על שולחנו גליון של עיתון 'המודיע'. ביקשו לספר לו, כי ליהודים החרדים לדבר ה' יש עיתון העשוי על דעתם של גדולי ישראל. בנו שנכח בחדר הבחין בו שהוא מסב ראשו ואינו מעיף מבט בעיתון. לאותם מבקרים הסביר כי מעולם לא התעניין בחדשות, וגם כשהסבירו לו חשיבותו של עיתון חרדי העשוי על טהרת הקודש נותר בשלו: "אכן דבר גדול הוא העיתון, אך אני מעולם לא הבטתי בעיתון ולא התעניינתי בכגון דא".

לאחר שיצאו שאל אותו בנו, שהיה בחור צעיר, מדוע התנגד כל כך עד כדי שהסב ראשו ואף בהצצה רפויה לא הביט בעיתון. בתחילה ניסה להתחמק ואמר: "הלא שמעת מה שאמרתי להם", אך משהפציר בו, נענה והסביר: "לך אני יכול לומר יותר... כשהייתי ילד קטן ומור אבי לימד אותי כ"ב אותיות הקודש, הראה לי איך כל אות ואות משתלשלת ממקומה החצוב תחת כסא הכבוד. כך לימד אותי לקרוא ומאז ואילך בכל פעם שאני פותח ספר לקרוא, אני רואה את האותיות איך הן מחוברות למקומן ושורשן מתחת לכסא הכבוד. אני יודע, שאם אביט בדברי חולין באותיות הקדושות, אאבד את הדבר הזה. מעולם לא הבטתי בדברי חולין באותיות של לשון הקודש".

אף זאת סיפר רבנו ברבות השנים, כי בהגיע מועד הבר מצוה שלו, כשנטלו אביו בכרכרה לחגיגה הגדולה שנערכה בהשתתפות אלפים מבני העדה - "היתה זו הפעם הראשונה שראיתי סוס... מאוד הקפדתי שלא להביט אפילו בבהמה טמאה".

בשיחה עם כמה מבאי ביתו הקרובים, באחרית ימיו, כאשר שאלוהו על ארחת החיים במרוקו, התבטא רבנו בזו הלשון: "במרוקו הייתי סגור ארבעים שנה ולא ראיתי דמות אשה". ולאחר שהרהר רגע,

הוסיף: "זו קדושה!". ואם נחשב את שנותיו במרוקו (שכן בשנת תשכ"ה עלה כבר לארץ ישראל), הרי שאותן ארבעים שנים החלו בילדותו ---

איזהו חכם - המכיר את מקומו

בעודו נער, הצטרף לשיבת 'אביר יעקב' - מיסודו של אבי זקנו, המקובל האלוקי הגה"ק רבי יעקב אביחצירא זי"ע - ולמרות גילו הצעיר הכירו כולם בכשרונותיו העילויים ובתכונותיו המבורכות, שחברו לקדושתו העילאית ולהנהגותיו הנשגבות.

כך גדלים!

אמו, הרבנית הצדקנית ע"ה, התנהגה אליו, בנה יחידה מחמל עינה, כפי שהתייחסה ליתר בני הישיבה שהתנהלה בסמוך לביתה. היא לא פינקה אותו וסירבה להעניק לו יחס מועדף. אף היתה נוטלת מבגדי בנה החמודות ומוסרת אותם לתלמידים שלא היו להם בגדים. וכשהעיר לה 'בבא סאלי' על כך, סירבה לשנות את הנהגתה זו ואמרה: "בעיני, כל תלמיד בישיבה הקדושה, הוא כבן יחיד לאמו".

פעם ניגשו אחדים מבני המשפחה ל'בבא סאלי' ואמרו לו כי בנו, רבנו, מונע מפיו מזון ומשקה ומרבה להתענות, הרבה מעבר לכוחותיו של נער בן גילו. נענה ואמר להם: "אין לכם מה לדאוג לו. לא יאונה לו כל רע, שכן הוא ניזון ממזון רוחני..."

באחד הימים, ראתה אמו כי החשיך היום ובנה לא שב הביתה מבית האולפנא. כשיצאה ובאה באותו חדר לימוד, ראתה לרבנו שעודו שקוע בתלמודו. השמש שקעה מכבר ונר קטן, שמצא באחד הארונות, שימש אותו בעיונו העמוק. חשבה להפסיקו ולהשיבו הביתה, למנוחת לילה ולאגירת כוחות ליום המחר, אך הקדימה וניגשה לשאול

את 'בבא סאלי'. "הניחי לו" - השיב לה - "כך גדלים". לאחר כמה שנים אירע, שרבנו התעמק בסוגיא מורכבת במשך יומיים תמימים. מזון ומשקה לא באו אל פיו, והוא אינו מש מספריו ואינו מרפה מעיונו. ביקש 'בבא סאלי' להפסיקו, אך הפעם היתה זו האם שעצרה בעדו. "הנח לו" - אמרה - "כך גדלים" ---

הלוח וגדלי!

לעת זקנותו סיפר רבנו לאחד ממקורביו, כי בעודו נער צעיר הובאה שאלה סבוכה בהלכה לפני אביו, שפקד עליו שישנה משנה זו ויפסוק בה הלכה ברורה. כאשר הורגל בלימודו המקיף, צלל הנער בימה של תורה כשהוא אינו מניח אף פרט המסתעף מחקירה זו. לעומק עיונו וגודל ריכוזו, לא הבחין כי הוא ניצב על רגליו במשך כל הלילה, כשהוא שוחה במים אדירים ושולה פניו הלכה, עד שנכנס אביו אל החדר ואמר לו כי הגיע כבר זמן קריאת שמע. והיה הדבר לפלא עצום בעיני הצורב הצעיר, שלא חש בשעות החולפות עליו בעיון מעמיק.

סיפר בנו: לאחר שנים רבות, כאשר 'בבא סאלי' התגורר בנתיבות הגיעו קבוצה גדולה מחכמי הספרדים לבקרו. מתוך ששמח בהם, ערך 'בבא סאלי' לכבודם סעודה גדולה. בסיומה של הסעודה, הראה להם את הפיוט שחיבר רבנו "א-ל אלוקים צור עוזנו", כשהוא מגלה להם שאת הפיוט הזה חיבר רבנו כשהיה בן ארבע עשרה שנים בלבד. לאחר שלמדו את הפיוט, אמר להם: "כל חידושי התורה שכולכם חידשתם במשך השנים, אינם מגיעים למה שחידש בני רבי מאיר בפיוט הזה בהיותו בן ארבע עשרה" ---

'רב ספרא'

כבר בהיותו רך בשנים, נטועה היתה בלבו חיבה כבירה לספרי קודש. אורחים שפקדו את בית אביו הקדוש, נאלצו לא אחת להיפרד מספרים יקרים ונדירים שהחזיקו באוצרותיהם. מחמת שלא יכלו לעמוד מול הנער שנפשו יוצאת לעוד ספר חדש. וספרים לא נדרשו לו כדי למלא בהם ארונות. את כריסו מלא והגדיש, ותמיד נותר מקום לעוד...

אחדים מהשד"רים שהתארחו בבית המשפחה, היו משתהים עוד ימים אחדים, כדי לאפשר לבנו של 'בבא סאלי' להספיק 'לבלוע' ספר נוסף. כך למשל, גרס על פה את הספר 'שב שמעתתא' בכמה ימי ביקור של אורח ארצישראלי, והוא ידע אותו על בוריו עד אחרית ימיו. במקרה אחר, כשאחד האורחים מארץ ישראל נפנה לדרכו ורבנו עוד לא סיים להגות בספר השל"ה הקדוש, פרץ בבכי מר כי קשתה עליו הפרידה מהספר שהתחבב עליו עד מאד. הוא מאן להתנחם וסירב לחדול מבכיו, עד ש'בבא סאלי' התקשה

לראותו בצערו. נטל 'בבא סאלי' את הספר, פרם את חוטי כריכתו וחילק אותו למספר תלמידים שימהרו להעתיקו.

באמתחתו של שד"ר אחר, שהגיע מחברון לתאפילת, מצא רבנו את הספר 'יקהל שלמה', שחיבר זקנו של הרה"ק בעל ה'תפארת שלמה' מרדומסק זי"ע. הספר הנדיר ותוכנו מצאו חן בעיני הילד בן ה-8, שביקש מהאורח שישאיר ברשותו את הספר, למען יוכל להמשיך ולהגות בו. משסירב השד"ר לוותר על הספר החשוב, פרץ הילד בבכי מר והגיע קול בכיו לחדרו של 'בבא סאלי'. ביקש 'בבא סאלי' מן האורח שיעניק את הספר לילד, כשהוא מציע לו עסקת חליפין. "הנך יכול לקחת כל ספר שתבחר מספרייתי - אמר לו, בהחוויתו על ספרייתו אדירת הממדים - בתמורה לספר שבני מבקש ממך". הסכים האורח ורבנו זכה להעשיר את אוצרו בספר חשוב נוסף.

ספרייתו של ה'בבא סאלי' נדירה היתה

בהיקפה, מדפים רבים בהם הצטופפו להם בהזדרת קודש המוני ספרים מכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר, ספרי פלפול ואגדות, ספרי חסידות ומוסר, אך כל זה לא מנע מרבנו כבר בהיותו נער בר מצוה לשלוט באופן מדהים בכל אלפי ספריה עד שלא היה ספר שלא ידעו על בוריו מרישא ועד גמירא ---

[קרוב לשישים שנה חלפו ולביתו שבאשדוד הגיע יהודי מחו"ל, אשר בא לחלות את פניו ולזכות בברכה אודות ענין נחוץ. מתוך ידיעה והכרות עם חיבתו הנודעת של רבנו לספרים חדשים ונדירים, אמר לנפשו 'אחלה פניו במנחה חדשה'. מיד בהיכנסו ובהתכבדו לשבת לשולחן, הוציא מכליו את הספר 'יקהל שלמה' והגישו מתנה לרבנו. באותה עת הודפס הספר במהדורה חדשה אך זו עדיין לא הגיעה לארץ ישראל, ובטוח היה האיש כי מעניק הוא מתנה נדירה לרבנו. נטל רבנו את הספר מיד האיש, פתח בעמוד השער להצצה חטופה, דפדף לדפים

האחרונים ואורו פניו. כמו לעצמו דיבר, אך מילותיו סימרו את שערותיהם של כל הנוכחים, ובפרט של אותו אורח שידע עד כמה נדיר הספר וכמה בודדים האנשים שמכירים אותו או שמעו על מחברו. "אה, 'יקהל שלמה', הספר היקר שחיבר זקנו של הרבי מראדומסק. נכדם של הב"ח והט"ז היה המחבר הגדול... הספר הודפס באיטליה, וכבר במרוקו היה לי הספר הזה... אורח של מור אבי השאיר לי את הספר, אך נאבד ממני... תמיד התגעגעתי אל ההגהות שהודפסו בסופו" ---

ומכאן גלשה השיחה לתורת ראדומסק, לתולדותיו של מחבר הספר ונכדו הצדיק, לניצני השושלת שהתנהלה עד לשואה האיומה. שיחה שהותירה רושם עז על כל אלו שזכו להטות לה אוזן, לשמוע צדיק תמים שקלט את אורה של החסידות, כשהוא ישוב על אדמת מרוקו, הרחוקה אלפי מילין מארץ מכורתה ומחוז פריחתה].

פרק ג' - הרבצת תורה וזיכוי הרבים

ההתלהבות? - היה שואל בכאב - "למה לא רואים עליך שהבנת את הסוגיה? איפה מאור הפנים? חידשת משהו ברשב"א? הראית בעיניך?! החשת את בעל השמועה העומד כנגדך?!" ---

סדרי הישיבה, שלא נשתנו מאז ימי היווסדה, תרמו לחן שהיה נסוך על אופייה והוסיף ללוותה גם בחלוף עשרות שנים מאז טבע 'אביר יעקב' את מסגרתה. הר"מים, נותני השיעורים, נבחרו בקפידה מקרב טובי הלומדים בארפוד, ותקנות הישיבה, שניתנו בהם דגשים רבי משמעות, זכו לפיקוח הדוק תחת עינו הפקוחה של ראש הישיבה. חדרי הפנימיה, שוכנו בביתו של 'בבא סאלי', כשמדי פעם נשלח אחד המשמשים בקודש לפקוד את חדרי הבחורים באישון לילה, להשיג אחר מעשיהם ולהתחקות על צורתם בשעת השינה. ההקפדה היתירה על תנאי הפנימיה ואורח החיים בה, נתפסו כערובה וכשמירה על התנהלות הלימודים בישיבה.

גם סדרי הלימוד היו קפדניים, אולם הדגש לא היה רק על רמת ההישגים. בהנחייתו של 'בבא סאלי', נבחנה מדת יראת השמים שפעמה בלבבות התלמידים והיא ששימשה כמפתח לקביעת מעמדם. בימי שבתו באשדוד, כשהתרפק בזכרונות אודות הישיבה תוך כדי שיחה עם בחורי ישיבה צעירים, סיפר להם רבנו, כי חינך את תלמידי הישיבה לחתום את יומם בלימוד מוסר. איברא, שלא כמקובל להנהיג 'סדר מוסר' בשעה תחומה שיש לה ראשית וסיום, הנהיג רבנו ללמוד מוסר - עד שנרדמים...

חמה. ונמשך השיעור היומי שעות ארוכות, ללא הפסקה וללא כל רפיון.

שעה שהיו מסיימים את סדר הלימודים, היה רבנו נגיש לבחורים היוצאים מבית המדרש ומייסרם במקל נועם. "איה

מ'שם ר'ועה א'בן ישראל

כבן שש עשרה שנים היה רבנו, כאשר התבקש על ידי אביו הקדוש לתפוס את מקומו בהנהגת הישיבה, להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים הרבה.

באותה תקופה עדיין היה 'בבא סאלי' ראש הישיבה, ואחיו הצעיר כ"ק אדמו"ר רבי יצחק 'בבא חאקי' זי"ע נשא בעול החזקת הישיבה. צורף רבנו אליהם ויחדיו היו מרוממים את היכל התורה. באותן שנים, היו לומדים בישיבה במשמרות והלימוד לא היה מפסיק בכל שעות היממה, עשרים וארבע שעות מעת לעת. בשעה שאלו למדו, אחרים נחו, וכן להיפך. באותן שנים קדמוניות, היו שלושת הצדיקים - 'בבא סאלי', 'בבא חאקי' ו'בבא מאיר' - מלמדים בישיבה כל אחד שמונה שעות.

כשהיה רבנו יושב להכין את שיעוריו לפני שירצה דבריו בישיבה, דומה היתה ההכנה 'כמי שמתכוון להגיד שיעור לפני כל גדולי הדור הנאספים תחת קורת גג אחת'. ברצינות ובהתרגשות, ברתת ובזיע, ברעדה ובחזוה דאורייתא, שלימדו יותר מכל על הצורה בה ראה את תפקידו.

העידו טובי התלמידים, שזכרו ולא יכלו לשכוח את שיעוריו של רבנו בישיבה, שהצטיינו בבהירות זכה ובעמקות מבריקה. עוד בטרם פתח לעיין בספרי הראשונים שעל הסוגיא, היה מכוון את הסוגיא לפי שיטותיהם הסדורות על הדף. ואופן מסירת השיעור, אף היא נותרה חקוקה בזכרון תלמידי המצוינים - איך היה מתגבר כארי בדבקות ובהתלהבות סוחפת, עד שנראו על פניו כעין זהרורי

חתונה ללא מחותן

כאשר עשה 'בבא סאלי' את דרכו לארץ ישראל, התעכב ימים אחדים בעיר 'מלייה', שהיא אוטונומיה ספרדית הממוקמת כמובלעת בחופה הצפוני של אפריקה, על אי המזדקר ממרוקו אל הים התיכון. הקהילה הגדולה שבמלייה, מנתה משפחות חשובות ואמידות, ואצל אחת מהן התארך הצדיק. אגב שהותו באותו בית, עמד על סגולות ההנהגה והאצילות שקרנו מכל עבר, ויפן אל בעל הבית והציע לו את בנו-יקירו, הגאון הצדיק שזהרורי קדושתו נודעו לכל באי מחיצתו, כחתן לבתו החסודה והמשכלת - שמחה.

משניתנה ההסכמה, שתו 'לחיים' וגמרו קשרי שידוכיו, בלא שהתראו החתן והכלה. המשיך 'בבא סאלי' בדרכו לארץ ישראל, והודיע באגרת לאחיו הצעיר, כ"ק אדמו"ר רבי יצחק 'בבא חאקי' ז"ע, כי מבקש הוא שיכין את החתונה במועד שיקבעו שני הצדדים.

התגורר 'בבא סאלי' בארץ ישראל ולא אבה לשוב למרוקו, ולא נענה לכל ההפצרות ששוגרו אליו באגרות הפרנסים. אף כאשר הודיעו לו כי קרב ובא מועד כלולות בנו יחידו והיעדרותו של אבי החתן עשויה להביא לדחיית החתונה, לא השתכנע. במברק שהריץ לאחיו ולבני משפחתו, הורה 'בבא סאלי' שיערכו את החתונה בזמנה ולא לעכבה אפילו ביום אחד, כי מצווה גדולה זו אין לעכבה ולדחותה משום סיבה שבעולם.

נערכה חתונתו של רבנו בלא שאביו היה נוכח בה - דבר היכול רק ללמד על מידת החשיבות שייחס 'בבא סאלי' לשיבתו באווירה המחכים של ארץ ישראל, עד שוויתר על השתתפותו בחתונת בנו היחיד שנוולד לו לאחר ארבע עשרה שנות ציפייה מייסרות. [יציון, כי גם בחתונות נוספות של ילדיו לא השתתף 'בבא סאלי', כמו בחתונת בתו הרבנית הצדקנית מרת אביגיל בוסו תל"ט"א, שנסע מארץ ישראל למרוקו בתקופה שבין האירוסין לחתונה. בחתונות נכדיו לא השתתף, ובחתונות אחדות שהשתתף - היה רק בחופה ולאחר מכן פרש והסתגר בחדר ולא הצטרף לחוגגים. לבתו שהתאוננה על שהוא נעדר מחתונתה, הסביר 'בבא סאלי': "אין לי חפץ בכל תענוג גשמי, וחתונה יש בה סיפוק ותענוג גשמיים, כי בשעה שאני שואב נחת, אני בוחן אותו שלא יהא בו חלק גשמי".]

לימים סיפר 'בבא חאקי' לבניו של רבנו, כי לפני החתונה קיבל שורת הנחיות מאחיו הקדוש, בהם הוראה חד משמעית לקבץ את כל עניי העיר ולתפור להם מחלצות כמו לבני המשפחה, למען יחושו בנוח בשמחה עם כל בני הקהילה. (כן נהג

בחוצות ארפוד. אורחים רבים מכל רחבי מרוקו נקבצו ובאו, ומשפחת הכלה שהגיעו בהמוניהם ועדיין לא הכירו את החתן.

חשש רבנו שיטרידו אותו המכובדים בביקוריהם בעלייתו, בה נהג להתבודד וללמוד. מה עשה - ירד לבית הכנסת הריק, הגיף את הדלת ונעל אותה היטב, שם ישב ולמד עד לשעת החתונה. כל אותן שעות, לא ידעו בני המשפחה היכן הוא נמצא והיו שיצאו לחפשו, אך לא מצאוהו. רק סמוך לחופה ולאחר שהתפלל תפילת מנחה, יצא רבנו מהיכל. היישר מחדר התבודדותו, הובל החתן בידי דודו 'בבא חאקי' אל חופת חיתוניו, גמרא בידו והוא אינו פוסק מגרסתו, אלא ברגע שמתחילים לסדר את הקידושין ---

שובו של בבא סאלי

לא חלפה שנה מעת שנסע ארצה ו'בבא סאלי' שב לתאפיללת.

טבעו שנתפרסם ושמעו שהלך בכל המדינות, הביא המונים להתדפק על דלתות אכסנייתו ולא נתנו לו מנוח. לאחר שראה שלא יוכל לשבת על התורה ועל העבודה בהשקט ובצנעא כאשר איוותה נפשו, הצטער מאד.

אם לא די בכך, באותם ימים הגיעה אליו אגרת שנשלחה על ידי מורו ורבו המובהק, 'בבא סי', שגזר עליו ב'גזירת רב' שישבו מיד לעירו ויהי מה.

על חתונת בנו יחידו יכול היה לוותר, אולם לא להישמע להוראתו המפורשת של מורו ורבו - לזאת לא הסכיין!

'בבא סאלי' גם לפני הבר-מצוה של רבנו, שקיבץ יותר מששים יתומים מכל הערים והעיירות שבמחוז תאפיללת - כחמשים במספר - וצירפם לחגיגת הבר מצוה של רבנו, הלבישם באותם בגדי כבוד ותפארת, ודאג להם תפילין מהודרות כפי שהכין לבנו).

באותם ימים היה מצבה הכלכלי של המשפחה בכי רע. קופת המשפחה היתה ריקה, ואחזקת הישיבה תבעה מ'בבא חאקי' מאמצים עילאיים. הוראתו של 'בבא סאלי' לכבד את עניי העיר לקראת החתונה, נראתה בלתי ישימה, אבל 'בבא חאקי' ידע כי עליו לנהוג בתמימות ומן השמים יסייעוהו. ואכן, ימים אחדים לפני החתונה התקבלה הודעה מהעיר טנג'יר, כי אחד מעשיריה המופלגים של העיר נפטר לבית עולמו, ובצוואתו כתב את כל הונו בירושה למשפחת אביחצירא. וסכום הירושה - כעלות החתונה!

התקיימה החתונה ברוב פאר והדר, כאשר יהודי תאפיללת יוצאים מגדרם לשמוח בשמחת רבם הנערץ. בני משפחת הכלה שהגיעו ממלייה, רבים היו וכדי לשכנם - הוקמו אוהלים ברחובה של עיר. החתונה עצמה נערכה בחוצות ה'מלאח' (הרובע היהודי) תחת כיפת השמים, כאשר הרחובות הופכים לטרקליני השמחה, האנשים ברחוב אחד והנשים ברחוב המקביל.

ביום חתונתו זו מתן

תורה...

בבוקרו של יום החתונה, רבתה ההמולה

פרק ה' - בנתיבי הנהגה

חבר בית הדין

לאחר ששב 'בבא סאלי' לתאפיללת, ביקש להסמיך את רבנו לרבנות והורה לו שיגש להיבחר אצל חכמי מרוקו. למרות שרבנו מאס ברבנות וקיווה שלא ייאלץ לשאת את אדרתה על שכמו, חזקה עליו פקודת אביו הקדוש ובעל כרחו נסע לרבאט, בירת מרוקו ומקום מושבם של הרבנים הראשיים, כדי שאלו יבחנוהו ויעמדו על אוצר ידיעותיו.

בתחילה פקפקו הרבנים אם מסוגל אברך כה צעיר לעמוד בכור המבחן, ורק מפאת הכבוד העצום שרחשו לאביו הסכימו לבוחנו. אלא שמרגע שהחלה הבחינה, גילו כי אוצר כלי חמדה ניצב לפניהם. את התפעלותם הרבה לא כלאו, ואחד הדיינים הזקנים אף הציע לרבנו שישאר ברבאט וימלא את מקומו... ואילו הבוחן הראשי, אב בית הדין הגאון הגדול רבי יהושע בירדוגו זצ"ל, הגדיל לומר: "הרי

זה בא להבחן ונמצא בוחן" ---

ידע 'בבא סאלי' את נפש בנו הצדיק והבין כי לא בנקל יוכל לבקשו לשבת על כס הרבנות, ולפיכך הכניסו אל רזי ההנהגה בשלבים. בתחילה צירפו לבית הדין והדריכו להתעסק כבורר בעניינים הקשים, כדי להשכין שלום בבתי ישראל. עד כי אמרו עליו שהוא מקיים מאמר (אבות א, י) "אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות" בפירוש מחודש - שהוא אוהב את המלאכה שברבנות.

על כס הרבנות

בשנת תש"ה - כשהיה כבן כ"ח שנים - נתמנה רבנו לרבה של העיר הגדולה מידלת, שם התקיימה קהילה גדולה וגדולי החכמים תרו אחר אישיות בעלת שיעור קומה שתוכל להנהיגה מישרים. שבע שנים ישב שם, ובאותן שנים לא רק

בני הקהילה היהודית רוממוהו ונשאוהו, אלא גם הגויים שאינם מבני ברית הכירו בו כאיש המעלה, עד שהיו ניגשים אליו ומנשקים את אדרתו בשעה שהיה חולף ברחובה של עיר.

באותה עת, התגורר במידלת איש נכבד ונשוא פנים, מן הגדולים והמפורסמים שבצדיקי מרוקו, הגה"ק רבי שלמה אמסלם זצוק"ל. והאיש גדול בתורה ונכבד מאוד בקרב חכמי מרוקו. שלושים וששה חיבורים כתב בענפים שונים בתורה, ויד ושם לו אף בחכמת הקבלה. כשנתקבל רבנו לרב העיר, היה רבי שלמה כבן שמונים שנה, ובכל זאת לא נמנע מלנהוג כבוד גדול ברב הצעיר שעוד לא מלאו לו שלושים שנים, עד שהיה מביט אחריו בהלכו ברחוב, כשהוא אינו גורע עין מדמותו המתרחקת עד שהיא נעלמת מטווח הראיה.

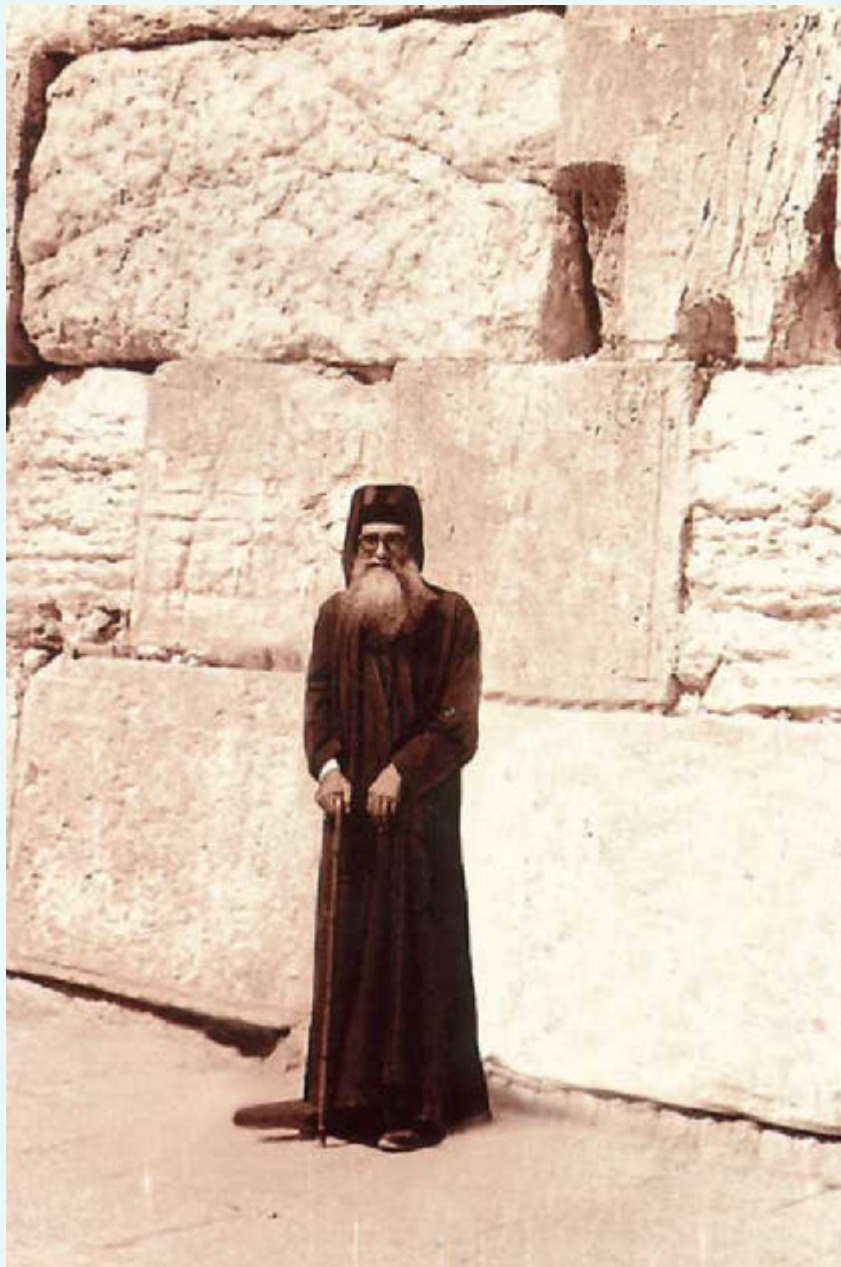
בני העיר, שתמהו על הכבוד הגדול שמנחיל החכם הישיש לרבנו, סברו בתחילה לתלות זאת ביחוסו הרם ובהשתייכותו למשפחה הרמה של מנהיגי יהדות מרוקו. אולם מעשה שהיה, הבהיר לכולם, כי רבי שלמה אמסלם רואה ברב עצמו דברים גדולים ונשגבים, והם שהביאוהו לרוממו ולפארו.

היה זה כאשר הוזמן רבנו להשתתף בסעודה שערך אחד מנכבדי הקהילה, ובראש השולחן הסב לצדו של רבי שלמה אמסלם זצוק"ל. לפליאת המסובים, לא גרע רבי שלמה את מבטו מדמותו של הרב הצעיר. עד שלפתע השתנתה צורתו של רבי שלמה ואזיל סומקא ואתי חיוורא, וכמו נעתק מפיו הדיבור. מספר דקות חלפו, עד שהצליח להוציא מפיו מלים מקוטעות: "וכי לא ראיתם?! - תמה בקול - והרי עמודא דנורא יורד משמים על ראשו של רבי מאיר"...

לימים אף גילה רבי שלמה אמסלם בפני בנו את סיבת התפעלותו מרבנו ואמר לו: "מצאתי אותו מעיין כאחד הגדולים"...

יודע בטיב גיטין וקידושין

דוגמא לרוח החדשה שהשרה רבנו עם בואו לעיר, שבכל 'שבע שנות השובע' שישב רבנו במידלת, לא מת אדם במיתה שאינה טבעית שלא על מיטתו, לא הפילה אשה עוברה ואף לא ניתן ולו גט אחד בכל רחבי העיר. בשנים קודמות, כמעט ולא חלף יום מבלי שאדם אחד לפחות גירש את אשתו בגט פיטורין(!), כי רבים היו נישאים בגיל צעיר בטרם בשלות והתבגרות. והגיע המצב עד כדי כך, שלא אחת, לוותה היציאה מן הבית אל הרחוב במחזות בלתי נדירים של העברת גטי נשים מיד ליד... מצב זה פסק באחת, עם בואו של רבנו

אל העיר, והפסקה זו נמשכה במשך כל שבעת שנות נשיאותו ברבנות העיר. ביום בו עזב את העיר, גירש פלוני את אשתו... לימים, שוחח רבנו עם אחד ממקורביו בנושא גיטין והעיד בפניו, כי מעולם לא חתם על גט פיטורין שבין איש לאשתו, והיה מצליח להשכיך ביניהם שלום ולהשיב את השלווה למעונם. הוסיף וסיפר, כי לא אחת נאלץ להשתמש ב'איום' של הגה"ק בעל ה'חתם סופר' צוק"ל, שהיה מאיים על סרבני גט שלא אבו לגרש את נשותיהם, ומצטט באוזניהם את דברי המשנה (קידושין ב.) "האשה קונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל" - ומזהירים, שאם לא יסכימו להקנות לאשה את עצמה באמצעות הגט, משמים יאלצו להשתמש בדרך השניה. "דרך אחרת היתה עמדי", הטעים רבנו. "הייתי אומר לבעל שרצה לגרש את אשתו, שממני הוא לא יצליח להוציא גט פיטורין. והיה, אם יתמיד בסירובו לשוב לחיות בשלום עם אשתו, הרי שלא תיוותר כל ברירה אלא לפנות לדרך השניה".

שנים אחדות לאחר שעלה לארץ ישראל והתגורר באשדוד, נכנס אדם למעונו וביקש את ברכת קדשו לפרנסה טובה. נתן בו רבנו את עיניו ושאל אותו באם הוא נשוי. השיב האיש כי נותר ברווקותו והוא כבן ארבעים ושנים. ויען רבנו, כמשיח למקורבו שישב אצלו: "הגיעו אלי פעם זוג שביקשו להתגרש מאחר שלא זכו להפקד בילדים. הפצרתי בהם להמתין מלנקוט בצעד הזה, ואף הבטחתי להם ילדים. משמים מילאו את ברכתי ובאותה שנה נולד להם בן זכר". ואז פנה רבנו לאותו אדם, ושאל אותו: "אמור לי, האם לשם כך הבאתי אותך לעולם?... האם פעלתי להוריק ישועה מופתית למעלה מדרך הטבע, כדי שלא תינשא ותישאר חוליה מנותקת?!"... השפיל האיש את עיניו והודה כי אכן הוא אותו בן שנולד מכוח ברכתו של רבנו, והבטיח לאמץ את הצעת השידוכין הראשונה שתיקרה לפניו ---

ממלא מקום אבותי

בשלהי שנת תשי"ב, קרוב לשנתיים לאחר שעלה 'בבא סאלי' עם בני משפחתו לארץ ישראל, התבקש רבנו לשוב לארפוד, כדי למלא את מקום אבותיו וזקניו ברבנות מחוז תאפיללת. אף מששב 'בבא סאלי'

ועזב את ארץ ישראל בשנת תשי"ד - משראה שיתקשה לעמוד מול גל הלחצים שיוכתר כראשון לציון לאחר פטירת הג"ר בן ציון חי עוזיאל זצ"ל - המשיך רבנו לאחוז במושכות ההנהגה ולהדריך את קהל עדתו במעגלי יושר.

כטיב הנהגתו במידלת, אף בתאפיללת לא שקט רבנו על שמריו, ועם הגיעו ביצר את חומות התורה והיהדות. במאמצים עליונים, כונן בערי המחוז כולו מוסדות תורה וחסד, שאוגדו במסגרת 'חברת אהבת שלום חסד ואמת'. הוא נעזר בשלוחי הרבי מליובאוויטש צוק"ל, שאף הקימו בארפוד גופה תלמוד תורה שמנה קרוב לאלף תלמידים.

מנהג שנהג 'בבא סאלי' שהושיב בבית הכנסת דמתא מנין של יהודים יראים ושלמים, 'עשרה בטלנים' שיהיו יושבים כל היום ואומרים תהלים במתינות ובפיטוי (שלושה ספרים לפני הצהרים ושני ספרים אחר הצהרים) - הקפיד עליו רבנו מאד, ומדי חודש בחדשו היה שולח עם הרה"ג רבי מסעוד מלול צצ"ל את משכורתם.

בראש חודש אדר תש"כ התחוללה רעידת אדמה בעיר אגדיר. היתה זו רעידת האדמה החזקה ביותר בתולדות מרוקו, ובשנים עשרה שניות נמחקה עיר שלמה על יושביה. כשליש מתושבי העיר נהרגו - כתריסר אלף עד חמשה עשר אלף איש וביניהם כאלפיים יהודים - וכעשרים וחמשה אלף נפצעו. מחמת גודל ההרס וחוסר היכולת לפנות את כל הגופות מבין ההריסות, פונתה העיר והוקמה מחדש במרחק שלושה קילומטר. באותם ימים התבטא רבנו ואמר לתלמידו: "בזכות 'עשרה בטלנים' אלו שיושבים בבית הכנסת, ניצלה ארפוד מגורל דומה"

ובפלך תאפיללת, מרכז יהדות מרוקו באותם ימים, עשרות ישובים, כפרים ועיירות, שכולם היו סמוכים וכפופים להנהגתו. חלקם מנו חמש מאות משפחות יהודיות, ובאחרים התגוררו אלפי משפחות מזרע ישראל. רבנו, כראב"ד הגליל כולו, הקפיד שבכל כפר ועיירה יהיו מקוואות כשרים בתכלית, מאכלים כשרים למהדרין, בתי כנסת מתוקנים שבראשם רבנים תלמידי חכמים ושאר תיקוני הדת הדרושים. למותו לציון, שכל תופשי המשרות, כלי הקודש ששירתו את העדה, ינקו את השפעתם משולחן רבנו שעליו היו סמוכים, כששום דבר לא נעשה

ללא ידיעתו וברכתו, רשותו ואישורו.

לא רק מנהיגי הקהילות שתחת הנהגתו סרו למשמעתו. כאבותיו הקדושים, היתה מצודתו פרוסה בהשפעה עצומה על כל חכמי מרוקו. אלו הרבו להתכתב עמו בשאלות הלכתיות, כמו גם להיוועץ בו בהתרת סבכי הנהגה. ותשובתו הרמתה אשר שיגר לכל פוניו, ב'לשון של זהורית' היתה רשומה. מעת לעת, באו רבנים מכל רחבי המדינה לבקרו במעונו שבארפוד, לשאוב מחכמתו הבלתי מצויה ולהתבשם מאור תורתו וקדושתו. והיו מן הרבנים שעזבו את קהילותיהם ונשארו לשבת בביתו שבועות וחודשים.

בית ועד לחכמים, הפתוח לרווחה

כפי שחונך בבית אביו הקדוש, זכר רבנו את הנזקקים והנדכאים והעניק להם מזון ומחיה. עניי העיר אף הוזמנו לסעוד על שולחנו לעתים קרובות. בחגים ומועדי ישראל, זכו כל בני העיר להתארח בביתו - כשעל פי התור שהונהג, נקרא כל אחד לכל הפחות סעודה אחת. בכך בולט ההבדל המאפיין את חילוקי הנהגה בעת שישב על כס אבותיו במרוקו לתקופת מגוריו באשדוד. אם באשדוד הפליא רבנו את כל יודעיו ורואיו בפשטותו, במרוקו הנהיג את העם במלכות אצילית, כשהשפע אינו חסר וממנו נאצלים כל בני העדה. הבית בו התגורר רבנו, בית גדול היה ובו התגוררו כל בני המשפחה, עשרות נפשות במספר, כשגם 'בבא סאלי' שוכן עמם בשובו למרוקו.

סוכתו של רבנו אשר הוקמה בחצר הבית, הכילה כארבע מאות מקומות ישיבה, ובני העיר כולם נוהרים אליה בכל ימות החג. ומי שבא בשעריה, אינו יוצא ממנה עד שמחת תורה - שם התפללו, שם הגו בתורה ועסקו בשירות ותשבחות, ושינה לא ראו כמעט בעיניהם כל אותם הימים.

בימי חג הפסח - מלבד מנהגו לערוך סעודות רבות בביתו, אליהם הוזמנו כל בני העיר לפי תור שנקבע מראש - היה רבנו מכתת רגליו בכל יום לבית כנסת אחר בעיר, כדי לדרוש בפני העם הנאספים ולעוררם בדברי חיזוק. במוצאי החג, נאספו כל בני העיר לקבל את ברכתו - עד שהאיר הבוקר ויצאו לתפילת שחרית.

פרק ו' - טיהר את עיר אשדוד!

אפריקה, ומצודתו הפרושה מגבול לגבול הקנתה לו השפעה כבירה במשעולי הרבנות כולה - הציע כי התיישב בלוד, שכן הוא עצמו כיהן כרבן של שתי ערים, רמלה ולוד, ואת לוד ביקש לתת לו במתנה. ואילו גדולי המקובלים ששמעו אודותיו

ביבנה ועקר ממנה, הציע לו להתיישב באותה עיירה (בה שימש ברבנות חתנו הגדול כ"ק אדמו"ר רבי אברהם 'בבא הנה' זי"ע, בנו של 'בבא חאקי' ובן-בתו של 'עטרת ראשנו'). דודו, 'בבא חאקי' - ששימש כרב ראשי של יהדות צפון

בשנת תשכ"ה, כשנודע בארץ ישראל שעתיד אותו אור גדול להופיע ממזרח, החלו רבנים ועסקנים דנים במשרת הרבנות שתתאים לאישיות דגולה שכמותו. ובבואו, זרמו הצעות הרבנות מכל עבר. 'בבא סאלי', שישב עד לא מכבר

והשתוקקו להכירו, שיגרו הפצרותיהם כי יקבע מגוריו בתוככי ירושלים עיר הקודש. וחברי בית הדין הגדול אשר בירושלים, גאוני מופלגים ונודעים בחכמתם, הציגו לצרפו למושבם.

רבנו עצמו סיפר לימים: "באותם ימים פנה אלי הראשון לציון, הגאון הגדול רבי יצחק נסים זצ"ל, והציע לי את כהונת הרב הראשי לירושלים עיר הקודש. השבתי לו, כי איני יכול להיות רב בעיר שלא תינתן לי בה שליטה מלאה. מוכן הייתי להתמנות כרב אם היו ניתנות לי סמכויות מלאות, בעיני שבת וכשרות, לסגור כבישים ולהעניש את הסוררים... הלא בארפוד הייתי בבחינת 'עניש וקטיל' עד שמור אבי ביקש ממני שאפסיק... אף כאן איני רוצה להעניש את האנשים, ומה אעשה כשלא ינתן לי הכח לקבוע חוקי דת בעיר... משלא יכול היה להסכים לדרישותיי, סירבתי והחלטתי להימנע מכל הצעת רבנות".

תקופה קצרה התארח רבנו בבית אחותו הגדולה, ולאחר זמן מה הודיע כי בחר להתיישב בעיר אשדוד שרק החלה אז להיבנות. עיר פשוטה זו, שנבנתה כשיכון עולים גדול, נחשבה בראשיתה כחממה לעשירונים התחוננים בסולם הרוחני. יהודים פשוטים, עמלי כפיים, שמושגיהם חופפים לעיסוקיהם היומיומיים ואמונתם הפשוטה היא דרגתם העליונה. בימי בראשית אלו, אף לא אחד שחזה את שיודד המערכות שתעבור אשדוד, ולא היה מי שניבא עתיד לאשדוד כעיר שיפכו בה חיים של תורה וחסידות שיהפכו לאחת מערי הקודש.

עבור מי שחפץ לברוח משאון העיר ולהסתתר משזיפת עיניים עוקבות, לא היה מקום הולם מאשדוד העיר. עיר, שמאות מיהודיה פוקדים את בתי הכנסת, אך תשעים אחוזים מהם אינם יודעים להתפלל. אוכלוסיה, ששם שמים שגור על פיה והשגותיה ארציים להחריד. היו אלו עולים מארצות צפון אפריקה וממדינות הקווקז, ששוכנו במעברות צפופות ועתה זכו לדיור של ממש. ובקרבם, בחר רבנו להתיישב. עולה חדש, בין עולים וותיקים. 'בן עליה', בקרב אלו ש'עשו עליה'...

אבל הוא ידע את שלפניו. כמה בני משפחה שתהו באזניו על 'הבחירה הלא מוצלחת' לטעמם, נדחו על אתר ואף את דבריהם סתר מכל וכל. "ירושלים היא עיר הקודש ובני ברק היא עיר התורה", פתח והוסיף: אשדוד תהא העיר השלישית!

ואכן, בשנותיו האחרונות עלי אדמות, עוד זכה לראות בראשית הקמת הקריות החרדיות באשדוד ובתחילת הנהירה של משפחות אברכים יראים ושלמים, היושבים על התורה ומתנהגים בחסידות. רבים זכו לראותו מביע קורת רוח מרובה מההתפתחות, כשהוא שמח שמחה רבתי בבוא האברכים הראשונים, בהתבטאו ש'נתרבתה רוח טהרה בעיר'. "לכ"ק האדמו"ר בעל ה'פני מנחם' מגור זצוק"ל

היה מדבר עמו מלה וחצי מלה", תיארו בניו. כששאלו 'בבא סאלי' מדוע הוא נוהג ב'תענית דיבור', הסביר רבנו: "הלא ראויה ארץ ישראל שתיעשה לה הכנה רבתי בטרם נחונן את עפרה. אלא שעלייתי ארצה לא נעשתה בישוב הדעת ובמתינות כי אם בחפזה לאחר מה שאירע. כדי לקבל את קדושתה כדבעי, הנני נזקק לערוך את ההכנה לקדושת הארץ בעת שאני שוהה כבר בגבולותיה".

לא קלה היתה החלטה זו לרבנו, שכן בכללה קיבל על עצמו להתנזר מגידול ילדיו הרכים לכמה שנים. אך חביבים היו עליו יסורים אלו שבהם נקנית ארץ ישראל. ולדידו, לא את הזכות לשבת בארץ ישראל קנה, אלא את העיר אשדוד כולה. כאשר אחד מבני המשפחה בא לבקרו והחל לעוררו על שהוא 'מזניח' כביכול את ילדיו, החריש רבנו רגע כמימריה - כחוכך בדעתו, אם תובן התשובה לבעל השמיעה העומד לנגדו - ולאחר מכן הגיב קצרות: "מה אעשה ועלי לטהר את אוויריה של אשדוד".

באחרית שנותיו התבטא פעם באזני

(שבאותם ימים שימש כראש ישיבת 'שפת אמת'). סיפר רבנו בקורת רוח על האברכים החסידיים שפוקדים את מעונו, באומרו: "רואים עליהם את הקדושה, מיום שבאו לאשדוד מרגישים יותר קדושה בעיר". אך לאחד האברכים שזכה להתקרב ולהיות מבאי מחיצות בתדירות, הרחיב ואמר: "הרבה תפילות התפללתי על העיר הזו" ---

יסורי ארץ ישראל

עם עלותו לארץ ישראל והתיישבותו באשדוד, קיבל רבנו על עצמו 'תענית דיבור'. לא ליום ולא לשבוע. לשלוש שנים תמימות! את גידול ילדיו הרכים הפקיד בידי אחותו הגדולה, 'ללה רחמה', ואילו בניו הגדולים נשלחו לישיבות הקדושות. באותן שנים לא השיח בדבר, מלבד בדברי תורה. גם דברים נחוצים ביותר - ואצל רבנו כמעט ולא היו דברים נחוצים שלא היו לימוד תורה ממש - נרמזו בתנועות ידיים ולא נהגו בפה. "גם כששבנו מהישיבה, היה מראה לנו עם הידיים ולא

אחד מבאי ביתו החביבים עליו ביותר: "יסורי ארץ ישראל היו לי מהרגע הראשון שבאתי ארצה. בחוץ לארץ היינו בריאים, היה לנו כוח... כאן קשה לנו מאוד" ---

המאיר לארץ ולדרים עליה

עם היותם אנשים פשוטים ותמימים, לא יכלו יהודי אשדוד שלא להתפעם מהאור שזרח לפתע בעירם. תוך תקופה לא ארוכה הסתופפו בצלו מאות יהודים, שגם אם לא הפכו באחת לברי אוריין, משהו בשגרת חייהם לא היה כבר כפי שהיה עד כה. התפילות במחיצת רבנו ועצם הקרבה הממשית לאור המאיר בשכונתם, השפיעו רבות על אותם יהודים - לשלוח את ילדיהם למוסדות חינוך דתיים, כמו גם לעודדם להקים בתים כשרים ונאמנים לתורת ישראל ולמורשת אבותיהם.

במקביל, כאילו התעלם מרמתם הרוחנית של רוב התושבים, עסק בשלו וראשו מגיע השמימה. באחת השנים בליל יום הכיפורים, כשסיים רבנו את דרשתו

שארכה כשעתיים וכל כולה רצופה רעיונות עמוקים והיא שוזרת נימה לנימה מכל התורה כולה, אמר לו בנו - בהיותו נער - כי אף אחד לא הבין את אשר אמר, שכן הנוכחים כולם היו יהודים פשוטי עם שבקושי ידעו לענות אמן אחרי התפילה. נענה רבנו ואמר: "דע לך בני, כי אינני אומר דרשה כדי שייבינו אותה. אני דורש בשבילי. מלאכים ממרום מטים אוזן לדברי תורת... אני אומר, כי צריך לומר" ---

אותה מהפכה חדה ומהירה שעברה על יהודי אשדוד באותה תקופה, לא התחוללה בקול רעש גדול ובתרועות רמות של 'עצרות התעוררות' וכדומה. כהמחשה לדרך ההשפעה של רבנו על דרי שכונתו, מספר בנו, על הצורה בה הלך רבנו לתפילה בבית הכנסת. למרות שהמרחק שבין ביתו לבית הכנסת לא עלה על מרחק הליכה בן דקות ספורות, ארכה הדרך כמחצית השעה - כשרבנו מהלך וגלימתו מכסה את פניו. כשניכרה דמותו מחלונות הבתים הסמוכים, מיהרו היהודים התמימים לעזוב את כל ענייניהם

ולרדת אל החצר, כדי לנשק את ידו של הצדיק השוכן עמם. אותם יהודים היו מצטרפים אליו בדרכו, עד שבהגיעו לבית הכנסת התלוו אליו כמאה אנשים ויותר. ביום כיפור האחרון לחייו, בשנת תשמ"ג, נאלצו לשכור אולם של בית ספר מקומי ולהסב אותו לבית כנסת, כדי שיימצא מקום ליותר מחמש מאות איש שהתפללו עמו.

בכל שבתות השנה, הנהיג רבנו שיסעדו על שולחנו אחדים ממתפללי בית הכנסת, ולכל הפחות שיצטרפו אליו מנין יהודים. דרכו היתה, שבשעה שעברו הקהל כדי לברכו בברכת 'שבת שלום', היה מזמין את קרואיו לסעודה. מאות איש, בתורנות שנוהלה בדקדקנות על ידו, ללא שגעור בגבאים ובמשמשים ואף לא רשם עלי גליון את סדר הבאים. וכשהזמין מישהו לסעודת שבת, היתה זו בגדר הזדמנות להעמיק את ההכרות עמו, לבוא עמו בדברים על הנעשה בביתו, להדריכו בנתיבי ההנהגה היומיומית ולהזריח לו מעט אור בשגרת החיים.

פרק ז' - אחרית ימיו

והזכירו את דברי רבי יוחנן בבואו לבקר את רבי אליעזר החולה (ברכות ה): "אי משום תורה דלא אפשת, שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו

כמה מקורבים שפקדו את מעונו בשנה האחרונה כמעט מדי יום, שמעו אותו לא אחת כשהוא מתבטא: "אין בכוחי ללמוד כאשר הייתי רגיל". ניסו לנחמו

אכן חליינו הוא נשא

כבר בשנת תשכ"ז, כשהגיע רבנו לגיל חמשים, קרא לכל בניו וביקש לצוותם בטרם סילוקו מן העולם. נרעשו הבנים ולא ידעו את נפשם, והחלו מפצירים בו שיחדל מלדבר על כך והוא עוד צעיר לימים. נענה רבנו לעומתם: "הלא יודעים אתם, כי כל חיותו בנס מקורה, מכוח ברכת דודי הצדיק מרן עטרת ראשנו זיע"א, וברכת הצדיק יש לה קצבה וגבול... אשר על כן, משהגעתי לגיל העצה, גמרתי בדעתי להתחיל להתכונן למעבר לעולם שכולו טוב".

שאל אותו בנו, האם יש דבר שהוא יכול לעשות בכדי שזה ישמש לו כסגולה לאריכות ימים ושנים. ויען רבנו ויאמר, כי דבר אחד יש בכוחו לפעול המשכה נוספת לברכת הצדיק, אם יתאמץ להחזיר את ספריו של 'עטרת ראשנו' אשר מאז ראו עולם בשנת תרפ"ג לא הודפסו עוד.

זכה הדור, שרבנו יוסיף לשכון בתוכו עוד ח"י שנים, עד שימלאו שניו כמנין חיי"ם ---

הגיע רבנו לזקנה, אך לכלל שיבה לא זכינו שיבוא... מכאובי גוף סבבוהו מכל עבר והוא מתפתל ביסוריו. מחלה איזמה קיננה בגופו, החלישה אותו וסחטה ממנו את שארית כוחותיו. לא היה רבנו מתלונן על הכאבים, אלא על שהם מונעים אותו מללמוד בהתמדה כאשר איווה והורגל כל הימים. וגם במצבו הקשה וביסוריו הנוראים, היה מנסה לשכך את כאביו בלימוד התורה.

לשמים". והוא בשלו: "תורה היא וללמוד אני צריך" ---

אחד מנכבדי הקהילה בלונדון שהיה מקורב חביב לרבנו בא לבקרו והציע לו, שיבוא ללונדון לטיפול אצל הרופא המפורסם ד"ר אדלר, אולי הוא יצליח להעלות מזור. אך רבנו דחה אותו ואמר: "שלום, אין לי כח".

לאחד מאנשי אמונו הטעים ואמר בנועם: "וכי יש רופא טוב יותר מהקדוש ברוך הוא?! מה יועילו הרופאים במקום שהוא לא מרפא..." וכשביקש ממנו הלה שייענה להפצרות בני המשפחה, הפטיר רבנו לעומתו: "הלא הרופאים טובים ומועילים למי שמתנהג בדרך הטבע". רק לאחר שגברו מכאוביו וכבדו עיני בני המשפחה מלראותו מלופף בהם, הסכים שיבוא הרופא לבדקו - בשבילם ולא בשבילו! משהלך הרופא והותיר שובל של מרשמי כדורים, אצו בני הבית לקנותם ורבנו נאות לקחתם. רק לאחר הסתלקותו, ימצאו את הכדורים סדורים בארונו הפרטי. לחוצים היו בני הבית וביקש להרגיעם, אך הוא עצמו אינו זקוק לתרופות. כבר לפני תשע עשרה שנים, כשהזהירוהו הרופאים על מצב ריאותיו, פסק כנגדם את פסוקו בנחרצות: "יאמרו הם את שלהם, והוא מלמעלה יעשה כרצונו" ---

בעוד היסורים ממשיכים לכרסם בגופו הטהור, המשיך רבנו בענייניו - בעבודת הקודש במאמצים עליונים. כשראה שאינו מסוגל להעמיק בתורה, היה נוטל ספרי מוסר ויראה ומשקע עצמו בין דפיהם. את הכל עשה כדי שלא לתת ליסורים להכניעו ולהפריעו מעבודת השם יתברך, והסובבים אותו רואים ומשתוממים. בעיני בניו והמקורבים, היה זה חסד גדול מאת ה', שהיו מעייניו נתונים לעסק המצוות, וכבר באמצע הלילה היה בודק מתי יפציע השחר ומכין עצמו ומזכך מחשבתו לקראת תפילת השחר. אמנם התאמץ יתר מכפי כוחו, אך בה בעת שכח לגמרי את יסוריו.

מחלתו נמשכה קרוב לשנתיים ימים, דבר שהצריך מפעם לפעם אשפוז בבית החולים, אך גם שם לא פסק מעבודת הקודש והיה הולך ומתעצם במאמציו - לתדהמת אנשי הסגל הרפואי, שנבצר מהם להבין, מהיכן שואב אדם במצבו כוחות ואיך הוא מסוגל להתאמץ. ותמיהה זו, תמיהה זוטא היתה, וגדולה ממנה פליאתם לנוכח ישוב הדעת ומנוחת הנפש ששרו עליו גם בעת שמצבו החמיר.

באחת הפעמים שמצבו החמיר, הוזעק רופא לביתו כדי לבדוק את רבנו ששכב במיטתו והתייסר במכאובים קשים ומרים. כשסיים הרופא את הבדיקה

ואבחן את מצבו, הורה על פינויו הדחוף לבית החולים. כל בני המשפחה שנכחו באותה עת בבית, החלו לטכס עצה ולזמן בבהילות מומחי רפואה, כדי שאלו יחוו דעתם על המקום שבו ראוי לאשפזו. ובעוד האווירה בבית הופכת להיות מתוחה, נפנה רבנו לשוחח עם מקורבו, בניחותא וברגיעה, כאילו ולא מצבו מעסיק את כולם.

ביום ההילולא של המקובל האלוקי הגה"ק רבי שלום שרעבי (הרש"ש) זי"ע, ' בשבט תשמ"ג, ביקר הרופא בבית רבנו וקבע שעליו לסור מיד לבית החולים ולהתאשפז. אך רבנו החליט, כי בטרם ייצאו לדרך יסבו כולם יחדיו לסעודת הילולא לכבוד מרא דיומא. אדם זר שנקלע לבית וראה את האווירה המרוממת, לא העלה בדעתו כי כל הנוכחים שרויים בלחץ ובמתח, זולת רבנו.

לחכימא ברמיזא לשטיא

בכורמיזא

למרות המחלה והיסורים, אף אחד אינו מעלה על דל מחשבתו שהדור צועד לקראת יתמות וחשכות. מבינים שהצדיק סובל בגין כלל ישראל, אך לא רוצים לחשוב על הגרוע והנורא מכל. כשנשאלים בניו הצדיקים, מדוע לא רשמו מדברי תורתו ומהליכותיו, הם משיבים בפשטות: "מעולם לא חשבנו שיסתלק מעמנו. אמרנו, בצלו נחיה כל הימים" ---

בערב ראש השנה תשמ"ג, כשעלו ובאו אחדים מחביביו להתברך מפיו, פתח רבנו וסיפר להם על הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע, שהתפלל בכל יום תפילה מיוחדת, שימלא הקב"ה את צרכי עמו ישראל ולא יזדקקו לברכותיו. כהמשך לאותו מעשה, הוא כולל בברכותיו גם את הברכה הבאה: "השנה הבאה עלינו לטובה, שתהא שנת גאולה וישועה בביאת משיח צדקנו ויהיה עולם התיקון, ולא יצטרכו יותר לבוא אלי לקבל ברכות". איש לא נרמז.

בהזדמנות אחרת, שב ואמר פירוש נאה שביאר בצעירותו במרוקו, על הפסוק (דברים לג, א) "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלוקים את בני ישראל לפני מותו" - כי משה רבנו עליו השלום חיזק את ברכתו בשני מיני תוקף - גם להיותו איש האלוקים וצדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, ובנוסף היה זה "לפני מותו" ומשה רבנו היה בבחינת שכיב מרע, שעל כוח דבריו אמרו בגמרא (גיטין יג.) "דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי".

בימים שבין כסא לעשור, הגיע לבקרו אחד מיקירי המקורבים ורבנו שוחח עמו על הימים הנוראים, על התפילות ועל ההרגשות. סח לו רבנו בהתפעלות, כי התקיעות שתקע בראש השנה עלו יפה - "כמו יצאו לבד". כחצי שנה לאחר מכן,

שקנו עוד ועוד, הורה רבנו להכפיל ולשלש את הכמות. כשמישהו מבני הבית תהה מהיכן יבואו כל כך הרבה אורחים בצל קורתם, השיב רבנו: "הרבה אורחים יהיו כאן בפסח, הרבה מאד" ---

שקעה חמה פתאום שלא בעונתה

משבא חג הפסח, התאמץ רבנו שלא יראו שינוי במנהגיו. בליל התקדש החג נהרו המוני יהודים מתושבי העיר להתברך מפי קדשו. וכדרכו, נטפו שפתותיו מור והאציל ברכותיו בפנים נוהרות. רק כאשר תם התור הארוך שהשתרך בפאתי חדרו, כשאחרוני הפוקדים אותו פנה והלך לביתו, נפנה רבנו לערוך את הסדר.

גם בימים הבאים לא ניכר שינוי בהתנהגות רבנו, ומלבד חולשת הגוף שהיתה תוקפת אותו מעת לעת - המשיך לנהל את סדר יומו. רבים מתלמידיו ומקורביו פקדו את הבית והקבילו פניו ברגל, והוא מקרבם באופן נפלא.

בצהרי היום הראשון של חול המועד פסח ישבו בביתו של 'בבא סאל' כמה מחכמי מרוקו, בהם הגאון הגדול רבי רפאל אליהו עבו זצוק"ל (מקים עולה של תורה ברשת מוסדות 'אור התורה' שיסד, ולאחר מכן שימש כאב בית הדין בתל אביב וכחבר בית הדין הגדול שבירושלים) וחתנו הגאון הגדול רבי אליהו שרים זצ"ל (בנו של הגאון רבי עזרא שרים זצוק"ל, מקומם ומנהל ישיבות 'פורת יוסף'. רבי אליהו שימש כרב שכונות דרום תל אביב והקים

כי חייו תלויים בחיי" ---
 אברך חסידי מתושבי אשדוד, נהג מידי ראש חודש להיכנס בבית רבנו ולברכו בנוסח התפילה, "זיהי החודש הזה סוף וקץ לכל צרותנו תחילה וראש לפדיון נפשנו", ורבנו עונה אחריו "אמן" בקול רם. בראש חודש ניסן, כשהגיע אותו אברך לברכו, הכניסוהו בחדרו של רבנו למען ישמע באוזניו את הברכה כמנהגו, אלא שהפעם לא ענה רבנו אחריו. בו ביום, כשהגישו לפניו את הנרות הרבים, למען יעלה בהם את האור כמנהגו מידי חודש בחודשו - סירב להדליקם. גם כשהפצירו בו לא שב בו מסירובו, לפליאת כל הנוכחים. איש לא העלה בדעתו כי הנר המערבי עומד לכבות...
 חג הפסח, שרבנו הידר תמיד לכבדו בשלל הידוריו, התקרב ובא. למרות מצבו הרפואי, פיקח רבנו על ההכנות לחג כהרגלו, ואף נראה היה שהוא מתכוון לחג יותר מבשנים עברו. אחד המקורבים הבא להיפרד ממנו לקראת נסיעתו לחוץ לארץ כדי לעשות את החג בבית הוריו, ורבנו פנה אליו בתהייה: "אתה נוסע לפסח?!" ---
 פעמיים ושלוש חזר על שאלתו.

אחד המקורבים הגדולים הגיע לבקר בערב חג הפסח ולפני שיצא הביע תקוותו שיזכה להקביל פני רבו ברגל. סתר רבנו את דבריו ואמר: "אין צורך שכבודו יטרח לבקרני בפסח... בחול המועד לא יבוא לבקרני".
 בערב החג ציווה רבנו על בני המשפחה שיקנו מזון רב לצרכי האורחים הרבים העתידים לבוא לבקרו בפסח, גם לאחר

בביקורו האחרון של אותו מקורב אצל רבנו, שב רבנו והזכיר את התקיעות שעלו יפה. רק אז הבין האיש כי דברים בגו.

במוצאי יום הכיפורים, כאשר שב רבנו מבית הכנסת - ששכן באותו יום קדוש באולם של בית ספר מקומי, שנשכר כדי לאפשר למאות המתפללים שביקשו לשפוך שיח במחיצתו - הזדרז להחליף מחלצותיו, כי נספגו בגדיו בזיעת הקודש מתוקף העבודה (שכן במשך כל היום ניצב על מקומו, ברדתו לפני התיבה, כארי יתנשא מבלי להתעייף). לאחר מכן התיישב ללמוד במסכת סוכה, והאריך בדברי תורה עם בניו ומקורביו. לפתע, חוורו פניו והוא מלמל בחולשה: "אוי, פגעה בי עין הרע". ומני אותו יום לא הלך עוד לבית הכנסת --- (ואגב יצוין, שרבנו היה ממליץ לקחת בכיס מעט מצמח 'רוטה' ו'זעתר' בכיס, כסגולה להינצל מעינא בישא).

ב'תענית אסתר' הגיע 'בבא סאל' לבקרו. ישבו שניהם אחוזים בשרעפי קודש, כאשר כלפי חוץ דומה היה שכל אחד שקוע בעצמו. רק המיטיבים להביט הבחינו כי השניים ממתיקים שתיקה בצוותא. לבם שח מבלי שהפה ימלל והאוזן תשמע, הפנימיות המופשטת היא שמדברת... הביקור לא ארך זמן רב, עד שנפרד 'בבא סאל' ויצא לדרכו. לאחר שיצא, הבחינו המקורבים כי רוחו של רבנו סוערת מתמיד. העז אחד ושאל את רבנו לסיבת הביקור הפתאומי, אך הוא השיב: "איננו יודעים". בהמשך היום שמעוהו כמה פעמים שהוא לוחש, ספק לעצמו ספק ליושבים עמו: "מור אבי אמר

'תורה והוראה' ועמד בראשה). 'בבא סאלי' היה שקוע בשרעפיו וכמעט לא השתתף בשיחה. לפתע ננער ואמר: "האם אתם לא רואים מה קורה בעולם?! האינכם מרגישים מה עומדים לקחת מאתנו?!"

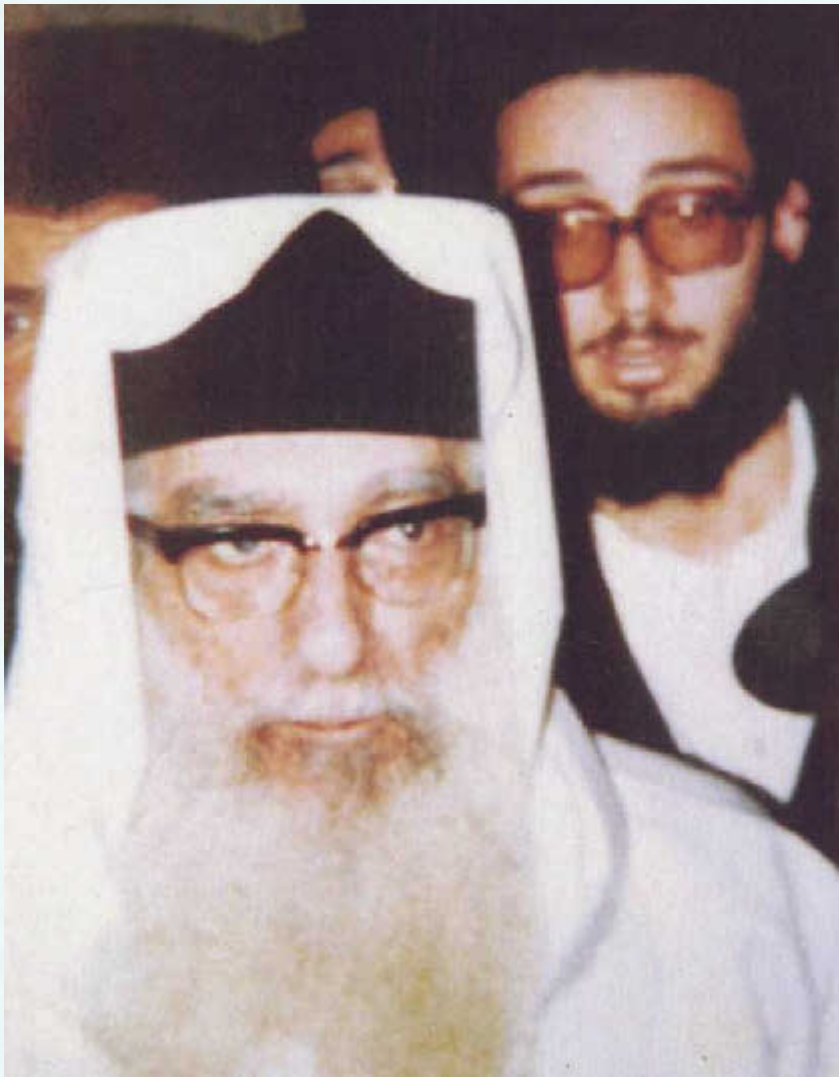
אור לשבעה עשר בניסן הגיע לבקר תלמידו וידידו רבי אליהו שטרית זצ"ל מקרית ים, שרבנו העריכו למאוד ואהבה עזה שררה ביניהם. ביקורו הפתאומי של רבי אליהו, שגדול היה בתורה ובקי בחכמת הסוד, גם הוא לא הובן על ידי בני המשפחה. התרועע עמו רבנו בשמחה עצומה, ואף ביקש ממנו שישאר ללון אצלו. ביקש רבי אליהו להיפטר ולשוב לביתו, אך רבנו הודיע כי כבר ייחד לו מקום בחדרו הפרטי. לפלא גדול נחשב הדבר בעיני כל בני הבית, כי מעולם לא ישנו עמו בחדר והיתה זו הפעם היחידה שנשמעה בקשה כזו מפי רבנו. שעות ארוכות הסב רבנו עם באי הבית והאריך בדברי תורה וחסידות, כשהוא מתרועע בעיקר עם רבי אליהו שטרית, כאשר בכל אותן שעות באים והולכים אנשים רבים. משפסק זרם המבקרים, נסגרה דלת החדר ורבנו התבודד עם אורחו.

לקראת עלות השחר, יצא רבי אליהו מן החדר והזעיק את בני רבנו שיבואו להתייצב על יד מיטתו, כי הוא מרגיש שחל שינוי במצבו והוא עומד להסתלק מן העולם. עד עצם היום הזה, אין איש אשר יודע מה התחולל בחדר בשעות האחרונות ומה דיברו שני הצדיקים ביניהם. ומשנכנסו הבנים, רפרפו שפתותיו עוד שלושה מלים - תיבות הפסוק (משלי כז, ו) "נאמנים פצעי אוהב". ואז החל רבנו לקרוא 'שמע ישראל' בכוונות מיוחדות ונדם קולו ב'אחד' ---

נדם קולו ותמה שירת חייו. רבנו הסתלק מן העולם במיתת נשיקה. וכפי שהיטיב להתבטא כ"ק האדמו"ר מפיטסבורג זצוק"ל, כי צורת פטירתו מן העולם בקדושה ובטהרה העידה על התקדשותו בכל יום ויום בכל ימי חייו.

חשיכה ירדה לעולם, תוגה רבתי השתררה על כל מי שרגלו דרכה אי פעם על מפתן הבית הקדוש. השמועה המרה על כי אסף ירח נגוה ויעלם אל מתיבתא דרקיעא, עשתה לה כנפיים במהירות הבזק. ובכל מקום שהידיעה המרה מגיעה אליו, הורגשה תחושת יתמות וחיידלון. לבבות אוהביו ועורגיו - נמסו, לא ידעו את נפשם מתימהו וכאב. החושים מיאנו להאמין ששקעה השמש בצהרים, בעוד קרניה מפזזות ומאירות את דרכם של אלפי תלמידים וחסידים. האראלים אשר ניצחו את המצוקים, לא הסגירו אפילו את דבר אחיזתם בארון הקודש, ובאחת הוא נשבה בידם. ר'וח א'פנו מ'שיח' אשר אמרו לחיות בצלו עד קץ הגאולה, נלכד בשחיתותם ---

הידיעה המרה הגיעה לביתו של 'בבא סאלי', ובני הבית לא ידעו לשית עצות

שישב יומם ולילה והגה בתורה. הוא שהיה מסוגל למסור נפשו עבור צרה של אדם מישראל - היטיב לראות כי באבדת בנו הצדיק מקופלת טרגדיה מכופלת.

ישב 'בבא סאלי' באחד מחדרי הבית, דומם ומיוסר, שקוע במחשבותיו ודבוק במי שנטל ממנו את הפקדון היקר. איש ממקורביו לא העז להחליף עמו מילה, עד שהכניסו אל החדר את הגאון הגדול רבי רפאל אליהו עבו זצוק"ל. פתח רבי רפאל ואמר: "גזירה, גזירה קשה". ננער 'בבא סאלי' משרעפיו והשיב: "במקום הרבה גזירות" ---

עוד באותו יום ליוו רבבות את רבנו למנוחת עולמים, כשהם צועדים אחר מיטתו הנישאת בידי תלמידיו, רובם דוממים באבלם ואינם מסוגלים לפצות פה, אפילו כדי לספר בשבחו. בטרם צאת הלוויה מביתו שבאשדוד, השמיעו דברי התעוררות הראשון לציון הגאון המקובל רבי מרדכי אליהו זצוק"ל - מתלמידיו המובהקים והחביבים של 'בבא סאלי' - והגאון הגדול רבי רפאל עבו זצ"ל (שנפטר בפתע חודש לאחר מכן, בט"ז באייר), שקראו לציבור לקחת אל לבם מאבדת הצדיק אשר נאסף מפני הרעה.

לאחר מכן הוסעה המיטה לירושלים, שם הוצבה בהיכל ישיבת 'פורת יוסף', בטרם תינשא בידי תלמידיו לחלקת הקבורה

בנפשם, כיצד יצערורו בבשורת איוב שכזו. מי כמותם ידע כמה קרובים היו האב והבן הקדושים, ומי מהם שיטול על עצמו את הקשה שבמלאכות. לבסוף החליטו שלא לספר לו, וניגשו להציע לו לנסוע לבקר בבית רבנו שבאשדוד. גענה 'בבא סאלי' לעומתם: "כן-כן, יודע אני... איבדתי את היהלום הכי יקר שהיה לי".

ועוד התבטא באותה שעה ואמר: "קשה עלי מיתת בני רבי מאיר. אלמלא שאני יודע שהגאולה קרובה ויש תחיית המתים, לא הייתי יכול לסבול יסורין שכאלו" ---

לאחר זמן קצר יצא מביתו שבנת יבנות לאשדוד, ובצאתו מן הרכב לא הביט ימין ושמאל אל נחפז לטפס אל דירת רבנו ולהיכנס אל החדר שבו הונח הגוף הטהור. בחדר ניגש לנכדו, בנו של רבנו, ואמר לו בעצב: "אני נכנע!". נזכרו בני הבית בכל אותן פעמים ש'בבא סאלי' היה אומר שהוא מובטח בכך שיזכה לקבל פני משיח צדקנו, ונחרדו לשמוע על כניעתו. הוא שכל מהותו היתה בבחינת 'ישיש כגיבור לרוץ אורח', ומעולם לא נכנע בפני שום דבר שבעולם - לא בפני שרים, לא בפני מלכים, לא בפני רוזנים, לא בפני פושעים ולא בפני רשעים. הוא שנהג נשיאותו ברמה בבחינת 'קול ה' בכח', ולא חת מפני איש, וברוב גבורתו היה מסוגל להמית אנשים ברוח שפתותיו ולהכניעם לחלוטין. הוא שצם ששה ימים בשבוע,

בהר הזיתים, שם נטמן בסמוך ובנראה לציון קדשו של ה'אור החיים' הקדוש זי"ע והגה"ק רבי שלום שרעבי (הרש"ש) זי"ע. בטרם סתמו את הגולל, הכניסו לתוך קברו מזוודה של חידושי תורה אשר רשם במשך השנים. כך ציווה וכהוראתו עשו.

לאחר ההלוויה, סיפר המקובל הנסתר רבי יוסף וולטון זי"ע, כי בשעה שהגיעה המיטה להר הזיתים ראה עמוד אש היורד מן השמים עד למיטה הנישאת למקום הקבורה. הוא הוסיף וסיפר, כי מחזה דומה ראה רק בהלווייתו של הרה"ק רבי שלמה מזוועה זי"ע (ביום כ"ו באייר תש"ה).

עם שובם של בני רבנו אל הבית, מתהומות היגון ומרחבי היתמות אל אוירת ימי החג האסורים באבלות, הצטרף אליהם רבי אליהו שטרית, שכזכור התבקש על ידי רבנו להישאר ללון עמו והוא ששהה לצדו בשעותיו האחרונות. באוזניהם המשתאות, שטח רבי אליהו את סיבת ביקורו הלא שגרתי ביום האמש:

"לפני ארבעים ימים" - סיפר - "חלמתי, שרבנו עומד להסתלק מן העולם בעוד ארבעים יום! חרדתי מאוד מפני כך, אך נצרתי את דבר החלום ולא שיתפתי בו אדם. משחלפו ארבעים הימים ורבנו נותר עמנו, נמלאתי בשמחה עצומה ובאתי להתראות עמו פנים אל פנים. כשהורה לי להישאר במחיצתו למשך הלילה, החילותי לחשוש... כנראה שרצו משמים שאהיה לצדו בשעת ההסתלקות, ולכן הביאוני לסבור שחלפה השעה וניצל העולם מהסתלקות הצדיק. הגעתי לכאן כדי לשמוח על הימצאות הצדיק בתוכנו, ועתה אשרך רגלי לביתי כיתום וכאבל- אם אשתוחח קודר" ---

'בבא סאלי' שישב 'שבעה' בביתו שבנתיבות, הרבה לבכות את האבדה

הגדולה שנלקחה הימנו. בבוא תלמידו- חביבו הגאון רבי יהודה שטרית זצ"ל, רב העיר עפולה, החל רבי יהודה לתנות בקול בוכים מילי דהספיידא, כש'בבא סאלי' מתלעלע בכי קורע לב תוך שהוא מורה לו להמשיך לשאת נהי וקינה, כי חפץ הוא שיעוררו אותו לבכות את השריפה אשר שרף ה'. וכשהגיע לנחמו מקורבו וידידו המקובל הגה"צ רבי יוסף אליהו דייטש זצ"ל, תמצת 'בבא סאלי' את הרגשתו במשפט בודד: "הלב שלי ישאר תמיד שחור!"

מני אז היה 'בבא סאלי' מדבר על יום פטירתו הקרב ובא. וכאשר היו מזכירים לו בני המשפחה את חזיונותיו שבכוחן היה בטוח באריכות ימיו עד לביאת המשיח, היה משיב להם בתוגה: "אכן מובטח הייתי. אלא שתוקף ההבטחה היה כל עוד ובני בעולם. עתה, משנסתלק בני זה שהייתי מתגאה בו בעולם הזה ובעולם הבא, מכאן ואילך כל ההבטחות מוטלות בספק" ---

אלקא דרבי מאיר ענני

כאשר נלקח הודו של רבנו אשר חפף על כל הבאים במחיצתו, הפך מקום קבורתו לאבן שואבת להמוני חסידיו ומעריציו, אלו שזכו לבקר בהיכלו ואחרים ששמעו את גדולתו בחייו ולאחר פטירתו. אנשים רבים, שהשתתפו בעצרות המספד שנערכו אחר הסתלקותו, התוודעו למאור הגדול שחנה את פני הארץ, ונפשם שאלה להתקשר לנשמת הצדיק, אשר רב כוחה להושיע את ישראל בהשתעשעה עם השכינה הקדושה בגזי מרומים. מאז ועד היום עורגים יהודים אל מקום מנוחתם, מגיעים ופורקים את אשר על לבם,

מעוררים את זכותו ומבקשים שיתעוררו רחמים עליהם.

ושם, במקום הציון הקדוש - "חלקת מחקק ספון" (דברים לא, כא, ועיין בדברי ה'אור החיים' הקדוש שם) - באותה חלקה נותר החלק הגופני כשהוא ספון וטמון, ובה בעת משתעשעת נשמתו הקדושה של רבנו בגזי מרומים, להשפיע רוב טובה וברכה לאדוקים בתומת אמונתם בצדיקים שרב חילם להושיע את ישראל.

זה נוסח המצבה אשר הוקמה על מקום קבורתו:

פה נטמן גזית זרוע המיומן, צנצנת המן

רחם רחמתיים, אורו זרח שבעתיים

פתאום פקע כלילא, עטרת זהב גדולה

מה אעידך ומה, כאן שנה רבת המהומה

כל חולי וכל מכה, משך לויתן בחכה

דכד רגיז רעיא, עברה וזעם ומכה טריה

כי ירדה האש הגדולה

אכלה ומחתא משופרי דשופרי

יעקב אבא קדישא

קדוש מנעוריו, אשרי חלקו ואשריו

נוח לשמים ונחמד לבריות

שייף עייל שייף נפיק

פה מפיק מרגליות

מנורה טהורה, אספקלריא מאירה

המאור הגדול הגאון

ר' מאיר אביחצירא נ"ע זלה"ה

**בן לאו"ץ וחסיד אדמו"ר יש"א ברכה הי"ו
שב"ח**

שנתבש"מ ביום ה' י"ז ניסן תשמ"ג

לפ"ג תנצב"ה ותמ"ך

ה' יקים שכינתא מעפרא אכ"ר

